

พระปริตรธรรม

พระคันธसारากววงศ์ แปล

วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

พระปริตรธรรม

[พระคันธसारากวีวงศ์ ธรรมาจารย์, อภิวิงษะ]

๓๗ วัดท่ามะโอ

อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐

ISBN: 974-89563-2-6

พิมพ์ครั้งที่ ๒๙ : ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์

๔๔/๑๓๒ หมู่ ๖ ซอยก้านน้มน้ำ ๓๖ ถนนก้านน้มน้ำ

แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๘๐๒ ๐๓๗๙ โทรสาร ๐๒ ๘๐๒ ๐๓๗๘

มือถือ ๐๘๑ ๕๖๖ ๒๕๔๐

คำอนุโมทนา

การสวดมนต์เป็นการอบรมจิตด้วยการระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยคือ พระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ พร้อมทั้งแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ จึงเป็นกิจวัตรที่ชาวพุทธทุกท่านควรสั่งสมให้เป็นกิจวัตร เพื่อเพิ่มพูนภาวนาบารมี และขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลงเท่าที่จะกระทำได้

ชาวโลกล้วนเห็นคุณค่าของอัญมณี และสิ่งนี้เหมาะสมแก่บุคคลผู้มีฐานะ พระรัตนตรัยก็เปรียบดังอัญมณีสูงค่า เหมาะสมแก่บุคคลผู้มีใจประเสริฐ แต่ในชีวิตประจำวันชาวพุทธระดับอัญมณีนี้ไว้ในใจเป็นเวลานานเท่าใด ผู้ที่เห็นคุณค่าของอัญมณีภายในนี้จะหมั่นสวดมนต์เพื่อประดับไว้ในใจของตนเสมอ บุคคลผู้สวดมนต์เป็นนิตยนั้นจะมีใจเบิกบาน ใบหน้าผ่องใส อดกลั้นต่ออนิฏฐารมณ์ได้ดี และมีสง่าราศีเป็นที่เคารพนับถือของปวงชน

สำหรับวิธีสวดพระปริตรนั้น ท่านผู้สวดพึงสวดคำบาลีให้ถูกต้องอักขระ และสวดคำแปลควบคู่กับคำบาลี เพื่อน้อมจิตไปในความหมายแห่งพระพุทธพจน์ เมื่อเป็นดังนี้ก็ได้รับประโยชน์สุขจากการสวดมนต์โดยทั่วกัน

ขออนุโมทนากุศลเจตนาของท่านผู้มีจิตศรัทธาจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ คือ คุณสุระโยธิน ธนะสุวดี และครอบครัว เพื่อเผยแพร่คำสอนของพระบรมศาสดา ให้สถิตสถาพรชั่วนานาน ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์แก่มวลชนให้กว้างไกล ขอให้ทุกท่านจงมีความสุขสวัสดิ์ ประสบความสำเร็จในชีวิต และเจริญรุ่งเรืองในธรรมของพระอริยเจ้าทั้งปวง

พระคันธสาราภิวังศ์

คำนำ

การสวดมนต์เป็นประเพณีที่สืบเนื่องกันมาช้านานของชาวพุทธในหลายประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรำลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยและเจริญเมตตา จัดได้ว่าเป็นพื้นฐานของการเจริญวิปัสสนาอันเป็นแก่นสารของพระพุทธศาสนาต่อไป ดังคำพังเพยว่า สวดมนต์เป็นยาทา ภาวนาเป็นยากิน คนไทยในสมัยก่อนนิยมสวดมนต์ด้วยบทสวดมนต์ที่เรียกว่า เจ็ดตำนาน และสิบสองตำนาน ในปัจจุบันนิยมสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔

บทสวดมนต์เจ็ดตำนานและสิบสองตำนานมีชื่อเดิมว่า พระปริตร แปลว่า “เครื่องคุ้มครอง” เป็นที่นิยมสวดของชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนถึงปัจจุบัน เพื่อความมีสิริมงคลและเพิ่มพูนภาวนาบารมี

พระปริตรที่ปรากฏในพระสูตร มีดังนี้

๑. **เมตตปริตร** พบในขุททกปาฐะ (ขุ.ธ. ๒๕/๑-๑๐/๑๓-๑๔) และสุตตนิบาต (ขุ.สุ. ๒๕/๑๔๓-๕๒/๓๖๒-๖๔)

๒. **ขันธปริตร** พบในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (อง.จตุกก. ๒๑/๖๗/๘๓) วินัยปิฎก จุฬวรรค (วิ.จุ. ๗/๒๕๑/๘) และชาดก ทุกนิบาต (ขุ.ชา. ๒๗/๑๐๕/๕๖)

๓. **โมรปริตร** พบในชาดก ทุกนิบาต (ขุ.ชา. ๒๗/๑๗-๑๘/๔๐-๔๑)

๔. **อาณานาฎิยปริตร** พบในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (ที.ปา. ๑๑/๒๗๕-๘๔/๑๖๙-๗๘)

๕. **โพชฌังคปริตร** พบในสังยุตตนิกาย มหาวรรค (ส.ม. ๑๙/๑๙๕-๙๗/๗๑-๗๔)

๖. **รัตนปริตร** พบในขุททกปาฐะ (ขุ.ธ. ๒๕/๑-๑๐/๑๓-๑๔) และสุตตนิบาต (ขุ.สุ. ๒๕/๒๒๔-๔๑/๓๗๖-๘๐)

๗. **วัฏฏกปริตร** พบในชาดก เอกกนิบาต (ขุ.ชา. ๒๗/๓๕/๙) และจริยา-
ปิฎก (ขุ.จริยา. ๓๓/๗๒-๘๒/๖๒๐-๒๑)

๘. **มังคลปริตร** พบในขุททกปาฐะ (ขุ.ธ. ๒๕/๑-๑๓/๓-๕) และสุตตนิบาต
(ขุ.สุ. ๒๕/๒๖๑/๓๘๔-๘๖)

๙. **ธัมมคคปริตร** พบในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ส.ส. ๑๕/๒๔๙/๒๖๓)

๑๐. **อังกุลิมาลปริตร** พบในมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ (ม.ม.
๑๓/๓๕๑/๓๓๕)

รูปคำบาลีในหนังสือเล่มนี้แตกต่างกับหนังสือสวดมนต์ทั่วไปในบางแห่ง
เนื่องจากผู้แปลได้นำพระไตรปิฎกฉบับต่างๆ มาเทียบเคียงกัน มีฉบับไทย ฉบับ
สิงหล และฉบับฉัฐรังสี (ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖) ที่พระเถระนิกายเถรวาท
๕ ประเทศ คือ ไทย พม่า ลังกา ลาว และเขมร ได้ร่วมกันสังคายนาที่ประเทศ
สหภาพพม่าในพุทธศักราช ๒๔๙๗-๙๙ แล้วเลือกใช้คำบาลีที่ผู้แปลเห็นว่าถูกต้อง
ตามหลักภาษา และในตอนท้ายของหนังสือ มีบทเพิ่มเติมซึ่งชี้แจงเมตตปริตร
โดยละเอียด

คัมภีร์แปลและอธิบายที่ผู้แปลใช้เทียบเคียงในการแปล คือ

๑. **คัมภีร์อรรถกถา** ในส่วนที่อธิบายพระปริตรนั้นๆ

๒. **ปริตตฎีกา** พระเดชที่ปะแต่งในสมัยอังวะ พุทธศักราช ๒๑๕๓

๓. **พระปริตรแปลภาษาพม่า** ฉบับแปลใหม่ พระวาเสฏฐาภิวงศ์แต่งใน
พุทธศักราช ๒๕๐๕

๔. **ธรรมจักรเทศนา** พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) แต่งในพุทธ-
ศักราช ๒๕๐๕

๕. **สวดมนต์เจ็ดตำนาน** ฉบับกองทัพอากาศ นาวาอากาศเอก (พิเศษ)
แย้ม ประพัฒน์ทอง แต่งในพุทธศักราช ๒๕๓๘

๖. **อานุภาพพระปริตต์** อาจารย์ธนิต อยู่โพธิ์ แต่งในพุทธศักราช
๒๕๑๗

นอกจากคำแปลพระปริตรแล้ว ผู้แปลยังได้เขียนประวัติความเป็นมาของพระปริตรนั้นๆ โดยนำข้อความมาจากคัมภีร์อรรถกถาตามสมควร ทั้งได้เพิ่มบทสวดมนต์อื่นที่ท่านผู้รู้แต่งไว้ในภายหลัง อันได้แก่ชัยปริตร อภัยปริตร สัพพมังคลคาถา พุทธชัยมังคลคาถา คาถาชินบัญชร เทวตาอุยโยชนคาถา และปัตติทานคาถา ในบทสุดท้ายมีบทสวดธรรมจักรและคำแปลพร้อมทั้งประวัติความเป็นมา

ผู้แปลขอขอบคุณอาจารย์สันติ เมตตาประเสริฐ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้ช่วยขัดเกลาคำแปลให้สละสลวย

การสวดมนต์สาธยายพระปริตรนั้น ควรทำในเวลาเช้าหลังตื่นนอน เพื่อก่อให้เกิดสิริมงคลและความตั้งมั่นแห่งจิต อันจะเกื้อกูลให้ผู้สาธยายสามารถอดกลั้นต่อโลกธรรมที่มาระทบได้ด้วยกำลังสมาธิที่เกิดขึ้นในขณะสวดมนต์ และถ้ามีโอกาสสวดมนต์ในเวลาก่อนนอนอีกรอบหนึ่งได้ก็จะเป็นการดี

ผู้สวดมนต์ไม่ควรสาธยายทางใจอย่างเดียว แต่ควรเปล่งเสียงทางวาจา เพื่อให้เหล่าเทวดาอารักษ์ผู้รักษากันและเทวดาผู้มาจากสถานที่อื่นได้ร่วมกันอนุโมทนาบุญ ดังอรรถกถาของคัมภีร์สูตรตติยาต ฐัมมิกสูตร ปราภวเรื่องของอุบาสิกาชื่อว่า นันทมาตา ในนครเวฬุกันทกะ ได้ยินสาธยายอัฐกวรรคและปารายนวรรคของคัมภีร์สูตรตติยาตอยู่ริมหน้าต่างที่เปิดไว้ ในขณะนั้นท้าวเวสสุวัณซึ่งอยู่ในระหว่างทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผ่านมาได้ยินเสียงสาธยาย ก็หยุดยืนประนมมือฟังเสียงสาธยายจนจบ และได้กล่าวสาธุการอนุโมทนาบุญ นางได้ยินเสียงสาธุการจึงถามว่า “ใครอยู่ที่นั่น” ท้าวเธอตอบว่า “เราเป็นท้าวเวสสุวัณ ยินฟังธรรมที่ท่านสาธยายอยู่ จึงปลื้มใจแล้วกล่าวสาธุการ” เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า เทวดาชอบฟังเสียงสาธยายธรรม ผู้สาธยายจึงควรเปล่งเสียงทางวาจาเพื่อให้บุคคลอื่นได้ยินแล้วร่วมอนุโมทนาบุญ

ผู้ที่สาธยายพระปริตรต้องมีความเชื่อมั่นในพุทธานุภาพ จึงจะได้รับอานิสงส์ของการสวดพระปริตรอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างชาวพม่าคนหนึ่ง ในรัชสมัยของพระเจ้ามินดง ซึ่งเล่ากันว่า ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔) มีพ่อค้าอัญมณีคนหนึ่งนามว่า นายมยะตาเป็นคหบดีผู้มั่งคั่งในเมืองมณฑลีย์ และเป็นพระสหายของพระเจ้ามินดง ชาวพม่าเรียกท่านด้วยความเคารพรักว่า “พระปริตร คุณปู่มยะตา” สาเหตุที่เพิ่มคำนำหน้าชื่อว่า “พระปริตร” ก็เพราะท่านหมั่นสาธยายพระปริตรทุกเช้าหลังตื่นนอนก่อนรับประทานอาหารเช้า ท่านรักษาศีล ๕ เป็นประจำ และสาธยายพระปริตรสม่ำเสมอเป็นเวลานานนับสิบปี

วันหนึ่งพ่อค้าชาวจีนสองคนซึ่งเป็นเพื่อนร่วมอาชีพค้าขายได้ชวนท่านเดินทางไปเที่ยวเมืองจีน แม้อยู่ในระหว่างเดินทาง ท่านก็รักษาศีลและสาธยายพระปริตรด้วยความไม่ประมาท แม้จะพยายามปฏิบัติธรรมอย่างนี้ กรรมเก่าก็ยังคงติดตามาส่งผลอย่างคาดไม่ถึง

ในเวลาที่ท่านเดินทางไปถึงเมืองจีนแล้ว มีกำแพงเมืองด้านหนึ่งทรุดลงไม่ว่าจะซ่อมแซมหลายครั้งก็กลับทรุดลงซ้ำแล้วซ้ำเล่า เหล่าขุนนางที่ปรึกษาจึงประชุมกันตกลงว่าต้องผังร่างชาวต่างชาติทั้งเป็นไว้ได้กำแพงเมืองเพื่อให้เฝ้ารักษา จึงจะซ่อมสำเร็จได้ จากนั้นจึงได้สั่งให้ทหารตามหาชาวต่างชาติในตรอกพ่อค้า และได้พบนายมยะตาที่หนุ่มโสร่งโพกหัวแบบพม่า จึงจับกุมตัวไป แม้พ่อค้าจีนจะวิงวอนอย่างไรก็ไม่เป็นผล

นายมยะตาถูกจับมัดพาไปยังกำแพงเมืองที่กำลังซ่อมแซมอยู่ เมื่อเห็นว่าไม่มีที่พึ่งอื่นนอกจากพระรัตนตรัย จึงได้สาธยายพระปริตรเจริญพระพุทธานุภาพเป็นอารมณ์ตลอดเวลาเดินทางจนถึงที่หมายในเวลาเช้า ท่านได้สาธยายพระปริตรครบทุกสูตร ครั้นแล้วทหารจีนได้จับท่านโยนลงไปในหลุม พร้อมกับตะโกนโห่ร้องอย่างยินดี หลังจากนั้นก็ใช้ดินกลบปากหลุม แล้วสร้างกำแพงเมืองทับลงไป

ส่วนสหายพ่อค้าจีนไม่กล้าไปค้าขายที่ประเทศพม่าเป็นเวลานานถึง ๑๐ ปี จนเงินทองที่สะสมไว้ร่อยหรอลง จึงตัดสินใจไปค้าขายที่พม่าอีก แต่ก็เลี้ยงที่

จะไปเมืองมณฑลเลย และเลือกไปยังเมืองโมกุตซึ่งเป็นเมืองค้าขายอัญมณีอีกเมืองหนึ่ง พอมาถึงเมืองจัดปิ่นซึ่งอยู่ติดกับโมกุตและเป็นแหล่งค้าอัญมณีเช่นกัน ก็ได้แวะเข้าไปในเมืองเดินดูตามตึกกรมบ้านช่องของคหบดีที่ซื้อขายอัญมณี

ขณะที่พ่อค้าทั้งสองเดินเข้าไปในบ้านใหญ่หลังหนึ่ง ก็ได้พบกับนายมยะดาที่กำลังเดินออกมาจากบ้าน ทั้งสองฝ่ายต่างตกตะลึง พ่อค้าถามด้วยความแปลกใจถึงสาเหตุที่รอดชีวิตกลับมาได้ ท่านตอบว่า “ผมรอดชีวิตได้ด้วยพุทธานุภาพ ตอนที่ถูกจับโยนลงไปในหลุม ผมมีสติระลึกถึงพระพุทธรูปอยู่ หลังจากนั้นผมก็รู้สึกเหมือนงีบหลับไป แล้วมารู้สึกตัวอีกครั้งที่บ้านพัก ภายหลังเมื่อมีสติรู้สึกตัวแล้วได้ถามลูกสาวว่าพ่อกลับมาได้อย่างไร ลูกสาวตอบว่า พ่อค้าชาวจีนเพื่อนของพ่อทั้งสองคนมาส่ง ซึ่งคงจะเป็นเทวดาแปลงเป็นพวกคุณมาส่ง” พ่อค้าทั้งสองคนทราบเรื่องนี้แล้วก็เบิกบานใจ พักอยู่ในบ้านของท่านชั่วขณะแล้วเดินทางกลับบ้านเมืองของตน

เรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าขานในรัชสมัยพระเจ้ามินดง ไม่มีหลักฐานพอที่จะสืบค้นได้ ถ้าเรื่องนี้มิได้เกิดขึ้นจริง ก็ขอยกไว้ แต่ถ้าเป็นเรื่องจริงก็แสดงว่า อานุภาพของพระปริตรสามารถคุ้มครองผู้สาธยายได้โดยแท้ แต่ผู้สาธยายต้องมีความเชื่อมั่นพุทธานุภาพและหมั่นสาธยายพระปริตรเป็นนิตย์ จึงจะสัมฤทธิ์ผลสมปรารถนาอย่างแท้จริง

พระคันธสาราภิงค์

เรื่องนี้พบในหนังสือ คุณของพระไตรรัตน์ หน้า ๑๕๖-๑๖๑ เขียนโดย นายเรอุล่าย ซึ่งนำเรื่องนี้มาจากเรื่องที่พระอุตตมพุทธิเถระ อัครมหาบัณฑิต เล่าไว้ในหนังสือทำบุญอายุของท่าน ผู้แปลรู้จักคุ้นเคยกับนายเรอุล่ายในคราวที่ไปเรียนหนังสือที่พม่า จึงได้ขอสำเนาเอกสารเรื่องเล่านี้ไว้ เพราะในหนังสือ คุณของพระไตรรัตน์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๗ พุทธศักราช ๒๕๓๗ ไม่มีเรื่องนี้ นายเรอุล่ายได้บอกผู้แปลว่า เรื่องนี้มีอยู่ในฉบับพิมพ์ครั้งแรกๆ ต่อมากองตรวจสอบคัมภีร์ทางศาสนาของพม่าเห็นว่า เรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ จึงสั่งให้ตัดทอนไป ฉบับพิมพ์ครั้งหลังจึงไม่มีเรื่องนี้

ประวัติพระปรีต

พระปรีต แปลว่า เครื่องคุ้มครอง คือ ป้องกันอันตรายภายนอก มีโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน และป้องกันอันตรายภายในมีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น อานิสงส์ที่ได้รับจากการสวดพระปรีตนี้บังเกิดขึ้นจากอำนาจของพระรัตนตรัย และเป็นผลของการเจริญเมตตาภาวนา เพราะพระปรีตรกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยและการเจริญเมตตาเป็นหลัก ดังนั้น ผู้หมั่นสาธยายพระปรีตจึงได้รับผลานิสงส์ต่างๆ เช่น ประสบความสวัสดิ์ ความเจริญรุ่งเรือง ได้รับชัยชนะ แคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย มีสุขภาพอนามัยดี และมีอายุยืนดังพระพุทธดำรัสว่า

“เธอจงเจริญพุทธานุสสติภาวนาที่ยอดเยี่ยมในภาวนาธรรม เพราะผู้เจริญภาวนานี้จะสมหวังดังมโนรถ”^๑

“อมนุษย์ที่ต้องการจะทำร้ายผู้เจริญเมตตา ย่อมประสพภัยพิบัติเอง เหมือนคนที่ใช้มือจับหอกคม ย่อมได้รับอันตรายจากการจับหอกนั้น”^๒

ประโยชน์ในปัจจุบัน

ในคัมภีร์อรรถกถาพบเรื่องอำนาจพระปรีตสามารถคุ้มครองผู้สวดได้ เช่น เรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกยูงทอง พระองค์ได้หมั่นสาธยายโมรปรีตที่กล่าวถึงคุณของพระพุทธเจ้า ทำให้แคล้วคลาดจากบ่วงที่นายพราณดักไว้^๓ และเรื่องในสมัยพุทธกาล มีภิกษุหำร่อยรูปไปเจริญภาวนาในป่า ได้ถูกเทวดารบกวนจนกระทั่งปฏิบัติธรรมไม่ได้ ต้องเดินทางกลับเมืองสาวัตถี ในขณะนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเมตตปรีตที่กล่าวถึงการเจริญเมตตา ครั้นภิกษุเหล่านั้นหมั่นเจริญเมตตาภาวนา เทวดาจึงมีไมตรีจิตตอบด้วย และช่วยพิทักษ์คุ้มครองให้ภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติธรรมได้โดยสะดวก^๔

นอกจากนี้แล้ว อาณาภพพระปริตรยังสามารถคุ้มครองผู้ฟังได้อีกด้วย ดังพบเรื่องในคัมภีร์อรรถกถาว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อเมืองเวสาลีประสบภัย ๓ อย่าง คือ ความอดอยากแร้นแค้น การเบียดเบียนจากอมนุษย์ และการแพร่ของโรคระบาด พระพุทธเจ้าได้รับนิมนต์เสด็จไปโปรด พระองค์รับสั่งให้พระอานนท์ สวดรัตนปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย ภัยดังกล่าวในเมืองนั้นจึงสงบลง^๕ ในอรรถกถาอีกคัมภีร์หนึ่งมีเรื่องเล่าว่า ในสมัยพุทธกาล เด็กคนหนึ่งจะถูกยักษ์จับกินภายใน ๗ วัน พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำให้ภิกษุสวดพระปริตรตลอดเจ็ดคืน และพระองค์ได้เสด็จไปสวดด้วยพระองค์เองในคืนที่แปด เด็กนั้นก็สามารถรอดพ้นจากภัยพิบัติของอมนุษย์นั้นได้ มีอายุยืน ๑๒๐ ปี บิดามารดาจึงตั้งชื่อเด็กว่า อายุวัฑฒนกุมาร แปลว่า “เด็กผู้มีอายุยืน” เพราะรอดพ้นจากอันตรายดังกล่าว^๖

ประโยชน์ในอนาคต

เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระเสด็จไปโปรดโกสิยชฎิล ณ ภูเขา นิสกะ ชฎิลตนนั้นได้พบพระองค์แล้วเกิดโสมนัสปราโมทย์ นำดอกไม้มารประดับเป็นอาสนะที่ประทับ พระพุทธเจ้าได้ประทับนั่งเข้าผลสมาบัติในที่นั้นตลอดเจ็ดวัน โกสิยชฎิลได้ยินประณมมีระลึกถึงพระพุทธคุณตลอดเจ็ดวันเช่นกัน กุศลที่เกิดจากการระลึกถึงพระพุทธคุณนี้ ทำให้โกสิยชฎิลเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓ หมื่นกัป เป็นท้าวสักกะจอมเทพ ๘๐ ชาติ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ชาติ เป็นพระราชานับชาติไม่ถ้วน ในระหว่างนี้เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นเศรษฐีมีทรัพย์ และไม่เคยไปเกิดในอบายภูมิเลย ในภพสุดท้ายได้ออกบวชเป็นพระภิกษุ ท่านปรากฏนามว่าพระสุภูติเถระ ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะผู้เป็นเลิศในการเจริญญาณประกอบด้วยเมตตาและเป็นทักษิณะบุคคล^๗

อานิสงส์พระปริตร

โบราณจารย์ได้รวบรวมอานิสงส์ของพระปริตรไว้ดังนี้ คือ

๑. เมตตปริตร ทำให้หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์และอมมนุษย์ทั้งหลาย เทพพิทักษ์รักษา ไม่มีภัยอันตราย จิตเกิดสมาธิง่าย ใพบหน้าผ่องใส มีสิริมงคล ไม่หลงสติในเวลาเสียชีวิต และเกิดเป็นพรหมเมื่อบรรลุมุตตามาน
๒. ขันธปริตร ป้องกันภัยจากอสรพิษและสัตว์ร้ายอื่นๆ
๓. โมรปริตร ป้องกันภัยจากผู้คิดร้าย
๔. อาณานาถปริตร ป้องกันภัยจากอมมนุษย์ ทำให้มีสุขภาพดี และมีความสุข
๕. โพชฌังคปริตร ทำให้มีสุขภาพดี มีอายุยืน และพ้นจากอุปสรรคทั้งปวง
๖. ชัยปริตร ทำให้ประสบชัยชนะ และมีความสุขสวัสดิ์
๗. รัตนปริตร ทำให้ได้รับความสวัสดิ์ และพ้นจากอุปสรรคอันตราย
๘. วัฏฏกปริตร ทำให้พ้นจากอัคคีภัย
๙. มังคลปริตร ทำให้เกิดสิริมงคล และปราศจากอันตราย
๑๐. ธัคคปริตร ทำให้พ้นจากอุปสรรคอันตราย และการตกจากที่สูง
๑๑. อังคุลิมาลปริตร ทำให้คลอดบุตรง่าย และป้องกันอุปสรรคอันตราย
๑๒. อภยปริตร ทำให้พ้นจากภัยพิบัติ และไม่ฝันร้าย

ทรงแนะนำให้สวดพระปริตร

พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พุทธบริษัทสวดพระปริตรเพื่อคุ้มครองตน เช่น ในอภินายกสูตร มีพระพุทธดำรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเรียนมนต์คุ้มครองคืออภินายกปริตร พวกเธอจงศึกษามนต์คุ้มครองคืออภินายกปริตร พวกเธอจงทรงจำมนต์คุ้มครองคือ อภินายกปริตร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มนต์คุ้มครองคืออภินายกปริตรประกอบด้วยประโยชน์ ย่อมเป็นไปเพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อความไม่เบียดเบียน เพื่อความอยู่เป็นสุขของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา”^๘

อนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระสูตรอื่นว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตอนุญาตการแผ่เมตตาแก่พญางูทั้งสี่ตระกูล เพื่อคุ้มครองตน เพื่อรักษาตน เพื่อกระทำการป้องกันตน”^๙

องค์ของผู้สวดและผู้ฟัง

พระปริตรจะมีอานุภาพมาก เมื่อผู้สวดพระปริตรเพียบพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ มีเมตตาจิตมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง, สวดถูกต้องอักขร ไม่มีบทพยัญชนะที่ผิดพลาด และรู้ความหมายของบทสวด^{๑๐} แม้ผู้ฟังพระปริตรก็ต้องมีองค์ ๓ คือ ไม่เคยทำอนันตริยกรรม ๕ (ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป และทำสังฆเภท) ไม่มีมิจฉาปฏิภาณที่เห็นผิดว่ากรรมและผลกรรมไม่มี และเชื่อมั่นอานุภาพพระปริตรว่ามีจริงสามารถคุ้มครองผู้ฟังได้^{๑๑}

จำนวนพระปริตร

โบราณจารย์ได้จำแนกพระปริตรออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. จุลราชปริตร (เจ็ดตำนาน) มี ๗ ปริตร คือ

๑. มังคลปริตร	๒. รัตนปริตร
๓. เมตตปริตร	๔. ชันธปริตร
๕. โมรปริตร	๖. รัชคปริตร
๗. อาณานัญยปริตร	

๒. มหาราชปริตร (สิบสองตำนาน) มี ๑๒ ปริตร คือ

๑. มังคลปริตร	๒. รัตนปริตร
๓. เมตตปริตร	๔. ชันธปริตร
๕. โมรปริตร	๖. วัฏฏกปริตร
๗. รัชคปริตร	๘. อาณานัญยปริตร
๙. อังคุลิมาลปริตร	๑๐. โพชฌังคปริตร
๑๑. อภยปริตร	๑๒. ชัยปริตร

พระปริตรที่มีปรากฏโดยตรงในคัมภีร์มิลินทปัญหาและอรรถกถาต่างๆ มีทั้งหมด ๙ ปริตร คือ

๑. รัตนปริตร	๒. เมตตปริตร
๓. ชันธปริตร	๔. โมรปริตร
๕. รัชคปริตร	๖. อาณานัญยปริตร
๗. อังคุลิมาลปริตร	๘. โพชฌังคปริตร
๙. อิติลิลปริตร	

อนึ่ง จำนวนพระปริตรแตกต่างกันในอรรถกถาต่างๆ มีดังนี้ คือ ใน
มิลินทปัญหา^{๑๒} มี ๗ ปริตร คือ

๑. รัตนปริตร	๒. เมตตปริตร
๓. ชันธปริตร	๔. โมรปริตร
๕. รัชคคปริตร	๖. อาณานาฎิยปริตร
๗. อังคุลิมาลปริตร	

ในสมันตปาสาทิกา^{๑๓} และวิสุทฺธิมรรค^{๑๔} มี ๕ ปริตร คือ

๑. รัตนปริตร	๒. ชันธปริตร
๓. รัชคคปริตร	๔. อาณานาฎิยปริตร
๕. โมรปริตร	

ในอรรถกถาที่มุนิกาย^{๑๕} อรรถกถามัชฌิมนิคาย^{๑๖} อรรถกถาอังคุตตร-
นิคาย^{๑๗} อรรถกถาวิภังค^{๑๘} และอรรถกถามหานิทเทส^{๑๙} มี ๘ ปริตร คือ

๑. อาณานาฎิยปริตร	๒. อีสสิคิลิปริตร
๓. รัชคคปริตร	๔. โพชฌังคปริตร
๕. ชันธปริตร	๖. โมรปริตร
๗. เมตตปริตร	๘. รัตนปริตร

พระปริตรในปัจจุบัน

พระปริตรที่มีปรากฏในบทสวดมนต์ไทยฉบับปัจจุบัน มี ๑๒ ปริตร เป็น
บทสวดที่โบราณจารย์เพิ่มมงคลปริตร วัฏฏกปริตร อภยปริตร และชัยปริตร
รวม ๔ บท ทั้งไม่จัดอิสสิคิลิปริตรไว้ในบทสวดมนต์เพราะเป็นพระปริตรที่กล่าวถึง
ชื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่เหมือนพระปริตรอื่นที่แสดงคุณของพระรัตน-
ตรัยหรือเมตตาภาวนา

ส่วนในบทสวดมนต์ฉบับพม่า มีพระปริตร ๑๑ ปริตร เพราะโบราณจารย์ชาวพม่ารวมอภัยปริตรและชัยปริตรไว้เป็นปริตรเดียว ชื่อว่า *บุพพพันธุสูตร* คือสูตรที่ควรสาธยายในเวลาเช้า ในสูตรนั้นท่านเพิ่มเทวดาอุทยโยชนคาถา สัพพมังคลคาถา และสามคาถาสุดท้ายของรัตนสูตรเข้ามาอีกด้วย สำหรับมังคลปริตร และวัฏฏกปริตรพบในพระสูตรตันตปิฎก ส่วนอภัยปริตรและชัยปริตร โบราณจารย์ได้แต่งขึ้นมาในภายหลัง

ลำดับพระปริตร

ลำดับพระปริตรในมิลินทปัญหาและคัมภีร์อรรถกถาต่างๆ แตกต่างกัน ส่วนลำดับพระปริตรในบทสวดมนต์ไทยและพม่าเหมือนกัน ในพระปริตรฉบับนี้ ผู้แปลได้เรียงลำดับพระปริตรใหม่ เริ่มจากเมตตปริตร ชันธปริตร โมรปริตร อาณานาฎิยปริตร และโพชฌังคปริตร ฯลฯ โดยเน้นพระปริตรที่กล่าวถึงเมตตาภาวนาและคุณของพระรัตนตรัยเป็นหลัก

บทขัดพระปริตร

บทขัดพระปริตร หมายถึง บทที่เข้ามาคั่นการสวดพระปริตร คือเมื่อประสงค์จะสาธยายพระปริตรใด ก็ควรสวดบทขัดพระปริตรนั้นก่อนที่จะสาธยายพระปริตรที่ต้องการ ที่ประเทศศรีลังกาพระเถระผู้นำสวดมนต์จะสาธยายบทขัดพระปริตรก่อน หลังจากนั้น ผู้ร่วมสวดจึงสาธยายพระปริตรพร้อมกัน ประเพณีนี้ได้สืบทอดมายังประเทศไทยจวบจนปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ที่มีเวลาในการสวดมนต์ไม่มากนัก จึงไม่จำเป็นต้องสวดบทขัดพระปริตร

โบราณจารย์ได้เรียกบทขัดนี้อีกชื่อหนึ่งว่า บทขัดตำนาน คำว่า ตำนาน มาจากศัพท์บาลีว่า ตาณา ที่แปลว่า “เครื่องป้องกัน” หรือพระปริตร นั่นเอง

บทขัดบางบท เช่น บทขัดมังคลปริตร บทขัดธรรมจักร แตกต่างกันในฉบับพม่า และฉบับไทย ในพระปริตรฉบับนี้ผู้แปลได้ใช้ฉบับไทยเป็นหลัก

ประวัติของผู้ประพันธ์บทขัดพระปริตรไม่มีหลักฐานแน่ชัด ท่านอาจารย์ ฐัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต สันนิษฐานว่า คงเป็นโบราณจารย์ชาว สิงหลประพันธ์ขึ้นหลังพุทธศักราช ๙๐๐ เพราะเป็นการนำข้อความจากคัมภีร์ อรรถกถาที่รจนาโดยพระพุทธโฆसाจารย์มาแต่งเป็นบทขัด และประพันธ์ขึ้นก่อน พุทธศักราช ๒๑๕๓ เพราะปรากฏในปริตตฎีกาซึ่งรจนาที่ประเทศสหภาพพม่า ในสมัยนั้น

พระปริตรที่ควรสวดเสมอ

ผู้ที่มีเวลาน้อยควรสวดพระปริตรที่สั้นและสำคัญ จึงควรสวดพระปริตร ๔ บทแรก คือ เมตตปริตร ขันธปริตร โมรปริตร และอาฏานาฏิยปริตร เมตตปริตรและขันธปริตรเน้นการเจริญเมตตาภาวนา โมรปริตรและอาฏานาฏิยปริตร เน้นการเจริญพระพุทธคุณ ผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ควรสวดโพชฌังคปริตร อีกด้วย แม้พระเถระชาวพม่าผู้ทรงพระไตรปิฎกคือท่านอาจารย์สิรินทาทิวงค์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธาราม จังหวัดย่างกุ้ง ประเทศสหภาพพม่าก็มีความเห็นว่าควร สวดพระปริตร ๔ บทนั้นเสมอ

นอกจากพระปริตรเหล่านี้แล้ว คาถาที่กล่าวถึงพระพุทธคุณ อาทิเช่น สัพพมังคลคาถา คาถาชินบัญชร และชัยมังคลคาถา ก็ควรสวดเช่นกัน ท่านผู้ สวดอาจจะสวดคาถาเหล่านี้สลับกับพระปริตรในแต่ละวัน ดังนั้น ผู้แปลจึงเรียง ลำดับคาถาเหล่านี้ก่อนพระปริตรบางบทที่ยาวและไม่กล่าวถึงเมตตาภาวนาหรือ พระพุทธคุณ เช่น มังคลปริตร เป็นต้น

ก่อนจะสวดพระปริตรทุกครั้ง ผู้สวดควรสวดบทมหานมัสการแล้วสมาทานศีลห้า หลังจากนั้น ให้สวดพระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ แล้วจึงสวดพระปริตรหรือคาถาอื่นๆ ต่อไป บทมหานมัสการนั้นเป็นคำแสดงความนอบน้อมคุณทั้ง ๓ ของพระพุทธเจ้า คือ พระกรุณาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ จึงเป็นบทที่ชาวพุทธนิยมสวดก่อนจะสวดมนต์

การสมาทานศีลทุกวันเป็นการรักษาศีลให้บริสุทธิ์อยู่เป็นนิตย์ การสวดสรรเสริญพระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ก็เป็นการเจริญกรรมฐานคือพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ และสังฆานุสสติ บุคคลผู้หมั่นระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยจะเพิ่มพูนศรัทธาในพระศาสนาเป็นอย่างดี

นอกจากนั้น ชาวพุทธควรสวดบทธรรมจักรทุกวันพระจะส่งผลให้ป้องกันภัยอันตรายและทำให้ผู้สวดประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต เพราะธรรมจักรเป็นพระธรรมเทศนาแรกที่กล่าวถึงอริยสัจสี่ จึงเป็นบทที่เทวดาเคารพบูชายิ่งนัก คนไทยในสมัยก่อนเชื่อว่าบุคคลที่สวดธรรมจักรนี้ทุกวันพระ แล้วอธิษฐานให้ครอบครัวหรือญาติพี่น้องมีความสุขสวัสดิ์ จะมีผลานิสงส์ทำให้ผู้สวดและผู้ที่ยึดแผ่นไปถึงมีความสุขสวัสดิ์ แคล้วคลาดจากอุบัติเหตุทุกอย่างได้

ไม่ควรสวดลงท้ายด้วย อิติ ศัพท์

ในพระปริตรฉบับนี้มีบางปาฐะต่างจากบทสวดมนต์อื่น เช่น ในบทสวดพระพุทธานุคุณได้ลงท้ายด้วยคำว่า ภควา ในบทสวดพระธรรมคุณได้ลงท้ายด้วยคำว่า วิมฺบุหิ และในบทสวดพระสังฆคุณได้ลงท้ายด้วยคำว่า โลกสฺส ไม่เหมือนบทสวดมนต์ฉบับอื่นที่ลงท้ายด้วย อิติ ศัพท์ว่า ภควาติ, วิมฺบุหิติ, โลกสฺสาติ ความจริงบทเหล่านั้นสำเร็จรูปมาจาก ภควา + อิติ, วิมฺบุหิ + อิติ, โลกสฺส + อิติ ศัพท์ว่า อิติ ในที่นี้เป็นคำลงท้ายประโยค นิยมใช้เพื่อแสดงการลงท้ายข้อความ

เหมือนหมัฟภาค (.) ในภาษาไทย เพื่อแสดงการสิ้นสุดของประโยคนั้น จึงไม่นับเนื่องเข้าไปในบทสวด ดังเช่น อิติ ศัพทในกรรมวาจาบทพระว่า *เอวเมตฺ ธารยามิ*^{๒๐} (ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้อย่างนี้) พระภิกษุผู้สวดกรรมวาจาต้องสวดว่า *เอวเมตฺ ธารยามิ* โดยไม่ต้องว่า *อิติ ศัพท*ท้ายประโยค ดังคัมภีร์วิมตติวินทนีกล่าวไว้ว่า

อิติ-สทฺโท ปริสมาปนตฺเถ กโต. โส จ กมฺมวาจาย อนนฺทํ. ตสฺมา อนุสฺสาวเกน “ธารยามิติ เอตฺถ มิ-การปฺริโยสานเมว วตฺวา นิฏฺฐาเปตพฺพํ. อิติ-สทฺโท น ปญฺชชิตพฺโพติ ทฏฺฐพฺพํ.”^{๒๑}

“ศัพทว่า อิติ กระทำไว้ในความหมายว่า จบประโยค และศัพทนั้นก็มิใช่องค์ประกอบของกรรมวาจา ดังนั้น ผู้สวดพึงกล่าวให้จบลงถึงคำสุดท้ายว่า มิในคำว่า ธารยามิ นี้ พึงทราบว่าไม่ควรประกอบ อิติ ศัพท”

ส่วนคำว่า ภควาติ, วิมฺญหิติ, โลกสฺสาติ ที่พบในธชัคคปริตร จัดว่าควรสวดเช่นนั้น เพราะ อิติ ศัพทในปาฐะเหล่านั้นมิใช่แสดงการลงท้ายประโยคดังที่กล่าวมาแล้ว แต่มีความหมายคือ “ว่า” ในภาษาไทย (ตามหลักภาษาเรียกว่าอาการะ คือ แสดงอาการปฏิกิริยาทางวาจาหรือใจ)

อานุภาพของพระปริตรที่สวดด้วยจิตที่มีสมาธิแน่วแน่ จะแผ่ไปถึงแสนโกฏิจักรวาล ทำให้ผู้สวดได้รับผลานิสงส์มหาศาลหาประมาณมิได้ คนที่ไม่สวดพระปริตรจะไม่สามารถรับรู้านิสงส์ได้เลย เหมือนคนที่มิได้รับประทานอาหารย่อมไม่อาจรับรู้รสชาติอาหารและผลของการรับประทานได้ ดังนั้น ขอให้พุทธบริษัทเชื่อมั่นอานุภาพพระปริตร หมั่นสวดพระปริตรอยู่เนืองนิตย์ และได้รับประโยชน์สุขทั่วกันทุกท่าน

สารบัญ

คำอนุโมทนา	ก	ตำนานโมรปริตร	๒๑
คำนำ	ข	บทขัดโมรปริตร	๒๓
ประวัติพระปริตร	ง	โมรปริตร	๒๓
สารบัญ	๗	ตำนานอาฏานาฏิยปริตร	๒๕
คำย่อชื่อคัมภีร์	ณ	บทขัดอาฏานาฏิยปริตร	๒๖
มหานมัสการ	๑	อาฏานาฏิยปริตร	๒๗
ไตรสรณคมน์	๒	ตำนานโพชฌังคปริตร	๓๓
สมาทานศีล	๓	บทขัดโพชฌังคปริตร	๓๓
ตำนานชุมนุมเทวดา	๕	โพชฌังคปริตร	๓๕
ชุมนุมเทวดา	๖	ตำนานสัพพมังคลคาถา	๓๗
พระพุทธคุณ	๘	สัพพมังคลคาถา	๓๘
พระธรรมคุณ	๙	ตำนานชัยปริตร	๓๘
พระสังฆคุณ	๑๐	ชัยปริตร	๓๙
ตำนานเมตตปริตร	๑๒	ตำนานพุทธชัยมังคลคาถา	๔๐
บทขัดเมตตปริตร	๑๔	พุทธชัยมังคลคาถา	๔๑
เมตตปริตร	๑๔	ตำนานคาถาชินปัณฺธุร	๔๔
ตำนานขันธปริตร	๑๘	คาถาชินปัณฺธุร	๔๕
บทขัดขันธปริตร	๑๘	ตำนานรัตนปริตร	๔๙
ขันธปริตร	๑๙		

ผ

บทชัตรีตนปริตร	๕๐	ตำนานธรรมจักร	๘๕
รัตนปริตร	๕๒	บทชัตรีธรรมจักร	๘๖
ตำนานวิภูฏกปริตร	๕๙	ธรรมจักร	๘๗
บทชัตรีวิภูฏกปริตร	๖๐	คำลงท้าย	๑๐๔
วิภูฏกปริตร	๖๑	บทเพิ่มเติม	๑๐๕
ตำนานมังคลปริตร	๖๒	เชิงอรรถประวัติพระปริตร	๑๐๘
บทชัตรีมังคลปริตร	๖๒	เชิงอรรถพระปริตรธรรม	๑๑๓
มังคลปริตร	๖๓	บรรณานุกรม ๑๓๘	
ตำนานธัชคคปริตร	๖๗		
บทชัตรีธัชคคปริตร	๖๗		
ธัชคคปริตร	๖๘		
ตำนานอังคูลิมลปริตร	๗๙		
บทชัตรีอังคูลิมลปริตร	๗๙		
อังคูลิมลปริตร	๘๐		
ตำนานอภยปริตร	๘๐		
อภยปริตร	๘๑		
ตำนานเทวดาอุโยชนคาถา	๘๒		
เทวดาอุโยชนคาถา	๘๒		
ตำนานปัตติทานคาถา	๘๓		
ปัตติทานคาถา	๘๓		

คำย่อชื่อคัมภีร์

(เรียงตามลำดับคัมภีร์)

(พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาร = เล่ม/ข้อ/หน้า, คัมภีร์อื่น = เล่ม/หน้า)

ที.ปา.	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
วิ.ม.	วินยปิฎก มหาวค
วิ.จุ.	วินยปิฎก จุฬวค
สํ.ส.	สํยุตตนิกาย สคาถวค
สํ.ม.	สํยุตตนิกาย มหาวค
อง.ติก.	องคฺตุตฺตรนิกาย ติกนิปาต
อง.จตุกก.	องคฺตุตฺตรนิกาย จตุกกนิปาต
ขุ.ชา.	ขุทฺทกนิกาย ชาตก
ขุ.อป.	ขุทฺทกนิกาย อปทาน
ขุ.จริยา.	ขุทฺทกนิกาย จริยาปิฎก
มิลินท.	มิลินทปณฺห
วิ.มหา.อ.	วินยปิฎก มหาวิภงฺค อฏฺฐกถา
ที.ปา.อ.	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค อฏฺฐกถา
ม.อุ.อ.	มชฺฌิมนิกาย อุปริปญฺณาส อฏฺฐกถา
อง.ทก.อ.	องคฺตุตฺตรนิกาย ทกนิปาต อฏฺฐกถา
ขุ.ขุ.อ.	ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาจ อฏฺฐกถา
ขุ.สุ.อ.	ขุทฺทกนิกาย สุตฺตนิปาต อฏฺฐกถา
ขุ.ชา.อ.	ขุทฺทกนิกาย ชาตก อฏฺฐกถา
อภิ.วิ.อ.	อภิธมฺมปิฎก วิภงฺค อฏฺฐกถา
วิสุทฺธิ.	วิสุทฺธิมคฺค
วิมติ.	วิมติวิโนทนี

คนถารมภกถา

๑. สหุณมมชลิโต พุทฺโธ	พาดตีสวรลกฺขโณ
คณฺตุตมสมุเปโต	จาตุ สชฺชนมานเส.
๒. อตฺถิ เตโช ปรีตฺตสฺส	อสทฺธาน'มโคจโร
นาลํ หตฺถวิหีนา หิ	รตนานิ คเหตุเว.
๓. กมฺมํ เจว กิเลโส จ	อสทฺทหน จาติเม
สเจ อตฺถิ สฺสณฺนตฺมहि	ปรีตฺตํ ตํ น รกฺขติ.
๔. ปาฬิกฺขรํ อนาสตฺวา	อตฺถํ ชานีย สาธุกํ
อนุทฺทยํ กริตฺวาน	ภณฺเ ปรีตฺตมฺตฺตมํ.
๕. เอวํ หิ ภณฺมานสฺส	ปรีตฺตํเยว เตชิกํ
โกฏิสตฺสทสฺเสสฺสุ	จกฺกวาเพสฺสุ ปตฺถณฺนํ.
๖. ปรีตฺตตฺถํ ลิขิสฺสามิ	สปปวตฺติวินิจฺจนํ
ครุณํ นยมาทาย	ตํ เม สฺสณฺนตฺ สาทโว.

คนธสาราภิวโส

คำเริ่มคำมกัร

๑. พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระวรลักษณ ๓๒ ทรงรุ่งโรจน์ด้วยพระสัทธรรม
แวดล้อมด้วยหมู่สงฆ์ผู้สูงสุด จงสถิตอยู่ในดวงจิตของสาธุชนทั้งหลาย

๒. อานุภาพของพระปริตรมีอยู่โดยแท้ มิใช่วิสัยของผู้ปราศจากศรัทธา
บุคคลที่ปราศจากมื่อย่อมไม่อาจหยิบฉวยรัตนะทรงค่าได้

๓. ถ้ากรรม กิเลส และความไม่เชื่อ มีอยู่ในผู้ฟัง พระปริตรย่อมไม่
คุ้มครองบุคคลนั้น

๔. บุคคลพึงสาธยายพระปริตรอันประเสริฐโดยไม่ผิดอักขระบาลี เข้าใจ
ความหมายอย่างถูกต้อง และมุ่งความเมตตาเป็นหลัก

๕. เมื่อบุคคลสาธยายอยู่อย่างนี้ พระปริตรย่อมมีอานุภาพแผ่ไปแสน
โกฏิจักรวาลโดยแท้

๖. ข้าพเจ้าจักแปลพระปริตร มีประวัติความเป็นมา และคำวินิจฉัย
ศัพท์โดยคล้อยตามนัยของครู ขอเชิญสาธุชนทั้งหลายสดับคำแปลพระปริตรนั้น
ของข้าพเจ้าเถิด

พระคันธสาราภิงค์

พระปริตรธรรม

มหานมัสการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค ผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบด้วย
พระองค์เอง พระองค์นั้น

[๓ ครั้ง]

โบราณจารย์เรียกบทนี้ว่า มหานมัสการ คือ บทนอบน้อมที่สำคัญยิ่ง^๑
เนื่องจากเป็นบทแรกที่ชาวพุทธนิยมสวดนอบน้อมพระพุทธเจ้าก่อนจะรับศีลและ
ไตรสรณคมน์เพื่อปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธ อีกทั้งยังกล่าวถึงพระพุทธคุณหลัก
๓ ประการ คือ พระมหากรุณาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณตามลำดับ
ที่จริงบทนี้เป็นคำอุทานที่เปล่งออกด้วยความปีติยินดีที่ซาบซึ้งในพระพุทธคุณ ใน
สมัยพุทธกาลท้าวสักกะเป็นต้นได้เปล่งอุทานคำนี้เพื่อนอบน้อมพระพุทธเจ้า

บางอาจารย์มีมติว่า เทพ ๕ ตนกล่าวบทนี้เป็นเบื้องแรก คือ สاداتิรืเทพ
กล่าวว่า นโม อสุรินทราหุกล่าวว่า ตสฺส ท้าวจาตุมหาราชกล่าวว่า ภควโต
ท้าวสักกเทวราชกล่าวว่า อรหโต ท้าวมหาพรหมกล่าวว่า สมมาสมพุทฺธสฺส
ตั้งคัมภีร์ก็จายนภทนต์ภาวีกาว่า

สาดาคิริ นโม ยกุโข

ตสฺส จ อสุรินทโก

ภควโต มหาราชา

สกุโก จ อรหโต ตถา

สมมาสมพุทฺธ พุรุหมา จ

เอเต ปณฺจ ปติฏฺฐิตา.^๒

อย่างไรก็ตาม บัณฑิตทั้งหลายไม่ยอมรับมตินี้ เพราะไม่มีหลักฐานอ้างอิง
ในพระบาลีและอรรถกถา ทั้งในพระบาลีก็ปรากฏว่าเป็นคำอุทานที่บุคคลคนเดียว
เปล่งออก^๓

ไตรสรณคมน์

พุทฺธํ สรณํ คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่พึ่ง

ธมฺมํ สรณํ คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

สงฺฆํ สรณํ คจฺณามิ.

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่พึ่ง

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่พึ่ง

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺณามิ.

แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

ไตรสรณคมน์ คือ การเข้าถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง ผู้ที่จะปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธต้องกล่าวคำนี้ การกล่าวสามครั้งในที่นี้เป็นการย้ำความซึ่งเป็นประเพณีของชาวอินเดียในสมัยก่อน เหมือนกับการกล่าวบทมนมัสการสามครั้ง บางท่านมีมติว่า “การกล่าวบทมนมัสการสามครั้งนั้น เพื่อให้บรรลขณิกสมาธิ อุปะการสมาธิ และอัปปนาสมาธิตามลำดับ” ความเห็นนี้ไม่ตรงตามคัมภีร์วิสุทธิ-มรรค^๕ ที่แสดงว่าพุทธธานุสติกกรรมฐานไม่อาจก่อให้เกิดอัปปนาสมาธิได้

สมათานศีล ๕

ปาณาติปาตา เวรมณิสสิกขาปท^๕ สมายิยามิ.

ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท ที่งดเว้นจากการฆ่าสัตว์

อทินนาทานา เวรมณิสสิกขาปท^๕ สมายิยามิ.

ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท ที่งดเว้นจากการลักทรัพย์

กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณิสสิกขาปท^๕ สมายิยามิ.

ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท ที่งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

มุสาวาทา เวรมณิสสิกขาปท^๕ สมายิยามิ.

ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท ที่งดเว้นจากการพูดเท็จ

สุราเมรยมชชปมาทญฺจานา เวรมณิสสิกขาปท^๕ สมายิยามิ.

ข้าพเจ้าขอสมათานสิกขาบท ที่งดเว้นจากการดื่มของเมา
คือสุราเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

การสมาทานศีลที่กล่าวในที่นี้ เป็นการสมาทานแยกทีละสิกขาบท แต่ผู้สมาทานอาจสมาทานรวมว่า ปณฺจกสมนฺนาคตํ สีลํ สมาธิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานศีลที่ประกอบด้วยองค์ห้า) ในเรื่องนี้พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงมติของอาจารย์บางท่านว่า “ในการสมาทานรวมนี้ ถ้าผิดศีลข้อใดข้อหนึ่ง นับว่าศีลข้ออื่นได้ขาดด้วย เพราะเจตนางดเว้นเกิดครั้งเดียวในเวลาสมาทาน แต่ในการสมาทานแยกกัน ถ้าผิดศีลข้อใดข้อหนึ่ง นับว่าศีลข้อนั้นขาด ศีลข้ออื่นไม่ขาด เพราะเจตนางดเว้นเกิดห้าครั้งในเวลาสมาทาน”^๖

ผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งโดยกล่าวว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ เป็นต้นแล้ว อาจไม่ต้องสมาทานศีลอีก เพราะจัดว่าถือศีลแล้วด้วยความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นขณะนั้น เนื่องจากศีลมี ๕ ประเภทตามที่กล่าวในเนตติปกรณ^๗ คือ

๑. ปกตศีล ศีลโดยปกติ คือ ศีลที่บุคคลรักษาโดยมิได้สมาทานด้วยเห็นว่า ศีล ๕ เป็นปกติของชาวโลก ไม่ว่าจะสมาทานหรือไม่ก็ตาม ถ้างดเว้นจากการผิดศีล ย่อมได้รับผลดี ถ้าล่วงละเมิดก็ได้รับผลไม่ดี

๒. สมาทานศีล ศีลที่บุคคลตั้งใจสมาทานด้วยตนเอง

๓. จิตตปสาทะ ความผ่องใสแห่งจิต คือ ศีลที่เกิดขึ้นในขณะที่ฟังธรรม เป็นต้น ซึ่งจิตผ่องใสปราศจากนิวรณ์

๔. สมณะ ศีลที่เกิดขึ้นในขณะที่เจริญสมณภาวนา

๕. วิปัสสนา ศีลที่เกิดขึ้นในขณะที่เจริญวิปัสสนาภาวนา

ในสมัยพุทธกาลมีบางคนที่มีได้รักษาศีลมาก่อน เช่น สันตติอำมาตย์ที่เมาสุราก่อนจะมาฟังธรรม แต่ท่านได้บรรลุนิพพานในขณะที่ฟัง เพราะจัดว่าได้รักษาศีลในขณะที่เจริญวิปัสสนาภาวนาเมื่อฟังธรรมนั่นเอง

ตำนานชุมนุมเทวดา

บทสวดชุมนุมเทวดา กล่าวถึงการอัญเชิญเทวดามาประชุมฟังพระปริตรที่จะสวด แสดงไมตรีจิตหวังให้เทวดามีสุข ปราศจากทุกข์ และขอให้เทวดาคุ้มครองชาวโลกให้พ้นภัย บทสวดนี้เป็นบทที่โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้น คาทาที่ ๑ ไม่มีปรากฏในคัมภีร์ปริตตฎีกาที่พระเตโชที่ปเถระรจนาในสมัยอังวะ พ.ศ. ๒๑๕๓ เพราะคัมภีร์นั้นได้อธิบายความตั้งแต่ประโยคที่ ๒ ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่า คาทาแรกได้รับการประพันธ์ขึ้นหลัง พ.ศ. ๒๑๕๓ ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า คาทาเหล่านี้ประพันธ์ที่ประเทศศรีลังกา โดยพระอรหันต์ผู้พำนักอยู่ในนิทายมหาวิหาร^๔

ในบทสวดมนต์ฉบับไทยและฉบับพม่า^๕ มีคาถาชุมนุมเทวดาอีกบทหนึ่ง ดังนี้ว่า

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา, ติสฺรณฺสรณฺา, เอตฺถ โลกนฺตเร วา
 ภูมฺมาภุมฺมา จ เทวาท, คุณฺคณฺคณฺ, พฺยาธุวาท สพฺพกาลํ
 เอเต อายนฺตุ เทวาท, วรกนฺกมเย, เมรุราเช วสนฺโต
 สนฺโต สนฺโตสเหตุํ, มุณีวรวจฺนํ, โสตุมคฺคํ สมคฺคํ.

ทวยเทพเหล่าใดในโลกนี้หรือโลกอื่น ผู้อาศัยอยู่ในปฐพีและอากาศ ผู้เป็นสัตบุรุษมีจิตสงบ มีพระไตรรัตน์เป็นที่พึ่ง ผู้ชวนชวายในการบรรลुकุณธรรมทั้งหลายตลอดกาลทุกเมื่อ ขออัญเชิญเทวดาเหล่านั้นพร้อมทั้งพระอินทร์ผู้เป็นสัตบุรุษ ประทับอยู่เหนือเขาพระสุเมรุอันประดับด้วยทองคำงามสง่า โปรดมาฟังคำสอนอันประเสริฐของพระจอมมุณีโดยพร้อมเพรียงกัน

ชุมชนทเวดา

๑. สมนตะ จกัฏวาเพสสุ อดุรารคจณนตุ เทวตา
สทฐมมํ มุนิราชสส สุนนตุ สคคโมกขทํ.

ขออัญเชิญเทวดาในจักรวาลทั้งหลายโดยรอบมาสู่สถานที่นี้ ฟัง
พระสัทธรรมของพระจอมมุนี ซึ่งชี้ทางสวรรค์และนิพพาน

๒. ธรรมนูญสวนกาลอ อัย ภทนต์.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลพึงธรรม

[๓ ครึ่ง]

๓. สพฺเพสุ จกฺกวาเพสุ ยกฺขา เทวา จ พุรหฺมโน
 ยํ อมฺเหหิ กตํ ปุณฺณํ สพฺพสมฺปตฺติสาธกํ.

๔. สพเพ ตํ อนฺนโมทิตฺวา สมคฺคา สาสนเ รตา
ปมาทรหิตา โหนตุ อารกฺขาสู วิเสสโต.

ขออัญเชิญยักษ์ เทวดา พรหมทั่วทุกจักรวาล รวมอนุโมทนา
บุญที่เราได้กระทำ ที่สามารถยังสิ่งทั้งปวงให้สำเร็จได้ ขอท่านเหล่านั้น
จงเป็นผู้สมานฉันท์ยินดีในพระศาสนาและเป็นผู้ไม่ประมาท ตั้งใจ
ปกปักรักษา[ชาวโลก]เถิด

๕. สาสนสฺส จ โลกสฺส วุฑฺฒิ^{๑๐} ภวตุ สพฺพทา
 สาสนมุปี จ โลกญฺจ เทวา รกฺขนฺตุ สพฺพทา.

ขอความเจริญจงมีแก่พระศาสนาและชาวโลกเสมอ ขอเทวดา
จงรักษาพระศาสนาและชาวโลกเสมอเถิด

๖. สทธี โหนตุ สุชี สพเพ ปริวาเรหิ อตตโน
อนีมา สุมนา โหนตุ สห สพเพหิ ฌาติภิ.

ขอท่านทั้งปวงเหล่านั้นพร้อมหมู่ญาติทั้งหมดและบริวาร
ของตน จงเป็นผู้มีความสุข ปราศจากทุกข์ และมีใจเบิกบานเถิด

๗. ราชโต วา โจรโต วา มนุสฺสโต วา อมนุสฺสโต วา อคฺคิโต
วา อุทกโต วา ปิสาจโต วา ชาณฺฏกโต วา กณฺฏกโต วา นกฺขตฺตโต
วา ชนฺปทโรคโต วา อสทฺธมฺมโต วา อสทฺธิญฺญโต^{๑๑} วา อสฺสปรุสโต
วา จณฺท หตฺถิ อสฺส มิคโคณ กุกฺกุร อหิ วิจฺฉิก มณิสฺสปป ทิปิ-
อจฺฉ ตรจฺฉ สุกฺกร มหีส ยกฺข รกฺขสาทิหิ^{๑๒} นานาภยโต วา นานาโรคโต
วา นานาอุปททวโต วา อารกฺข คณฺหนฺตฺ.

ขอชาวโลกจงได้รับการคุ้มครองจากอันตรายที่เกิดจากผู้
ปกครองประเทศ โจร มนุษย์ อมนุษย์ ไฟ น้ำ ปีศาจ ตอไม้ หนาม
เคราะห์ร้าย โรคระบาดในถิ่นมนุษย์ ความประพฤติของคนทราม
ความเห็นผิด คนร้าย โรคและอุปัทวต่าง ๆ อันเกิดจาก ช้าง ม้า กวาง
วัว สุนัข งู แมงป่อง งูเขียว เสือดาว หมี หมาป่า หมู กระบือ ยักษ์
รากษสเป็นต้นที่ดุร้าย

พระพุทธรูป

อติปิ โส ภควา

แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

อรหํ,

เป็นผู้ไกลจากกิเลส

สมมาสัมพุทโธ,

ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

วิชชาจรณสมบรูณ์,

ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพatti

สุคโต,

เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว

โลกวิทู,

ทรงรู้แจ้งโลก

อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ,

ทรงเป็นสารถีฝึกบุคคลที่ควรฝึก ไม่มีใครยิ่งกว่า

สตถา เทวมนุสฺसानํ,

ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พุทฺธ,

ทรงเป็นผู้รู้แจ้ง

ภควา.

ทรงเป็นผู้อธิบายธรรม

พระผู้มีพระภาค คือ พระผู้มีภาคธรรมหรือบุญญาภินิหาร ๖ อย่าง
อันได้แก่ อัสริยะ คือ การควบคุมจิต, ฐัมมะ คือ โลกุตระธรรม ๙, ยสสะ คือ
เกียรติยศ, สิริ คือ สิริมงคลทางพระวรกาย, กามะ คือ ความสำเร็จสมประสงค์
และปัตตตะ คือ ความอุตสาหกรรม^{๑๓}

พระธรรมคุณ

สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม.

พระธรรม อันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว

สนฺทิฏฺฐิโก,

เป็นธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง

อกาลิโก,

ไม่ขึ้นกับกาล

เอหิปสฺสิโก,

เป็นธรรมที่ควรมาดู

โอบนยโก,

ควรน้อมมาปฏิบัติ

ปัจจุตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ.

เป็นธรรมที่วิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน

พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ และปริยัติธรรม ๑ เป็นธรรมที่ไพเราะโดยอรรถและพยัญชนะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด; พระธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง คือ โลกุตระธรรม ๙ ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑; พระธรรมที่ไม่ขึ้นกับกาล คือ มรรค ๔ ที่ส่งผลทันที; พระธรรมที่ควรมาดู ควรน้อมมาปฏิบัติ และวิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน คือ โลกุตระธรรม ๙^{๑๔}

พระสังฆคณ

สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี

[ตามพระพุทฺธพจน์]

อุชุปฺปิปนโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติตรง

[ตามมัชฌิมาปฏิปทา]

ฉายปฏิปณฺโณ ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติ
เพื่อพระนิพพาน

สามิจิปฏิปณฺโณ ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติ
ที่ควรนับถือ

ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺศานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคลา,

ท่านเหล่านั้น คือบุรุษ ๔ คู่ กล่าวคือ พระอริยบุคคล ๘
จำพวก

เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ.

นี้แหละพระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

อาหุเนยฺโย,

ผู้ควรรับสักการะ

ปาหุเนยฺโย,

ผู้ควรแก่ของต้อนรับ

ทกฺขิณฺเนยฺโย,

ผู้ควรรับทักษิณาทาน

อณฺชลิกรณฺเณยฺโย,

ผู้ควรอัญชลีกรรม

อนุตตร ปุณณกเขตต์ โลกสส.

เป็นนาบุญอันประเสริฐของโลก

ตำนานเมตตปริตร

เมตตปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงการเจริญเมตตา มีประวัติว่า สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน กรุงสาวัตถี มีภิกษุ ๕๐๐ รูปเรียนกรรมฐานจากพระพุทธองค์แล้วเดินทางไปแสวงหาสถานที่ปฏิบัติธรรม พวกท่านได้มาถึงไพรสณฑ์แห่งหนึ่ง ปะริชฌาณว่าสถานที่นี้เหมาะสมแก่การเจริญสมณธรรม จึงตกลงใจอยู่จำพรรษาในที่นั้น ชาวบ้านก็มีจิตศรัทธาสรางกุฏิถวายให้พำนักรูปละหนึ่งหลัง และอุปฐากด้วยปัจจัยสี่มิให้ขาดแคลน

เมื่อฝนตกพวกท่านจะเจริญกรรมฐานที่กุฏิ ครั้นฝนไม่ตกก็จะมาปฏิบัติที่โคนไม้ รุกขเทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ไม่สามารถอยู่ในวิมานได้ เพราะผู้ทรงศีลมาอยู่ได้วิมานของตน จึงต้องพาบบุตรธิดาลงมาอยู่บนพื้น เบื้องแรกคิดว่าพวกภิกษุคงจะอยู่ชั่วคราว ก็ทนรออยู่ชั่วคราว แต่เมื่อรู้ว่ามาจำพรรษาตลอดไตรมาส จึงเกิดความไม่พอใจ คิดจะขับไล่ให้กลับไปในระหว่างพรรษา ฉะนั้นจึงพยายามหลอกหลอนด้วยวิธีต่างๆ เช่น สาดเปรตที่น่ากลัว ร้องเสียงโหยหวน ทำให้ได้รับกลิ่นเหม็นต่างๆ

พวกภิกษุหวาดหวั่นตกใจต่ออารมณ์ที่น่ากลัวเหล่านั้น ไม่สามารถจะปฏิบัติธรรมได้โดยสะดวก จึงปรึกษากันว่าพวกเราไม่ควรจะอยู่ในสถานที่นี้ แต่ควรที่จะกลับไปจำพรรษาหลังในสถานที่อื่น และได้เดินทางกลับโดยไม่บอกลา

ชาวบ้าน เมื่อมาถึงวัดพระเชตุวันได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลเรื่องนี้ แต่พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นว่าสถานที่เดิมเหมาะสมกับภิกษุเหล่านี้มากกว่าที่อื่น จึงทรงแนะนำให้พวกท่านกลับไปสถานที่นั้น พร้อมกับตรัสสอนเมตตปริตรเพื่อเจริญเมตตาแก่รุกขเทวดา

เมื่อพวกภิกษุได้เรียนเมตตปริตรจากพระพุทธเจ้าแล้ว จึงเดินทางกลับไปยังสถานที่เดิม ก่อนจะเข้าสู่ราวป่า พวกท่านได้เจริญเมตตาโดยสาธยายพระปริตรนี้ อานุภาพแห่งเมตตาทำให้รุกขเทวดามีจิตอ่อนโยน มีไมตรี จึงไม่เบียดเบียนเหมือนก่อน ทั้งยังช่วยปรนนิบัติและคุ้มครองภัยอื่นๆ อีกด้วย ภิกษุเหล่านั้นได้พากันเจริญเมตตาภาวนา แล้วเจริญวิปัสสนาภาวนาต่อมา โดยใช้เมตตาเป็นบาทแห่งวิปัสสนา ทุกรูปได้บรรลุอรหัตผลภายในพรรษานั้น^๔

เมตตปริตรในหนังสือนี้มีข้อความต่างจากบทสวดมนต์ฉบับไทยและฉบับสิงหลในบางที่ โดยผู้แปลเลือกใช้ฉบับพม่าที่เรียกว่า ฉบับฉန္ธุสัจฉิตติ (ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖) ซึ่งเป็นฉบับที่พระภิกษุในนิกายเถรวาท ๕ ประเทศ คือ ไทย ลังกา พม่า ลาว และเขมร ได้ร่วมกันสังคายนาที่ประเทศสหภาพพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ และมีมติเป็นสมานฉันท์ร่วมกัน

เมตตปริตรนี้เป็นคัมภีร์ที่จัดอยู่ในหมวดมัตราพฤติ ฉบับพม่าเป็นฉบับที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น แต่ฉบับไทยกับฉบับสิงหลไม่ตรงตามฉันทลักษณ์และหลักไวยากรณ์บาลี (ดูคำอธิบายในบทเพิ่มเติมท้ายเล่ม) อนึ่ง ท่านอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง ได้เล่าว่าแม้พระเถระชาวสิงหลผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลี คือท่านพระพุทธทศตเถระ อัครมหาบัณฑิต วัดอัคราราม จังหวัดบาลังโกดา ประเทศศรีลังกา ก็เคยปรารภเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ กับท่านอาจารย์ว่า เมตตปริตรฉบับพม่าถูกต้องกว่าฉบับอื่นๆ

บทขัดเมตตปริตร

๑. ยสฺसानุภาวโต ยกฺขา	เนว ทสฺเสนฺติ ภิสนํ
ยมฺหิ เจวานุญฺชนโต	รตฺตินฺทวมตฺนฺทิตฺ.
๒. สุขํ สุปฺติ สุตฺโต จ	ปาปํ ภิณฺจิ น ปสฺสตี
เอวมาทิกุญฺเปตํ	ปริตฺตํ ตํ ภณาม เห.

เหล่าเทวดาย่อมไม่แสดงสิ่งที่น่ากลัว เพราะอานุภาพของ
พระปริตรใด อนึ่ง บุคคลผู้ไม่เกียจคร้าน เจริญพระปริตรใดทั้งกลางวัน
และกลางคืน ย่อมหลับสบาย เมื่อหลับย่อมไม่ฝันร้าย ขอเราทั้งหลาย
จงสวดพระปริตรนั้น อันประกอบด้วยคุณอย่างนี้เป็นต้นเถิด

เมตตปริตร

๑. กรณียมตฺถกุสเลน
 ยนฺต สนฺตํ ปทํ อภิสเมจจ
 สกฺโก อชฺช จ สุขุชฺช จ
 สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานิ.^{๑๖}

ภิกษุผู้ฉลาดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ประสงค์จะบรรลุดแดนสงบ
พึงอบรมสิกขาสาม ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้อาจหาญ เป็นคนตรง แน่วแน่
ว่าง่าย อ่อนโยน ไม่ถือตัว

๒. สนฺตฺสสโก จ สุภโร จ
 อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺกุตฺติ
 สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ
 อปฺปคพฺโก กุเลสฺวนนฺคิทฺโธ.

พึงเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจธุระน้อย ดำเนินชีวิตเรียบง่าย
 มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาดน มีการสำรวมกายวาจาใจ ไม่พัวพัน
 กับสกุลทั้งหลาย

๓. น จ ขุทฺท'มาจเร ภิกฺขุ
 เยน วิณฺญ ปเร อุปวเทยฺยง
 สุขิโน ว เขมิโน โหนตุ
 สพฺพสตุตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา.

ไม่พึงประพฤตีสั่งเล็กน้อยอะไรๆ ที่จะเป็นเหตุให้ผู้รู้ตำหนิ [พึง
 แผ่เมตตาว่า] ขอสัตว์ทั้งปวง จงเป็นผู้มีความสุขกาย สุขใจปลอดจาก
 ภัยทั้งปวงเถิด

๔. เย เกจิ ปาณญตฺตติ
 ตสา วา ถาวรา ว'นฺวเสสา
 ทีฆา วา เย ว มหนฺตา
 มชฺฌิมา รสฺสกา อญฺกญฺลา.

สัตว์ทั้งหลายที่มีความหวาดกลัวก็ดี ที่มั่นคงก็ดี ทั้งหมด
 ทั้งที่มีกายยาว ใหญ่ ปานกลาง สั้น ละเอียดย หรือหยาบ

๕. ทิฏฐา วา เย ว อทิฏฐา
 เย ว ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
 ภูตา ว สมภเวสี ว
 สพฺพสตุตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา.

ทั้งที่เคยเห็นหรือไม่เคยเห็น อยู่ไกลหรือใกล้ ที่เกิดแล้วหรือ
 ที่กำลังแสวงหาที่เกิด^{๑๗} สัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงมีความสุขกาย
 สุขใจเถิด

๖. น ปโร ปรี นิคุพฺเพถ
 นาติมณฺเณถ กตฺถจิ น กณฺจิ
 พยาโรสนา ปฏิฆสณฺณ
 นาณณมณฺณสฺส ทุกฺขมิจฺเจนฺย.

บุคคลไม่พึงหลอกลวงกัน ไม่พึงดูหมิ่นใครในที่ไหน ไม่พึง
 ประารถนาทุกข์แก่กันและกัน ด้วยการเบียดเบียน หรือด้วยใจมุ่งร้าย

๗. มาตา ยถา นียํ ปุตฺต-
 มายฺสา เอกปุตฺต’มนุรฺกฺเข
 เอวมปิ สพฺพภูเตสุ
 มานสํ ภาวเย อปริมาณํ.

มารดาถนอมบุตรคนเดียวของตนด้วยชีวิต ฉันทใด บุคคลพึง
 เจริญเมตตาจิตไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง ฉันทนั้น

๘. เมตฺตณฺจ สพฺพโลกสฺมิ
 มานสํ ภาวเย อปริมาณํ

**อุทฺธํ อโธ จ ติริยญจ
อสมพารํ อเวรมสปัตตํ.**

บุคคลพึงเจริญเมตตาจิต อันไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่มี
เวร ไม่มีศัตรู ในสัตว์โลกทั้งหมด ทั้งในอรุณภูมิเบื้องบน รูปภูมิ
เบื้องกลาง และกามาวจรภูมิเบื้องต่ำ

**๙. ติฏฺฐจํ จรํ นิสินฺโน ว
สยาโน ยาวตาสฺส วิตมิตฺโต
เอตํ สตี อธิญฺเจยฺย
พฺรหฺมเมตํ วิหารมฺอิ มาหุ.**

เมื่อยืน เดิน นั่ง หรือนอน พึงเป็นผู้ปราศจากความง่วง
ตั้งสติอย่างนี้ไว้ พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสการปฏิบัติเช่นนี้ว่าเป็น
ความประพฤติอันประเสริฐในพระศาสนานี้

**๑๐. ทิฏฺฐิจญฺจ อนุปคมฺม
สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนโน
กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ
น หิ ชาตฺตคฺคพฺภเสยฺย ปฺนเรติ.**

บุคคลผู้นั้นจะไม่กล่าวร้ายความเห็นผิด เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีล
ถึงพร้อมด้วยความเห็นชอบ เมื่อขจัดความยินดีในกามได้แล้ว ย่อมไม่
เข้าถึงการเกิดในครรภ์อีกอย่างแน่นอน

ตำนานชั้นนพปิตร

ชั้นนพปิตร คือ พระปิตรที่กล่าวถึงการเจริญเมตตาแก่พญางูทั้ง ๔ ตระกูล และเจริญเมตตาแก่สรรพสัตว์ มีประวัติว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน กรุงสาวัตถี มีภิกษุรูปหนึ่งถูกงูกัด เหล่าภิกษุได้กราบทูลความนี้แด่พระพุทธองค์ พระองค์ตรัสว่า ภิกษุนั้นถูกงูกัดเพราะไม่ได้แผ่เมตตาแก่พญางูทั้ง ๔ ตระกูล ผู้แผ่เมตตาแก่พญางูเหล่านั้นจะไม่ถูกงูกัด แล้วตรัสสอนให้แผ่เมตตาแก่พญางูทั้ง ๔ ตระกูล คือ งูตระกูลวิรูปักษ์ งูตระกูลเอราบถ งูตระกูลฉัพพาสัตถ์ และงูตระกูลกัณหาโคตม^{๑๘}

ในอรรถกถาชาดก^{๑๙} มีประวัติดังนี้ เมื่อภิกษุรูปหนึ่ง ถูกงูกัด พระพุทธเจ้าตรัสว่าเราเคยสอนชั้นนพปิตรในขณะที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ คือ เมื่อพระองค์เสวยพระชาติเป็นฤๅษีที่ป่าหิมพานต์ ได้พำนักอยู่ร่วมกับฤๅษีเป็นจำนวนมาก ในขณะนั้นมีฤๅษีตนหนึ่งถูกงูกัดเสียชีวิต จึงสอนชั้นนพปิตรแก่พวกฤๅษีเพื่อป้องกันภัยจากอสรพิษ

บทคัดชั้นนพปิตร

๑. สพฺพาสีวีสชาตีนํ	ทพฺพมนฺตาคทํ วย
ยํ นาเสติ วิสํ โฆรํ	เสสฺสญฺจาปิ ปริสฺสยํ.
๒. อาณฺาเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ	สพฺพทา สพฺพปาณินํ
สพฺพโสปิ นิวาเรติ	ปริตฺตํ ตํ ภณฺาม เห.

พระปริตรย่อมป้องกันพิษและอันตรายอื่นๆ ของสัตว์ทั้งปวง
ได้ตลอดเขตแห่งอำนาจทุกแห่งเสมอ เหมือนทิพยมนต์และโอสถทิพย์
ที่ขจัดพิษร้ายของอสรพิษทั้งปวง ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวด
พระปริตรนั้นเถิด

ชั้นปริตร

๑. วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม
 ฉပ္ยาปฺตฺเตหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ.

ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตาจิตในงูตระกูลวิรูปกษ์ ข้าพเจ้าขอแผ่
เมตตาจิตในงูตระกูลเอราปถ ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตาจิตในงูตระกูล
ฉัพยาปุตระ ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตาจิตในงูตระกูลกัณหาโคตม

๒. อปาทเกหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ ทฺวิปาทเกหิ ^{๒๐} เม
 จตุปปเทหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ พหุปปเทหิ เม.

ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตาจิตในสัตว์ไม่มีเท้า ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตา
จิตในสัตว์สองเท้า ข้าพเจ้าขอแผ่เมตตาจิตในสัตว์สี่เท้า ข้าพเจ้าขอแผ่
เมตตาจิตในสัตว์ที่มีเท้ามาก

๓. มา มํ อปาทโก หีสิ มา มํ หีสิ ทฺวิปาทโก
 มา มํ จตุปปโท หีสิ มา มํ หีสิ พหุปปโท.

สัตว์ที่ไม่มีเท้าอย่าได้เบียดเบียนข้าพเจ้า สัตว์ที่มีสองเท้า
อย่าได้เบียดเบียนข้าพเจ้า สัตว์ที่มีสี่เท้าอย่าได้เบียดเบียนข้าพเจ้า
และสัตว์ที่มีเท้ามากอย่าได้เบียดเบียนข้าพเจ้า

๔. สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา จ เกวลา
 สพฺเพ ภทฺธานิ ปสฺสนตุ มา กณฺจ^{๒๑} ปาป'มาคมา.

ขอสัตว์ทั้งปวง ปราณชาติทั้งปวง สัตว์ที่เกิดแล้วทั้งปวง
 ทั้งหมดจงประสบความเจริญทุกผู้ ขอความทุกข์อย่าได้เข้าถึงใครๆ เลย

๕. อปฺปมาเณ พุทฺโธ, อปฺปมาเณ ฌโม,
 อปฺปมาเณ สงฺโฆ, ปมาณวนฺตานิ สรีสฺปานิ,
 อหิ วิจฺฉิก สตปที- อญฺเณนาภิ สรพฺพ มูสิกา.^{๒๒}

พระพุทธเจ้าทรงพระคุณหาประมาณมิได้ พระธรรมทรงพระคุณ
 หาประมาณมิได้ พระสงฆ์ทรงพระคุณหาประมาณมิได้ แต่สัตว์เลื้อยคลาน
 คือ งู แมงป่อง ตะขาบ แมงมุม ตั๊กแตน และหนู เป็นสัตว์ที่ประมาณได้

๖. กตา เม รกฺขา. กตํ เม ปริตตํ. ปฏิกฺกมฺนตุ ภูตานิ. โสฬ
 นโม ภควโต, นโม สตฺตุนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานํ.

ข้าพเจ้าได้คุ้มครองตนแล้ว ข้าพเจ้าได้ป้องกันตนแล้ว เหล่าสัตว์
 จงหลีกเลี่ยงไป ข้าพเจ้าขออนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ขออนอบน้อม
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง ๗ พระองค์

ตำนานโมรปริตร

โมรปริตร คือ ปริตรของนกกุง เป็นพระปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระพุทธเจ้า แล้วน้อมพระพุทธคุณมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสุขสวัสดิ มีประวัติว่า สมัยหนึ่งครั้งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกุงทอง อาศัยอยู่บนเขาทัณฑกหิรัญบรรพตในป่าหิมพานต์ พระโพธิสัตว์ได้เพ่งดูพระอาทิตย์ในเวลาพระอาทิตย์อุทัย แล้วรำยมนต์สาธยายสองคาถาแรกว่า อุเทยํ เป็นต้น แล้วจึงออกแสวงหาอาหาร ครั้นกลับจากการแสวงหาอาหารในเวลาพระอาทิตย์อัสดง ก็เพ่งดูพระอาทิตย์พร้อมกับรำยมนต์สาธยายสองคาถาหลังว่า อเปตยํ เป็นต้น นกกุงทองจึงแคล้วคลาดจากอันตรายทุกอย่างด้วยมนต์บทนี้

วันหนึ่งพรานป่าจากหมู่บ้านใกล้เมืองพาราณสีได้พบนกกุงทองโดยบังเอิญ จึงบอกความนั้นแก่บุตรของตน ขณะนั้นพระนางเขมาเทวีมีเหสีพระเจ้าพาราณสีทรงพระสุบินว่า พระนางเห็นนกกุงทองแสดงธรรมอยู่ จึงกราบทูลพระสวามีว่า ทรงประสงค์จะฟังธรรมของนกกุงทอง ท้าวเธอจึงรับสั่งให้พรานป่าสืบหา พรานป่าที่เคยได้ยินคำบอกเล่าของบิดาได้มากราบทูลว่า นกกุงทองมีอยู่จริงที่เขาทัณฑกหิรัญบรรพต ท้าวเธอจึงทรงมอบหมายให้เขาจับนกกุงทองมาถวาย

พรานป่าคนนั้นได้เดินทางไปป่าหิมพานต์ แล้ววางบ่วงดักนกกุงทองไว้ทุกแห่งในที่ที่แสวงหาอาหาร แม้เวลาผ่านไปถึง ๗ ปีเขาก็ยังจับไม่ได้ เพราะนกกุงทองแคล้วคลาดบ้าง บ่วงไม่แล่นบ้าง จนในที่สุดต้องเสียชีวิตอยู่ในป่านั้น ฝ่ายพระนางเขมาเทวีก็นั่งทรงประชวรสิ้นพระชนม์ เพราะเสียพระทัยที่ไม่สมประสงค์ พระเจ้าพาราณสีจึงทรงพิโรธ ได้รับสั่งให้จาริกอักษรลงในแผ่นทองว่า ผู้กินเนื้อนกกุงทองที่เขาทัณฑกหิรัญบรรพต จะไม่แก่ ไม่ตาย ต่อมาภายหลังไม่นานพระองค์ก็สิ้นพระชนม์ พระราชาองค์อื่นที่ครองราชย์สืบต่อมาได้พบข้อความนั้น จึงส่งพรานป่าไปจับนกกุงทอง แต่ไม่มีใครสามารถจับได้ กาลเวลาได้ล่วงเลยไปจนเปลี่ยนพระราชาถึง ๖ พระองค์

ครั้นถึงสมัยพระราชองค์ที่ ๗ พระองค์ก็รับสั่งให้พรานป่าไปจับนกยูงทอง นั้นอีก พรานคนนั้นลาดหลักแหลม สังเกตการณ์อยู่หลายวันก็รู้ว่า นกยูงทอง ไม่ติดบ่วงเพราะมีมนต์ขลัง ก่อนออกหาอาหารจะทำพิธีรำยมนต์ จึงไม่มีใคร สามารถจับได้ เขาคิดว่าจะต้องจับนกยูงทองก่อนที่จะรำยมนต์ จึงได้นำนางนกยูง ตัวหนึ่งมาเลี้ยงให้เชื่อง แล้วนำไปปล่อยไว้ที่เชิงเขา โดยดักบ่วงอยู่ใกล้ๆ จากนั้น ได้ทำสัญญาให้นางนกยูงรำแพนส่งเสียงร้อง พระโหราธิบดีเมื่อได้ยินเสียงนาง นกยูง ก็ลืมนิยามมนต์คุ้มครองตน เผลอตัวบินไปหานางนกยูงโดยเร็ว จึงติดบ่วง ที่ดักไว้ ครั้นแล้วพรานป่าได้นำพระโหราธิบดีไปถวายพระเจ้าพาราณสี

เมื่อพระโหราธิบดีเข้าเฝ้าพระเจ้าพาราณสีแล้ว ได้ทูลถามว่า “เพราะเหตุไร พระองค์จึงจับหม่อมฉันมา”

ท้าวเธอตรัสว่า “เพราะมีจารึกว่าผู้กินเนื้อนกยูงทอง จะไม่แก่ ไม่ตาย”

พระโหราธิบดีทูลว่า “ผู้กินเนื้อหม่อมฉันจะไม่ตาย แต่หม่อมฉันจะต้อง ตายมิใช่หรือ”

ท้าวเธอตรัสว่า “ถูกแล้ว เจ้าจะต้องตาย”

พระโหราธิบดีทูลว่า “เมื่อหม่อมฉันจะต้องตาย แล้วผู้กินเนื้อหม่อมฉันจะ ไม่ตายได้อย่างไร”

ท้าวเธอตรัสว่า “เพราะเจ้ามีขนสีทอง จึงทำให้ผู้กินเนื้อเจ้าไม่ตาย”

พระโหราธิบดีทูลว่า “หม่อมฉันมีขนสีทองก็เพราะภพก่อนเคยเกิดเป็น พระเจ้าจักรพรรดิในพระนครพาราณสีนี้ ได้รักษาเบญจศีลเป็นนิตย์และชักชวนให้ ราษฎรรักษา”

หลังจากนั้นพระโหราธิบดีได้ทูลเรื่องที่พระองค์เคยฝังราชรถที่ประทับของ พระเจ้าจักรพรรดิไว้ที่สระมณฑลโบกขรณี พระเจ้าพาราณสีได้รับสั่งให้ไขน้ำออก จากสระแล้วภูราชรถขึ้นมา จึงทรงเชื่อคำพระโหราธิบดี หลังจากนั้น พระโหราธิบดี ได้ถวายโอวาทพระราชให้ดำรงอยู่ในความไม่ประมาท แล้วกลับไปยังป่า หิมพานต์ตามเดิม^{๒๓}

บทחדโมรปริตร

๑. ปุเรนตัม โพธิสมภาเร นิพพตตัม โมรโยนินิ
 เยน สงฺวิหิตารกฺขิ มหาสตตัม วเนจรา.
๒. จิรสฺสํ วายมนตปิ เหนว สกฺขีสุ คณฺหิตุํ
 พฺรหมมนฺตุนฺติ อกฺขาตํ ปริตตํ ตํ ภณาม เห.

นายพรานทั้งหลายเพียรพยายามอยู่นาน ก็ไม่สามารถจับพระมหาสัตว์ผู้เกิดเป็นนกยูงทอง ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อจะบรรลुพระสัมพัญญตญาณ ผู้คุ้มครองตนอย่างดีแล้วด้วยพระปริตรใด ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดพระปริตรที่ถือว่าเป็นมนต์อันประเสริฐนั้นเถิด

โมรปริตร

๑. อุเทตยํ จกฺขุมา เอกราชา
 หริสฺสวณฺโณ ปถวิปฺปภาโส
 ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ ปถวิปฺปภาสํ
 ตยาชฺช คฺคฺคฺตา วิหเรมุ ทิวสํ.

พระอาทิตย์ผู้เป็นดวงตาของโลก ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นี้ เสด็จอุทัยขึ้นทรงพระรัศมีสีทองสอดส่องปฐพี ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าขอนมัสการพระอาทิตย์ผู้ทรงรัศมีสีทองสอดส่องปฐพีพระองค์นั้น พระองค์ได้คุ้มครองข้าพระองค์ในวันนี้แล้ว ขอให้ข้าพระองค์มีชีวิตยั่งยืนอยู่ตลอดวัน^{๒๔}

๒. เย พุราหุมนว เวทคุ สพพธมเม
 เต เม นโม เต จ มํ ปาลยนตุ
 นมตถุ พุทธานํ นมตถุ โพธิยา
 นโม วิมุตตานํ นโม วิมุตตยา
 อิมํ โส ปริตตํ กตวา โมโร จรติ เอสนา.

พระพุทธเจ้าเหล่านี้ได้ ทรงรู้แจ้งธรรมทั้งปวง ข้าพเจ้าขอ
 นอบน้อมพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ขอพระพุทธเจ้าเหล่านั้น จงคุ้มครอง
 ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอนอบน้อมแด่พระ-
 โพธิญาณ^{๒๕} ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าผู้หลุดพ้นแล้ว ขอนอบน้อม
 แด่วิมุตติธรรม^{๒๖} เมื่อนกยุงนั้นสาธยายพระปริตรอย่างนี้แล้ว จึงออก
 แสวงหาอาหาร

๓. อเปตยํ จกขุมา เอกราชา
 หริสฺสวณฺโณ ปถวิปฺปภาโส
 ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ ปถวิปฺปภาสํ
 ตยาชฺช คฺคตฺตา วิหเรมุ รัตนํ.

พระอาทิตย์ผู้เป็นดวงตาของโลก ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นี้ เสด็จ
 อัสตงคตทรงพระรัศมีสีทองสอดส่องปฐพี ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าขอ
 นมัสการพระอาทิตย์ผู้ทรงรัศมีสีทองสอดส่องปฐพีพระองค์นั้น พระองค์
 ได้คุ้มครองข้าพระองค์ในวันนี้แล้ว ขอให้ข้าพระองค์มีชีวิตยั่งยืนอยู่
 ตลอดราตรี

๔. เย พุราหุมนว เวทคุ สพพธมเม
 เต เม นโม เต จ มํ ปาลยนตุ

นมตถุ พุทธานํ นมตถุ โพธิยา
 นโม วิมุตตานํ นโม วิมุตติยา
 อิมํ โส ปริตตํ กตวา โมโร วาสมกปเปยิ.

พระพุทธเจ้าเหล่านี้ใด ทรงรู้แจ้งธรรมทั้งปวง ข้าพเจ้าขอ
 นอบน้อมพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ขอพระพุทธเจ้าเหล่านั้น จงคุ้มครอง
 ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอนอบน้อมแด่
 พระโพธิญาณ ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าผู้หลุดพ้นแล้ว ขอนอบน้อม
 แต่วิมุตติธรรม เมื่อนกยุงนั้นสาธยายพระปริตรอย่างนี้แล้ว จึงนอน

ตำนานอาฎานาฎิยปริตร

อาฎานาฎิยปริตร คือ ปริตรของท้าวฤเวศผู้ครองนครอาฎานาฎา เพราะ
 เป็นพระปริตรที่ท้าวฤเวศได้นำมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระปริตรนี้กล่าวถึง
 พระนามของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ และคุณของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น รวมทั้ง
 อังานุภาพพระพุทธเจ้าและเทวานุภาพมาพิทักษ์ให้มีความสุขสวัสดิ มีประวัติว่า
 สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ แขวงกรุงราชคฤห์ ท้าว
 จาตุมหาราชทั้ง ๔ คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ และท้าวฤเวศ ได้มา
 เฝ้าพระพุทธเจ้าในมัชฌิมยามแห่งราตรี ขณะนั้นท้าวฤเวศได้กราบทูลว่า อมนุษย์
 บางพวกเลื่อมใสพระองค์ บางพวกไม่เลื่อมใส แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เลื่อมใส เพราะ
 พระองค์ตรัสสอนให้ละเว้นจากอกุศลกรรมมีปาณาติปาตเป็นต้น แต่พวกเขาไม่
 สามารถจะเว้นได้ จึงไม่พอใจคำสอนที่ขัดแย้งกับความประพฤติดของตน เมื่อภิกษุ
 ไปปฏิบัติธรรมในป่าเปลี่ยว อมนุษย์เหล่านั้นอาจจะรบกวนได้ จึงขอให้พระองค์

ทรงรับเอาเครื่องคุ้มครองคืออาณานาฎิยปริตรไว้ แล้วประทานแก่พุทธบริษัทเพื่อ
 สรรยายคุ้มครองตนและเพื่อให้มนุษย์เกิดความเลื่อมใสพระศาสนา หลังจากนั้น
 ท้าวภูเวงได้กราบทูลคาถาเป็นต้นว่า วิปสสิสสุ จ นมตถุ เมื่อทำมหาราชเหล่านั้น
 เสด็จกลับแล้ว พระพุทธเจ้าจึงนำมาตรัสแก่พุทธบริษัทในภายหลัง

อาณานาฎิยปริตรที่ปรากฏในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค^{๒๗} มีทั้งหมด ๕๑
 คาถา แต่พระปริตรที่จะแสดงต่อไปนี้เป็นบทสวดที่โบราณจารย์ปรับปรุงเพิ่มเติม
 ในภายหลัง โดยนำคาถามาจากพระบาลี ๖ บทแรก แล้วเพิ่มคาถาอื่นที่กล่าวถึง
 พระพุทธคุณและเทวานุภาพ เพื่อเป็นสัจจาปาพิทักษ์คุ้มครองผู้สวด สำหรับคาถา
 สุดท้าย (ข้อ ๒๘) นำมาจากในคัมภีร์ธรรมบท^{๒๘} ผู้รู้บางท่านกล่าวว่าพระเถระ
 ชาวสิงหลในสมัยก่อนเป็นผู้ปรับปรุงเพิ่มเติมพระปริตรนี้^{๒๙}

บทชัตอาณานาฎิยปริตร

๑. อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส	สาสเน สาธุสมฺมเต
อมนุสฺเสหิ จณฺเฑหิ	สทา กิพฺพิสการิกิ.
๒. ปริสํ จตฺตสนฺนํ	อหิสาย จ คฺคตฺติยา
ยํ เทเสสิ มหาวีโร	ปริตฺตํ ตํ ภณาม เห.

พระมหาวีรเจ้าทรงแสดงพระปริตรใด เพื่อคุ้มครองพุทธบริษัท
 สี่ มิให้ถูกเบียดเบียนจากเหล่ามนุษย์ผู้ชั่วร้าย หยาบกระดังอยู่เสมอ
 ไม่เลื่อมใสคำสอนของพระโลกนาถ อันบัณฑิตยกย่องว่าเป็นคำสอนที่ดี
 ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดพระปริตรนั้นเถิด

อาณานาฎิยปริตร

๑. วิปัสสิสส จ นมตถุ จกฺขมนตสฺส สิริมโต
 สิบิสิสสปี จ^{๓๐} นมตถุ สพฺพภูตานุกมปิโน.

ขอนอบน้อมพระวิปัสสีพุทธเจ้า ผู้ทรงพระจักขุ ทรงพระสิริ
 ขอนอบน้อมแด่พระสิขีพุทธเจ้า ผู้ทรงอนุเคราะห์สัตว์ทั้งปวง

๒. เวสสุสฺส จ^{๓๐} นมตถุ นหตกสฺส ตปสฺสีโน
 นมตถุ กกุสนฺธสฺส มารเสนาปมทฺธิโน.

ขอนอบน้อมพระเวสสุพุทธเจ้า ผู้ชำระกิเลสได้แล้ว มีตบะ
 ขอนอบน้อมพระกกุสันธพุทธเจ้า ผู้ทรงเอาชนะมารและกองทัพได้

๓. โภณาคมนสฺส นมตถุ พุราหฺมณสฺส วุสฺมิตโต
 กสฺสปสฺส จ^{๓๐} นมตถุ วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ.

ขอนอบน้อมพระโภณาคมนพุทธเจ้า ผู้ลอยบาปแล้ว อยู่จบ
 พรหมจรรย์ ขอนอบน้อมพระกัสสปพุทธเจ้า ผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลส
 ทั้งปวง

๔. องฺคิรสฺส นมตถุ สกฺยปฺตฺตสฺส สิริมโต
 โย อิมํ ธมฺมํ เทเสสิ สพฺพทฺกฺขปฺนฺหนํ.

ขอนอบน้อมพระศากยบุตรพุทธเจ้า ผู้ทรงพระฉัพพัตถรังสี
 ผู้ทรงสิริ ผู้ทรงแสดงธรรมขจัดทุกข์ทั้งปวง

๕. เย จาปิ นิพฺพุตา โลเก ยถาภูตํ วิปสฺสิสฺ
 เต ชนา อปิสุณฺถ มหฺนฺตา วิตฺสาราทา.

อนึ่ง พระอรหันต์เหล่าใดในโลก ดับกิเลสได้แล้ว รู้แจ้งตาม
ความเป็นจริง พระอรหันต์เหล่านั้น ปราศจากวาทามุ่งร้าย เป็นผู้
ยิ่งใหญ่ ไม่สะทกสะท้าน

๖. หิต์ เทวมนุสฺसान์

วิชาจรณสมฺปนฺน

ยํ นมสฺสนติ โคตม

มหนฺตํ วิตสารถ.

ท่านเหล่านั้นย่อมนมัสการพระโคตมะ ผู้ทรงเกื้อกูลเทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ ผู้
ยิ่งใหญ่ ผู้ไม่สะทกสะท้าน

๗. เอเต จญฺเญ จ สมฺพุทฺธา

สพฺเพ พุทฺธา'สมสฺมา

อเนกสทโกภฺนีย

สพฺเพ พุทฺธา มหิตฺติกา.

พระสัมพุทธเจ้าเจ็ดพระองค์เหล่านั้น และพระสัมพุทธเจ้า
หลายร้อยโกฏิเหล่าอื่น ทุกพระองค์เสมอด้วยพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใคร
เปรียบ ทุกพระองค์ล้วนทรงฤทธิ์ยิ่งใหญ่

๘. สพฺเพ ทสพฺลุปเตา

สพฺเพ เต ปฏฺิขานนติ

เวสารถฺเชหุปากตา

อาสภํ จานมุตฺตม.

พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงพระศพลญาณ และพระ-
เวสารถช์ญาณ ทรงยืนยันความตรัสรู้อันประเสริฐแก่ล้าวกล้าของ
พระองค์

๙. สีหนาทํ นทฺนเตเต

พฺรหฺมจกํ ปวตฺเตนติ

ปริสาสฺ วิสารถา

โลเก อปฺปฏฺิวดติย.

พระพุทธเจ้าเหล่านี้ ทรงปราศจากความครั่นคร้าม บั่นลือ
สืหนาทในท่ามกลางพุทธบริษัท ประกาศธรรมจักรอันประเสริฐในโลก
ไม่มีผู้ใดจะคัดค้านได้

๑๐. อุเปตา พุทธมเมหิ
พาดุติสลกขณฺเฎตา-

อฏฺฐารสฺสี นายกา
สีตานุพฺพณฺชนารธา.

พระองค์ทรงเป็นผู้นำ ทรงคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า ๑๘
ประการ ทรงประกอบด้วยพระพุทธลักษณะ ๓๒ และพระอนุ-
ลักษณะ ๘๐

๑๑. พุยามปฺปกาย สุปฺปกา

สพฺเพ เต มุณีกุญฺชรา

พุทฺธา สพฺพณฺณโน เอเต

สพฺเพ ชีณาสวา ชินา.

พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงพระฉัพพัตถนรังสีโดยรอบ
หนึ่งว่า ทรงเป็นมุณีผู้ประเสริฐ รู้แจ้งธรรมทั้งปวง สิ้นอาสวะ และเป็น
ผู้ชนะ

๑๒. มหปฺปกา มหาเตชา

มหาปณฺญา มหพฺพลา

มหาการุณิกา ธีรา

สพฺเพสํ สฺขาวหา.

พระองค์ทรงมีพระรัศมีสว่างไสว มีเดชมาก มีปัญญามาก
มีกำลังมาก มีความกรุณาใหญ่หลวง มั่นคง ประทานความสุขแก่ชน
ทั้งปวง

๑๓. ทีปา นาถา ปติฏฺฐา จ

ตาณา เลณา จ ปาณินํ

คตฺตี พนฺธุ มหสฺสสาสา

สรณํ จ หิตฺตีสิน.

พระองค์ทรงเป็นที่พัก ที่พึ่ง ที่พำนัก คຸ້ມครอง หลบภัยของ
เหล่าสัตว์ ทรงเป็นที่ไป เป็นญาติ เป็นผู้อุปถัมภ์ เป็นผู้จัดทุกข์ และ
กระทำประโยชน์

๑๔. สเทวกสุส โลกสุส สพเพ เอเต ปรายณา
เตสํหิ สิริสา ปาเท วนฺทามิ ปุริสูตฺตเม.

พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลกและเทวดา
ข้าพระองค์ขอน้อมไหว้พระบาทยุคลของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วย
เศียรเกล้า ขอน้อมไหว้พระพุทธเจ้าผู้เป็นบุรุษประเสริฐ

๑๕. วจสา มนสา เจว วนฺทาเมเต ตถาคเต
สยเน อาสเน จานะ คมเน จาปี สพฺพทา.

ข้าพระองค์ขอน้อมไหว้พระตถาคตเจ้าเหล่านั้นในเวลานั้น เดิน
นั่ง นอน ด้วยวาจา ด้วยใจเสมอ

๑๖. สทา สุเขน รกฺขนฺตุ พุทฺธา สนฺติกรา ตูวํ
เตหิ ตูวํ รกฺขิตฺวา สนฺโต มุตฺโต สพฺพภเยหิ จ.

ขอพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ประทานพระนิพพาน จงคຸ້ມครองท่าน
ให้มีความสุขเสมอ เมื่อพระองค์คຸ້ມครองท่านแล้ว ขอให้ท่านปลอดจาก
ภัยทั้งปวงเถิด

๑๗. สพฺพโรคา วินิมุตฺโต สพฺพสนฺตปาปวชฺชิตฺโต
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต นิพฺพุตฺโต จ ตูวํ ภว.

ขอท่านจงปลอดจากโรคทั้งปวง ปราศจากความเดือดร้อน
ทุกอย่าง ไม่มีใครๆ ปองร้าย เป็นผู้สงบ

๑๘. เตสํ สจฺเจน สีเลน ขนฺติเมตฺตทาพเลน จ
 เตปี อมฺเหฺนฺรภฺขณฺตุ อโรเคน สุเขน จ.

ขอพระพุทธเจ้าเหล่านั้นจงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ปราศจากโรค มีความสุข ด้วยพละณภาพแห่งความสัตย์ ศีล ขันติ และเมตตาธรรม

๑๙. ปุรตฺถิมสฺมี ทิสภาเค สนฺติ ญฺตา มหิทธิกา
 เตปี อมฺเหฺนฺรภฺขณฺตุ อโรเคน สุเขน จ.

เหล่าคนธรรพ์ผู้มีฤทธิ์มากในทิศบูรพา จงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๐. ทกฺขิณสฺมี ทิสภาเค สนฺติ เทวา มหิทธิกา
 เตปี อมฺเหฺนฺรภฺขณฺตุ อโรเคน สุเขน จ.

เหล่ากุมภัณฑ์ผู้มีฤทธิ์มากในทิศทักษิณ จงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๑. ปจฺฉิมสฺมี ทิสภาเค สนฺติ นาคา มหิทธิกา
 เตปี อมฺเหฺนฺรภฺขณฺตุ อโรเคน สุเขน จ.

เหล่านาคผู้มีฤทธิ์มากในทิศประจิม จงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๒. อุตฺตรสฺมี ทิสภาเค สนฺติ ยกฺขา มหิทธิกา
 เตปี อมฺเหฺนฺรภฺขณฺตุ อโรเคน สุเขน จ.

เหล่ายักษ์ผู้มีฤทธิ์มากในทิศอุดร จงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็น
ผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๓. ปุรตถิเมน ฐตรณฺโง ทกฺขิณฺน วิรูปฺพโก
 ปจฺฉิเมน วิรูปกฺโข กุเวโร อุตฺตรํ ทิสํ.

ทำวตรฐเป็นผู้รักษาโลกทิศบูรพา ทำววิรุฬหกรักษาโลก
ทิศทักษิณ ทำววิรูปักษ์รักษาโลกทิศประจิม ทำวกุมเวรรักษาโลกทิศ
อุดร

๒๔. จตุตถาโรว เต มหาราชา โลกपालา ยสสลิโน
เตปิ อมเห'นุรกขณตุ อโรเคน สุเชน จ.

ขอมหาราชผู้รักษาโลกทั้งสี่พระองค์ ผู้มีบริวารมากดังกล่าวจง
คุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๕. อากาสกัจฉา จ ภูมิภคชา เทวา นาคา มหิทฐิกา
เตปิ อมเห'นุรกขณตุ อโรเคน สุเขน จ.

ขอเหล่าเทวดาและนาคผู้มีฤทธิ์มาก สถิตอยู่ในอากาศและบน
พื้นดิน จงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๖. อิทธิมนโต จ เย เทวา วสนตา อิธิ สาสเน
เตปิ อมเห'นุรกขนตุ อโรเคน สุเขน จ.

ขอทเวดาผู้มีฤทธิ์มากอาศัยอยู่ในพระศาสนา นี้ จงคุ้มครอง
ข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข

๒๗. สพพิติโย วิวชชนตุ

สพพโรโค วินสสตุ

มา เต ภาตวันตฺราโย^{๓๑}

สุขี ทีฆายโก ภาว.

ขอสิ่งร้ายทั้งปวงจงบำราศไป ขอโรคทั้งปวงจงพินาศไป ขอท่าน
อย่ามีอันตราย เป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน

๒๘. อภิวัตนสีลิสฺส

นิจุจํ วุฑฺฒาปจายิโน

จตุตาโร ธมฺมา วุฑฺฒนติ

อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่
บุคคลผู้รอบไว้ว และอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์

ตำนานโพชฌังคปริตร

โพชฌังคปริตร คือ ปริตรกล่าวถึงโพชฌงค์ซึ่งเป็นองค์แห่งการรู้แจ้ง
แล้วอ้างสัจจาจาณั้นมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสุขสวัสดิ มีประวัติว่า สมัยหนึ่ง
พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน กรุงราชคฤห พระมหากัสสปเถระได้อาพาธหนัก
ที่ถ้าปิปผลิกุหา พระพุทธเจ้าได้เสด็จเยี่ยมและแสดงโพชฌงค์เจ็ด เมื่อพระเถระ
สดับโพชฌงค์เหล่านี้ได้เกิดความปีติว่า โพชฌงค์เจ็ดเคยปรากฏแก่เราในขณะที่
รู้แจ้งสัจธรรมหลังออกบวชแล้วเจ็ดวัน คำสอนของพระพุทธองค์เป็นทางพ้นทุกข์
โดยแท้ ครั้นดำริเช่นนี้พระเถระได้เกิดปีติอัมเอบใจ ทำให้เลือดในกายและรูปธรรม
อื่นผ่องใส โรคของพระเถระจึงอันตรธานไปเหมือนหยาดน้ำกลิ้งลงจากใบบัว
นอกจากนั้น พระพุทธเจ้ายังตรัสโพชฌงค์เจ็ดแก่พระมหาโมคคัลลานเถระ
ผู้อาพาธที่ภูเขาคิชฌกูฏอีกด้วย ครั้นพระเถระสดับโพชฌงค์นี้แล้วก็หายจาก

อาพาธนั้นทันที หนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเวฬุวันนั้น ทรงพระ-
 ประชวรหนัก จึงรับสั่งให้พระจุนทเถระสาธยายโพชฌงค์เจ็ด ครั้นสดับแล้ว
 พระองค์ทรงหายจากพระประชวรนั้น

โพชฌงค์ปริตรที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นร้อยแก้ว พบในมหาวรรคสังยุตต์
 ปฐมคิลานสูตร ทุติยคิลานสูตร และตติยคิลานสูตร^{๓๒} ส่วนโพชฌงค์ปริตรใน
 ปัจจุบัน เป็นร้อยกรองที่พระเถระชาวสิงหลประพันธ์ขึ้น โดยนำข้อความจาก
 พระสูตรมาประพันธ์เป็นร้อยกรอง^{๓๓}

โพชฌงค์เจ็ดมีดังต่อไปนี้ คือ

๑. สติสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือสติ
๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือการรู้เห็นธรรม
๓. วิริยสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือความเพียร
๔. ปีติสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือความอิ่มใจ
๕. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือความสงบ
๖. สมาธิสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือความตั้งมั่น
๗. อุเบกขาสัมโพชฌงค์	องค์แห่งการรู้แจ้ง	คือความวางใจ
- เป็นกลาง

บทขับโพชฌังคปริตร

๑. สัสราเร สัสรนฺตานํ	สพฺพทฺฤชวินาสเน
สตุต ฐมฺเม จ โพชฌงฺเก	มารเสนาปมทฺทเน.
๒. พุชฺฌิตฺวา เย จิเม สตุตา	ติภาวา มุตฺตกุตฺตมา
อชาตี'มชราพฺยาธึ	อมตํ นิพฺภยํ คตา.

บุคคลผู้ประเสริฐ พ้นแล้วจากภพทั้งสาม บรรลุพระนิพพาน
 อันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่มีอันตรายใดๆ เพราะรู้แจ้ง
 โพชฌงค์เจ็ดเครื่องขจัดทุกข์ทั้งปวงของเหล่าสัตว์ผู้ท่องเที่ยวไปใน
 วัฏสงสาร ซึ่งย่ำยีมารและกองทัพบ้างได้

๓. เอวมาทิกุณฺเปตํ	อเนกคุณสงฺคหํ
โอสถณฺจ ^{๓๔} อิมํ มนฺตํ	โพชฌงฺกํ ตํ ภาณาม เห.

ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดโพชฌังคปริตรซึ่งมีคุณอย่างนี้
 เป็นต้น อันเป็นที่รวมแห่งคุณเป็นอเนก เป็นโอสถ และเป็นมนต์

โพชฌังคปริตร

๑. โพชฌงฺโก สติสงฺขาโต	ธมฺมานํ วิจโย ตถา
วิริยํ ปิตี ปสฺสทฺธิ	โพชฌงฺกา จ ตถาปเร.
๒. สมาธูปฺเปกฺขา โพชฌงฺกา	สตุเตเต สพฺพทสฺสีนา
มุณีนา สมุมทกฺขาตา	ภาวิตา พหุลีกตา.

๓. สัตตุนติ อภิณาย

นิพพานาย จ โพธิยา

เอเตน สจฺจวชฺเชน

โสตุถิ เม โหตุ สพุพพา.

โพชฌงค์เจ็ด คือ สติสัมโพชฌงค์ ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริย-
สัมโพชฌงค์ ปิติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์
และอุเบกขาสัมโพชฌงค์

พระมุนีผู้รู้แจ้งสภาวะธรรมทั้งปวงตรัสว่า ผู้บำเพ็ญและกระทำ
โพชฌงค์ให้มาก ย่อมรู้แจ้ง บรรลุถึงพระนิพพานและความตรัสรู้
ด้วยสัจวาจาฉันี้ ขอข้าพเจ้าจงมีความสุขสวัสดิ์ทุกเมื่อเทอญ

๔. เอกสุมี สมเย นาโถ

โมคคัลลานญจ กสฺสปี

คิลาเน ทุกฺขิตะ ทิสฺวา

โพชฌงฺเค สตฺต เทสยิ.

สมัยหนึ่ง พระโลกนาถทอดพระเนตรเห็นพระโมคคัลลานะ และ
พระมหากัสสปะ อาพาธได้รับความทุกข์ จึงทรงแสดงโพชฌงค์เจ็ด

๕. เต จ ตํ อภินนฺทิตฺวา

โรคา มุจฺจิสฺสุ ตงฺขณ

เอเตน สจฺจวชฺเชน

โสตุถิ เม โหตุ สพุพพา.

พระเถระทั้งสองยินดียอมรับโพชฌงค์นั้น หายจากโรคทันที ด้วย
สัจวาจาฉันี้ ขอข้าพเจ้าจงมีความสุขสวัสดิ์ทุกเมื่อเทอญ

๖. เอกทา ธมฺมราชาปิ

เคลณฺณเณนาภิปิโธ

จุนฺทตฺเถเรน ตํเยว

ภณฺาเปตฺวาน สาทรํ.

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระธรรมราชาทรงพระประชวรหนัก รับสั่งให้
พระจุนทเถระสาธยายโพชฌงค์ถวายโดยเคารพ

๗. สมโมทิตวาน อาพาธา

ตมฺหา วุฏฺฐาสิ จานโส

เอเตน สจฺจวชฺเชน

โสตุถิ เม โหตุ สพฺพทา.

พระองค์ทรงข้ามขึ้นพระทัย หายจากพระประจวรโดยพลัน
ด้วยสัจวาจานี้ ขอข้าพเจ้าจงมีความสุขสวัสดิ์ทุกเมื่อเทอญ

๘. ปหีนา เต จ อาพาธา

ติณฺณนฺนํปิ มเหสินํ

มคฺคหตา กิเลสว^{๓๕}

ปตฺตานุปฺปตฺติธมฺตํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน

โสตุถิ เม โหตุ สพฺพทา.

พระพุทธเจ้าและพระเถระผู้แสวงหาคุณอันประเสริฐทั้งสาม
ได้หายจากอาพาธแล้ว ดุจกิเลสที่ถูกอริยมรรคประหาร ไม่กำเริบอีก
ด้วยสัจวาจานี้ ขอข้าพเจ้าจงมีความสุขสวัสดิ์ทุกเมื่อเทอญ

ตำนานสัพพมังคลคาถา

สัพพมังคลคาถา คือ คาถาที่กล่าวถึงมงคลทั้งหมด คาถานี้อาราธนา
คุณของพระพุทธเจ้าและเทวดาทั้งปวงมาพิทักษ์ให้มีความสุขสวัสดิ์ จัดเป็นคาถาที่
โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง เพราะไม่มีปรากฏในพระสูตร ผู้แปลสันนิษฐาน
ว่าได้รับการประพันธ์นานกว่า ๘๐๐ ปี เพราะพบในสัททนีติปกรณ์ (สุตตมาลา
สูตร ๕๐๘) ซึ่งรจนาที่ประเทศสหภาพพม่าในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗^{๓๖}

สัพพมังคลคาถา

๑. ภวตุ สัพพมังคลํ

รกฺขณฺตุ สัพพเทวตา

สัพพพุทธานุภาเวน

สทา โสตถิ^{๓๗} ภวนฺตุ เม.

ขอจงมีสรรพมงคล ขอปวงเทวดาจงคุ้มครอง ขอข้าพเจ้าจงมี
ความสวัสดิด้วยพุทธานุภาพทั้งปวงเสมอ

๒. ภวตุ สัพพมังคลํ

รกฺขณฺตุ สัพพเทวตา

สัพพธมมานุภาเวน

สทา โสตถิ ภวนฺตุ เม.

ขอจงมีสรรพมงคล ขอปวงเทวดาจงคุ้มครอง ขอข้าพเจ้าจงมี
ความสวัสดิด้วยธรรมมานุภาพทั้งปวงเสมอ

๓. ภวตุ สัพพมังคลํ

รกฺขณฺตุ สัพพเทวตา

สัพพสงฆมานุภาเวน

สทา โสตถิ ภวนฺตุ เม.

ขอจงมีสรรพมงคล ขอปวงเทวดาจงคุ้มครอง ขอข้าพเจ้าจงมี
ความสวัสดิด้วยสังฆมานุภาพทั้งปวงเสมอ

ตำนานชัยปริตร

ชัยปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า แล้วอ้างสัจจาจา
นั้นมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ คาถา ๑-๓ แสดงชัยชนะของพระพุทธเจ้า
เป็นคาถาที่โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง คาถา ๔-๕-๖ เป็นพระพุทธรพจน์
ที่นำมาจากอังคุตตรนิกาย ปุพฺพัตถสสูตร^{๓๘}

อนึ่ง บทสวดมนต์ บางฉบับมีคาถาเพิ่มว่า โส อตฺถลทฺโธ... สา อตฺถ-
ลทฺธา...ผู้แปลเห็นว่าไม่มีในพระสูตรนั้น จึงแปลเฉพาะคาถาที่มีในพระสูตร แม้
ในฉบับพม่าก็ไม่พบคาถาดังกล่าว

ชัยปริตร

๑. มหาการุณิโก นาโถ	หิตาย สพฺพปาณิน
ปุเรตฺวา ปารมี สพฺพา	ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตม
เอเตน สจฺจวชฺเชน	โสตุถิ เม โหตุ สพฺพทา.

พระโลกนาถผู้ทรงพระมหากรุณาคุณ ทรงบำเพ็ญบารมี
ครบถ้วนเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ ทรงบรรลुพระสัมโพธิญาณอัน
ยอดเยี่ยม ด้วยสัจวาจานี้ ขอข้าพเจ้าจงมีความสวัสดิ์ทุกเมื่อเทอญ

๒. ชยนฺโต โพธิยา มูเล	สกุยานํ นนฺทิวทฺตโน
เอวเมว ชโย โหตุ ^{๓๙}	ชยามิ ชยมฺงคฺเล.

ขอข้าพเจ้าจงชนะ เหมือนพระพุทธเจ้าผู้เป็นที่เคารพรักของ
เจ้าศากยะทรงชนะ ณ คงไม้โพธิ์ ขอข้าพเจ้าจงชนะได้รับชัยมงคลเถิด

๓. อปฺราชิตปฺลลฺงเก	สีเส ปุณฺณวิปฺกฺขเล ^{๔๐}
อภิสฺสเก สพฺพพุทฺธาน	อคฺคปฺปตฺโต ปโมทติ.

[ขอให้ข้าพเจ้าบรรลुถึงความเป็นเลิศ เบิกบานใจ] เหมือน
พระพุทธเจ้าบรรลुธรรมอันประเสริฐ เบิกบานพระทัยเหนือบัลลังก์
แห่งชัยชนะ ณ ฟางพินปฺลฺฬีอันประเสริฐเลิศแผ่นดิน เป็นที่ตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์

๔. สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ
สุขโณ สุมฺหุตฺโต จ

สุปฺปภาตํ สุหุญฺจิตํ
สุยฺยฺญํ พุรฺหมจาริสฺสุ.

[วันที่ทำความดีทางกาย วาจา ใจ] เป็นฤกษ์ดี มงคลดี ยามรุ่ง
ดี ยามตื่นดี ขณะดี ครู่ดี ทานที่ถวายแก่ผู้ประพาสพรหมจรรย์[ในวัน
นั้น]เป็นทานดี

๕. ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ
ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน

วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ
ปณฺธิ เต ปทกฺขิณา
ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ.

กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม และความตั้งใจ[ที่ทำในวันนั้น]
เป็นสิ่งที่ดี เมื่อทำความดีแล้ว ย่อมได้รับผลดี

๖. เต อตฺถลทฺธา สุขิตา
อโรคา สุขิตา โหถ

วิรุพฺพา พุทฺธสาสนเ
สห สพฺเพหิ ฌาตฺถิ.

ขอให้คนทั้งหลายพร้อมทั้งญาติมิตรทั้งปวงได้รับประโยชน์
มีความสุข รุ่งเรืองในพระศาสนาของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากโรค
มีความสุขเทอญ

ตำนานพุทธชัยมงคลคาถา

พุทธชัยมงคลคาถา คือ คาถาที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า ๘
ครั้ง แล้วอ้างสัจวาจาอันมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสุขสวัสดิ์ ชัยชนะเหล่านั้น
คือ ชนะมาร ชนะอพาพวกัยักษ์ ชนะช้างนาฬาคีรี ชนะโจรองคูลีมาล ชนะนาง

จิณฺฆมาณวิกา ชนะสัจจกนิครนถ์ ชนะนันทโปนันทนาคราช และชนะพกพรหม นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ผู้ประพันธ์คาถานี้คือพระมหาพุทธสิริเถระซึ่ง รจนาคัมภีร์ฎีกาพาหุ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และประพันธ์ในราว พ.ศ. ๒๐๐๖ คาถานี้ยังมีชื่อเรียกว่า บทถวายพรพระ เพราะแต่งถวายพร พระเจ้าแผ่นดินเพื่อให้ทรงชนะศึก^{๔๑} อนึ่ง คาถาที่นิยมสวดอยู่ในปัจจุบันมี ๙ คาถา ผู้แปลเห็นว่าคาถาสุดท้ายได้รับการแต่งเพิ่มเติมในภายหลัง เพราะไม่มี ปรากฏในคัมภีร์ฎีกาพาหุ ทั้งในบทสวดฉบับพม่าก็ไม่มีเช่นกัน ดังนั้น จึงแปล เฉพาะ ๘ คาถาเดิมไว้ในที่นี้^{๔๒}

พุทธชัยมังคลคาถา

๑. พาหุสหัสสมภินิมิตตสาธุรนต์

คิริเมขล^{๔๓} อุทิศโฆรสเสนมาร

ทานาภิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินโท

ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมङฺคลานิ.^{๔๔}

เมื่อพญามารเนรมิตแขนมากเป็นพัน ถืออาวุธในมือ ชีข้าง คิริเมขละ สะพริบพร้อมด้วยกองทัพอันน่าสะพรึงกลัว พระจอมมุนี ทรงชนะด้วยทานบารมีเป็นต้นอันชอบธรรม ด้วยพระเดชนั้น ขอ ชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๒. มาราดิเรกมภิยุชฌิตสพฺพรตฺติ

โฆรํ ปนาพวกมกฺขมถทฺธยกฺขํ

ชนตีสุนทรวินา ชิตวา มุนินโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่ออาพวกยักษ์ผู้ดุร้าย หยาบเข้า และโหดเหี้ยม เข้ามาราวี
 ตลอดทั้งคืนยิ่งกว่าพญามาร พระจอมมุนีทรงชนะด้วยการใช้พระขันติ
 เป็นอุบายสั่งสอน ด้วยพระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๓. นาฬาคีรี คชวรํ อติมตฺตภูตํ
ทาวคฺคิจกฺกมสนีว สุทธารุณฺณตํ
เมตตมฺพฺเสกฺวิณิชา ชิตวา มุนินโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่อพญาช้างนาฬาคีรีตกมันหนักดุร้ายเหลือ เล่นเข้ามาราวกับ
 ไฟไหม้ป่า ดุจจักรวาล เหมือนฟ้าผ่า พระจอมมุนีทรงชนะด้วยน้ำ
 พระเมตตา ด้วยพระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๔. อุกฺกฺขิตฺตชคฺค'มฺติหตฺถสุทธารุณฺณตํ
ธาวํ ติโยชนปถงฺคฺคฺลิมาลวนฺตํ
อิทฺธิภิสงฺขตมโน ชิตวา มุนินโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่อโจรองคฺลิมาลผู้ดุร้าย ถือดาบเงื้อง่า วิ่งไล่ติดตามไปเป็น
 หนทาง ๓ โยชน์ พระจอมมุนีทรงชนะด้วยการบันดลอิทธิฤทธิ์ ด้วย
 พระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๕. กตฺวาน กฏฺจ'มฺหํ อิว คพฺภินียา
จิณฺจาย พุฏฺจวณฺํ ชนกายมชฺเช

สนฺเตน โสไมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท

ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่อนางจิณฺจาเอาผ้าห่อไม้ทำเป็นท่อนเหมือนหญิงมีครรภ์กล่าว
คำใส่ร้ายในท่ามกลางหมู่ชน พระจอมมุนีทรงชนะด้วยความสงบนิ่ง
อันประเสริฐ ด้วยพระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๖. สจฺจํ วิหาย มติสจฺจกฺวาทเกตุํ

วาทาภิโรปิทมํ อติอนฺธภูตํ

ปณฺญาปทีปชลิตो ชิตวา มุนินฺโท

ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่อสัจจนิกฺรณธ์ละทิ้งความจริงแท้ ชูธงประกาศความเห็นของ
ตนว่าถูกต้อง เป็นผู้มืดบอดอย่างยิ่ง ประสงค์จะได้คารม พระจอมมุนี
ทรงชนะด้วยพระปัญญาจุฑาประทีปอันโชติช่วง ด้วยพระเดชนั้น ขอ
ชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

๗. นนฺโทปนนฺทภุชคํ วิพฺรุํ มหิทธิ

ปฺตุเตน เถรภุชเคน ทมาปยนฺโต

อิทฺฐูปเทสวิธินา ชิตวา มุนินฺโท

ตนฺเตชสา ภวตุ เม ชยมงฺกลานิ.

เมื่อนนฺโทปนนฺทนาคราชผู้หลงผิด แผล่อิทธิฤทธิ์ใหญ่ พระจอมมุนี
โปรดให้พระเถระพุทธบุตรผู้ประเสริฐไปปราบ ทรงชนะด้วยการแสดง
อิทธิฤทธิ์ ด้วยพระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

**๘. ทศคาหทิฏฐิจุกษเคน สุตภูจหตถ์
พฺรหม์ วิสฺสุทฺธิชุตฺติมิตฺธิพกาภิธานํ
ฉาณาคเทณ วิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภาวตุ เม ชยมงฺคลานิ.**

เมื่อพรหมนามว่าพกะ ผู้บริสุทธิ์ ผ่องใส มีฤทธิ์ มีหัตถ์ถูก
งูคือมิจนาทิฏฐิขบกัดแล้ว พระจอมมุนีทรงชนะด้วยพระญาณโอสถ
ด้วยพระเดชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

ตำนานคาถาชินบัญชร

ชินบัญชร คือ เกราะแก้วของพระชินเจ้า คาถาชินบัญชรนี้กล่าวอาราธนา
พระพุทธเจ้า พระสาวก และพระปริตรให้มาดำรงอยู่ในกายเพื่อพิทักษ์คุ้มครอง
ให้มีความสวัสดิ์ เหมือนเกราะแก้วป้องกันภัย ผู้แต่งและสถานที่แต่งคาถานี้ไม่มี
หลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์ไทย แต่มีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์พม่า
คือ เรื่องพุทธทศนวมวินิจฉัย ในวินยสมุหวินิจฉัย^{๔๕} มีข้อความกล่าวว่าคาถาเหล่านี้
แต่งที่เมืองเชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าอโนรธา เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่รัชกาลที่
๒๐ ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๑ - ๒๑๕๐ เพราะในสมัยนั้นชาวเมืองเชียงใหม่นิยมบูชาดาว
นพเคราะห์ ในหลวงจึงปรึกษากับพระเถระในยุคนั้น แล้วรับสั่งให้ชาวเมืองสวด
คาถาชินบัญชรและคาถาอื่นๆ แทนการบูชาดาวนพเคราะห์ที่ไม่ค่อยคล้อยตามคำสอน
ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น คาถาชินบัญชรจึงแต่งโดยพระเถระชาวไทยที่เมือง
เชียงใหม่ คาถานี้ยังแพร่หลายถึงประเทศสหภาพพม่าและศรีลังกาอีกด้วย

คาถาชินบัญชรฉบับที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยมี ๒ ฉบับ คือ ฉบับ
แรกของวัดระฆังโฆสิตาราม ตรวจแก้ไขโดยพระภิกษุมนู (อิน ภาทมนู ป.ธ. ๙)

วัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร และฉบับที่ ๒ เป็นฉบับที่ปรับปรุงแก้ไขใหม่ โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ส่วนคาถาชินบัญชรในพระปริตรฉบับนี้มีความใกล้เคียงกับฉบับที่ ๒ นอกจากนี้ ผู้แปลได้ปรับปรุงแก้ไขคาถาชินบัญชรอีก โดยเทียบเคียงกับฉบับไทย ทั้งสองฉบับร่วมกับฉบับอักษรล้านนา ฉบับพม่า และฉบับสิงหล

คาถาชินบัญชร

๑. ชยาสนคตา พุทฺธา เขตฺวา มารํ สวาหิณี^{๔๖}
 จตุสจุจามตรสํ เย ปิวิสุ นราสภา.

พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้องอาจ ประทับเหนืออาสน์แห่งชัยชนะ
 ทรงชนะมารและกองทัพ ทรงดื่มน้ำอมฤตคือพระอริยสัจสี่

๒. ตณฺหะกราทโย พุทฺธา อญฺจวิสติ นายกา
 สพฺเพ ปตฺติฏฺฐิตา มยฺหํ มตฺถเก เต มุนิสฺสรา.

ขอพระพุทธเจ้ามีพระตณฺหังกรเป็นต้น ผู้ชี้นำโลก ผู้เป็นจอมมุนี
 ๒๘ พระองค์ทั้งหมด จงมาประดิษฐาน ณ กระหม่อมของข้าพเจ้า

๓. สีเร ปตฺติฏฺฐิตो พุทฺโธ ธมฺโม จ มม โลจเน
 สงฺโฆ ปตฺติฏฺฐิตो มยฺหํ อูเร สพฺพคุณากโร.

ขอพระพุทธเจ้าจงมาสถิตที่ศีระ พระธรรมจงมาสถิตที่ดวงตา
 ทั้งสอง พระสงฆ์ผู้เป็นป่อเกิดแห่งความดีทั้งปวง จงมาสถิตที่อุระของ
 ข้าพเจ้า

๔. หทยะ อนุรุธโธ จ สาริปุตโต จ ทกฺขิณ
โกณฑณฺโณ ปุพฺพภาคสมิ โมคคฺลลานสิ วามเก.

ขอพระอนุรุธจงมาสติที่หทัย พระสาริปุตฺรจงมาสติที่แขน
ขวา พระโกณฑณฺญะจงมาสติที่เบื้องหน้า พระโมคคัลลนจะจงมาสติ
ที่แขนซ้าย

๕. ทกฺขิณ สวเน มยฺหํ อาสํ อานนฺทราหุลา
กสฺสโป จ มหानาโม อุมุสํ วามโสตเก.

พระอานนฺทและราหุลจงมาสติที่หูขวา พระกัสสปะและ
พระมหานามะจงมาสติที่หูซ้าย

๖. เกสนฺเต ปิฎฺฐิจภาคสมิ สุริโยว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน โสภิตो มุณีปฺภว.

ขอพระโสภิตะผู้รุ่งเรืองดังพระอาทิตย์ งามด้วยสิริ เป็นมุณี
ผู้ประเสริฐ จงมาสติ ณ ท้ายทอย

๗. กุมารกสฺสโป เถโร มเหสี จิตฺรวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจํ ปติฎฺฐาสิ คุณฺทาโร.

ขอพระกุมารกัสสปเถรเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันประเสริฐ ผู้มี
วาจาไพเราะ เป็นบ่อเกิดแห่งความดี จงมาประดิษฐานที่ปากของ
ข้าพเจ้าเป็นนิตย์

๘. ปุณฺณเณ องฺคฺคฺลิมาโล จ อูปาลิ นนฺทสีวลี
เถรา ปณฺจ อิเม ชาตา นลาญฺเณ ติลกา มม.

ขอพระปุณณะ พระองคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ และ
พระสีวลี เภรเจ้าทั้ง ๕ องค์นี้ จงมาประดิษฐานเป็นดิลกที่หน้าผาก
ของข้าพเจ้า

๙. เสสาสีติ มหาเถรา

วิชิตา ชินสาวกา

ชลนุตตา สีสเตเชน

องคมงฺเกสุ สณฺจิตา.

ขอพระมหาเถระ ๘๐ องค์ที่เหลือ ผู้ชนะกิเลส เป็นสาวก
ของพระชินเจ้า ผู้รุ่งเรืองด้วยเดชแห่งศีล จงมาประดิษฐานที่อวัยวะ
น้อยใหญ่

๑๐. รตนํ ปุรโต อาสิ

ทกฺขิณเณ เมตฺตสุตฺตํ

ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ

วาเม องฺคุลิมาลกํ.

ขออัญเชิญพระรัตนปริตรมาพิทักษ์เบื้องหน้า พระเมตตปริตร
จงมาพิทักษ์เบื้องขวา พระธชคคปริตรจงมาพิทักษ์เบื้องหลัง พระ-
อังกุลิมาลปริตรจงมาพิทักษ์เบื้องซ้าย

๑๑. ขนฺธโมรปริตฺตญจ

อาภฺวานาภฺยสุตฺตํ

อากาสา ฉทนํ อาสิ

เสสา ปาการสณฺจิตา.

ขออัญเชิญพระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาภวานาภฺย-
ปริตรเป็นเกราะกั้นกลางอากาศ พระปริตรอื่นๆ เป็นปราการโดยรอบ

๑๒. ชินานํ พลสํยุตฺเต

ธมฺมปาการลงฺกเต

วสโต เม สกฺิจฺเจน

สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร.

๑๓. วาตปิตฺตาทิสณฺชาตา

พาหิรขมฺมตฺตูปทฺทวา

อเสสา วินยํ ынฺตุ

อนนตฺชินเตชสา.

เมื่อข้าพเจ้าทำกิจของตนอยู่ในเกราะแก้วของพระสัมพุทธเจ้าอันทรงพุทธานุภาพ แวดล้อมด้วยปราการแห่งพระธรรมเป็นเนื่องนิรันดร์แล้ว ขอให้อันตรายทั้งภายในและภายนอกที่เกิดจากลมและน้ำดี เป็นต้น จงถึงความพินาศด้วยพระเดชแห่งพระชินเจ้าอันไม่มีที่สิ้นสุด

๑๔. ชินปณฺชรมชฌณฺจํ

วิหรนฺตํ มหีตเล

สทา ปาเลนตุ มํ สพฺเพ

เต มหาปฺริสาสภา.

ขอพระมหาบุรุษผู้่องอาจทุกพระองค์เหล่านั้น จงอภิบาลข้าพเจ้าผู้สถิตอยู่ในท่ามกลางพระชินบัญชร ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นดินทุกเมื่อเทอญ

๑๕. อิจฺเจวมจฺจนฺตโกโต สุรกฺโข

ชินานุภาเวน ชิตฺตฺปทฺทโว

ธมฺมานุภาเวน ชิตฺตาริสฺสโฆ

สงฺฆานุภาเวน ชิตฺตฺนตฺตฺราโย

สทฺธมฺมานุภาวปาลีโต จรามิ ชินปณฺชเร.^{๔๗}

ข้าพเจ้าได้รับการคุ้มครองอย่างดีด้วยประการฉะนี้ ขอให้ข้าพเจ้าชนะอุปัทวะด้วยอานุภาพแห่งพระชินเจ้า ชนะหมู่ข้าศึกด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายทั้งหลายด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ อานุภาพแห่งพระสัทธรรมจงคุ้มครองข้าพเจ้าอยู่ในพระชินบัญชร

ตำนานรัตนปริตร

รัตนปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย แล้วอ้างคุณนั้นมา พิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ มีประวัติเล่าว่า ในสมัยหนึ่ง เมืองเวสาลีเกิด ฝนแล้ง ขาดแคลนอาหาร มีคนอดอยากล้มตายมากมาย ซากศพถูกโยนทิ้ง นอกเมือง พวกอมนุษย์ได้กลิ่นศพก็พากันเข้ามาในเมือง ทำอันตรายคนให้ตายมากขึ้น และยังเกิดอหิวาตกโรคระบาดอีกด้วยทำให้เมืองเวสาลีประสบภัย ๓ อย่าง ได้แก่ ทุพภิกขภัย คือ ข้าวยากหมากแพง อมนุษย์ภัย คือ อมนุษย์ และโรคภัย คือ โรคระบาด

ในขณะนั้นชาวเมืองดำริว่า เมืองนี้ไม่เคยเกิดภัยพิบัติเช่นนี้ถึง ๗ รัชสมัย จึงกราบทูลเจ้าผู้ครองนครว่า ภัยนี้อาจเกิดจากการที่พระองค์มิได้ทรงธรรม เจ้าผู้ครองนครจึงรับสั่งให้ชาวเมืองประชุมกันพิจารณาหาความผิดของพระองค์ แต่ชาวเมืองไม่อาจหาพบได้ ทั้งหมดจึงปรึกษากันว่าควรนิมนต์ศาสดาองค์หนึ่ง มาดับทุกข์ภัยนี้ บางคนกล่าวว่าควรนิมนต์เดียรธีย์ บางคนกล่าวว่าควรนิมนต์ พระพุทธเจ้า ในที่สุดทุกฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่าควรนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จ มาโปรด ดังนั้น จึงได้ส่งเจ้าลิฉณวิสองพระองค์มาทูลนิมนต์เพื่อระงับภัยพิบัตินั้น

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึงเมืองเวสาลี พระอินทร์พร้อมด้วยเทพบริวาร เป็นอันมากได้มาเฝ้าในสถานที่นั้น ทำให้พวกอมนุษย์ต้องหลบหนีออกจากเมือง หลังจากนั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนพระปริตรนี้แก่พระอานนท์ และรับสั่งให้ท่าน สาธยายรอบเมืองที่มีกำแพงสามชั้นตลอดสามยาม พวกอมนุษย์ที่ยังเหลืออยู่ได้ หลบหนีไปหมด เพราะกลัวอำนาจพระปริตร ครั้นอมนุษย์หนีไปและโรคระบาด สงบลงแล้ว ชาวเมืองได้มาประชุมกันที่ศาลากลางเมือง และได้นิมนต์พระพุทธองค์เสด็จมาแสดงธรรมในเวลานั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสรัตนปริตรนี้แก่พุทธบริษัท ที่มาประชุมกันในที่นั้น^{๔๘}

อนึ่ง คาทา ๓ บทสุดท้าย คือคาทาที่ ๑๖-๑๘ เป็นคาทาที่พระอินทร์ตรัสขึ้นเองโดยดำริว่า พระพุทธเจ้าทรงกระทำให้ชาวเมืองประสบสุข โดยอ้างสัจวาจาที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย เราก็ควรจะกระทำให้ชาวเมืองประสบสุข โดยอ้างคุณของพระรัตนตรัยเช่นเดียวกัน ท้าวเธอจึงตรัสคาทาเหล่านั้น^{๔๙}

บทחדรัตนปริตร

ปณิธานโต ปญฺจาย ตถาคตสฺส ทสปารมิโย, ทส อุปปารมิโย,
ทส ปรมตฺถปารมิโย, ปญฺจ มหาปริจจาเค, โลกตฺถจริยา^{๕๐} ฉาตตฺถ-
จริยา พุทฺธตฺถจริยาติ ติสฺโส จริยาโย, ปจฺฉิมภเว คพฺภโวฏฺกนฺตี,^{๕๑}
ชาติ, อภินิภฺขมนํ, ปธานจริยํ, โพธิปลฺลงเก มारวิชัย, สพฺพผณฺญ-
ตณฺณวณฺณปฏฺฏิเวธํ, ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตณํ, นวโลกุตฺตรธมฺเมติ สพฺเพ-
ปิเม พุทฺธคุณเ อาวชฺเชตฺวา เวสาลิยา ติสฺส ปาการนฺตเรสุ ติยามรตฺตี
ปริตฺตํ กโรนฺโต อายสฺมา อานนฺตตฺเถโร วีย การุณฺณจิตฺตํ อุปญฺญ-
จเปตฺวา

๑. โกฏิสทสทสเสสุ

จกฺกวาเพสุ เทวตา

ยสฺสาณํ ปฏฺฐิคฺคณฺหนฺติ

ยณฺจ เวสาลิยา ปุเร.

๒. โรคามนุสฺสทฺพภิกฺข-

สมฺภุตํ ติวริํ ภยํ

ชิปฺปนฺตฺรธาเปสิ

ปริตฺตํ ตํ ภณฺนามเห.

เหล่าเทวดาในแสนโกฏิจักรวาลยอมรับอำนาจของพระปริตร
ที่สามารถขจัดภัย ๓ ประการ คือ ความเจ็บป่วย อมนุษย์ และ
ข้าวยากหมากแพงให้หมดไปโดยพลัน

ขอเราทั้งหลายจงตั้งอยู่ในการอุทิศ ร่วมกันสวดพระปริตร
 เหมือนท่านพระอานนท์เจริญพระพุทธคุณ ที่พระตถาคตทรงบำเพ็ญ
 นับแต่ทรงตั้งปณิธานทั้งปวงเหล่านี้ คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐
 พรหมัตถบารมี ๑๐ การบริจาคใหญ่ทั้ง ๕ จริยวัตร ๓ อันจำแนก
 เป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ โลก ญาติ และความเป็นพระพุทธเจ้า
 การเสด็จลงสู่พระครุโกทรในภพสุดท้าย การประสูติ การเสด็จออก
 มหาภิเนษกรรมณี การบำเพ็ญเพียร การเอาชนะพญามารเหนือ
 พระโพธิบัลลังก์ การตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ การหมั่นงล้อธรรม
 และพระโลกุตตรธรรม ๘ เมื่อพระอานนท์เจริญพระพุทธคุณดังนี้แล้ว
 ได้สาธยายพระปริตรภายในกำแพงทั้ง ๓ ชั้นของเมืองเวสาลี ตลอด
 ยามทั้ง ๓ แห่งราตรี

รัตนปริตร

๑. ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ

ภุมมานิ วา ยานิ ว อนตฺลิกฺเข

สพฺเพว ภูตา สุมฺนา ภวนฺตุ

อโถปิ สกฺกจฺจ สฺสณฺนํ ภาสิตํ.

ขอเทวดาบนพื้นดินและในอากาศทั้งหลาย ผู้มาประชุมกัน
อยู่ในที่นี้ทั้งหมด จงเป็นผู้เบิกบานใจ รับฟังถ้อยคำด้วยความเคารพ
เถิด

๒. ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ

เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสียา ปชาย

ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนฺติ เย พลี

ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.

ดังนั้น ขอเทวดาทั้งปวงจงฟังข้าพเจ้า จงมีเมตตาจิตในหมู่
มนุษย์ เพราะเขาเช่นพลีกรรมทั้งกลางวันและกลางคืน ท่านจงอย่า
ประมาทคุ้มครองพวกเขาด้วยเถิด

๓. ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา

สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณฺีตํ

น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน

อิทมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺีตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ทรัพย์ในโลกนี้ หรือโลกอื่น หรือรัตนะอันประณีตในสวรรค์
มีสิ่งใดที่จะเสมอกับพระตถาคตนั้นไม่มีเลย ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอัน
ประเสริฐของพระพุทธเจ้า ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสวัสดี

๔. ขยั วิราคะ อมตัม ปณิตัม

ยทชฌคา สกยมนุณี สสมาหิตโต

น เตน ฐมฺเมน สมตฺถิ กิณฺณจิ

อิทมปิ ฐมฺเม รตนํ ปณิตัม

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระศากยมนุณีผู้มีพระทัยตั้งมั่น ทรงบรรลुธรรมอันสิ้นกิเลส
ปราศจากราคะ ไม่ตาย และประณีต มีสิ่งใดที่จะเสมอด้วยพระธรรม
นั้นไม่มีเลย ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระธรรม ด้วย
สัจวาจานี้ ขอจงมีความสวัสดี

๕. ยัม พุทฺธเสฏฺโฐ ปวิณฺณเย สฺสจี

สมาธิ'มานนตริกณฺณ'มาหุ

สมาธิ'นา เตน สโม น วิชฺชติ

อิทมปิ ฐมฺเม รตนํ ปณิตัม

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงสรรเสริญสมาธิอันผ่องแผ้ว
นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญสมาธิอันประเสริฐที่ให้ผลทันที มีสิ่งใดที่
จะเสมอด้วยสมาธินั้นไม่มีเลย ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของ
พระธรรม ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสวัสดี

๖. เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสฺสตา
 จตุตตาริ เอตานิ ยุกานิ โหนติ
 เต ทกฺขิณฺเอยยา สุคตสฺส สาวกา
 เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
 อิทมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระสาวกของพระสุคตเจ้า ผู้เป็นพระอริยบุคคล ๘ จำพวก
 อันแบ่งเป็น ๔ คู่ ที่สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ ท่านเหล่านั้นเป็นผู้
 ควรแก้ทุกข์นิทาน ทานที่ถวายแก่พระอริยบุคคลเหล่านั้นมีผล
 มาก ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจา
 ขอจงมีความสวัสดี

๗. เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทพฺเหน
 นิฏฺคามิโน โคตมสาสนมฺหิ
 เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยห
 ลทฺธา มุธา นิพฺพุตี ภูมฺชมานา
 อิทมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญเพียรด้วยจิตอันเข้มแข็งในพระศาสนา
 ของพระโคตม เป็นผู้ปราศจากกิเลส ผู้เข้าถึงอมตธรรม ผู้บรรลु
 พระนิพพาน และผู้แสวงสันติสุขเอง ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอัน
 ประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจา ขอจงมีความสวัสดี

๘. ยถินทชีโล ปจวิสสิโต สียา
 จตุพฺภี วาเตหิ อสมปคมปิโย
 ตถูปมํ สปปริสํ วทามิ
 โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ
 อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระตถาคตตรัสเปรียบสัตบุรุษผู้เห็นแจ้ง เข้าถึงพระอริย-
 สัจสี่ว่าเหมือนกับเสาใหญ่ปักลงดิน อันไม่ไหวติงเพราะแรงลมทั้งสี่ด้าน
 ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมี
 ความสวัสดี

๙. เย อริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ
 คมภีรปณฺเณน สุเทสิตานิ
 กิณฺจปิ เต โหนฺติ ภูสํ ปมตฺตา
 น เต ภวํ อภฺถม’มาทียนฺติ
 อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

บุคคลเหล่าใดเจริญอริยสัจสี่ ที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระปัญญาอัน
 ลึกซึ้งตรัสไว้ดีแล้ว แม้ว่าท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้หลงเพลินอย่างมากอยู่
 แต่ท่านก็จะไม่เกิดในชาติที่แปดอีก ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐ
 ของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสวัสดี

๑๐. สหาวสฺส ทสฺสนสมปทาย
 ตยสฺส ฐมา ชหิตา ภวนฺติ
 สกฺกายทิกฺขุ วิจิกิจฺฉิตตฺว
 สีสัพพตฺ วาปี ยทตฺถิ กิณฺจิ.

ท่านเหล่านั้นคือพระโสดาบัน ผู้ละสังโยชน์ ๓ ประการ
 ได้แก่ สักกายทิกฺขุ วิจิกิจฉา และสีลพัตปราคาส ละกิเลสอื่นๆ ได้
 ในขณะที่เห็นธรรม

๑๑. จตุปปาเยหิ จ วิปฺปมุตฺโต
 ญฺจาภิกฺขานานิ อภพฺพ กาทํ
 อิทมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

ท่านเหล่านั้นเป็นผู้พ้นแล้วจากอบายทั้ง ๔ ไม่กระทำความอัน
 ไม่สมควร ๖ ประการ[คือ อนันตริยกรรม ๕ และการนับถือศาสดา
 อื่น] ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจานี้ ขอ
 จงมีความสวัสดิ์

๑๒. กิณฺจาปี โส กมฺม กโรติ ปาปกํ
 กาเยน วาจา อุท เจตสา วา
 อภพฺพ โส ตสฺส ปฏิจฺฉทาย
 อภพฺพตา ทิกฺขุปทสฺส วุตฺตา
 อิทมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

แม้ท่านเหล่านั้นยังทำความผิดด้วยกาย วาจา หรือใจอยู่บ้างก็ตาม แต่ท่านก็ไม่ปกปิดความผิดนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้เห็นพระนิพพานเป็นผู้ไม่ปกปิดความผิด ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสุขสวัสดิ์

๑๓. วนปคฺคุมเพ ยถ มุสฺสิตคฺเค

คิมฺหามาเส ปจฺมสมิ คิมฺहे

ตถูปมํ ฐมฺมวํ อเทสยิ

นิพฺพานคามิ ปรมํ หิตาย

อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺฑิตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พุ่มไม้ในป่าที่แตกยอดอ่อนในเตียนต้นแห่งคิมหันตฤดูแล้ง มีความงามฉันใด พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมให้ถึงพระนิพพานเพื่อประโยชน์สูงสุด มีความงามฉันนั้น ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสุขสวัสดิ์

๑๔. วโร วรณฺณ วรโท วราหโร

อนุตฺตโร ฐมฺมวํ อเทสยิ

อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺฑิตํ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้แจ้งพระนิพพานอันเลิศ ทรงประทานธรรมอันยอดเยี่ยม ทรงแนะนำข้อปฏิบัติที่ดี พระองค์ผู้ไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงแสดงธรรมอันสูงสุดแล้ว ข้อนี้เป็นพระรัตนคุณอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสุขสวัสดิ์

๑๕. ชีณํ ปุราณํ นว นตฺถิ สมภวํ
 วิตตจิตฺตตายติเก ภวสฺมี
 เต ชีณพีชา อวิรุฬฺหิณฺนทา
 นิพฺพนฺติ ธีรา ยถํ ปทีโป
 อิทมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.

พระอรหันต์ผู้สิ้นเชื้อแล้ว ไม่ยินดีภพอีก มีจิตหน่ายภพเบื่อง
 หน้า สิ้นกรรมเก่า ปราศจากกรรมใหม่ที่จะส่งไปเกิดอีก ท่านเหล่านั้น
 เป็นปราชญ์ ดับสิ้นไปเหมือนประทีปดวงนี้ ชื่อนี้เป็นพระรัตนคุณอัน
 ประเสริฐของพระสงฆ์ ด้วยสัจวาจานี้ ขอจงมีความสวัสดิ์

๑๖. ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนตฺถิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ
 พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

ขอเทวดาบนพื้นดินและในอากาศทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่
 ในที่นี้ จงร่วมกันนมัสการพระพุทธเจ้าผู้เสด็จไปอย่างงาม อันเทวดา
 และมนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว ขอจงมีความสวัสดิ์

๑๗. ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนตฺถิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ
 ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.

ขอเทวดาบนพื้นดินและในอากาศทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่
ในที่นี้ จงร่วมกันนมัสการพระธรรมอันเป็นไปอย่างงาม อันเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว ขอจงมีความสวัสดี

๑๘. ยานีธ ภูตานิ สภาคทานิ

ภุมมานิ วา ยานิ ว อนุตถิกุเข

ตถาคตํ เทวมนุสสุปฺปชิตํ

สงฺฆํ นมสฺสาม สุตถิ โหตุ.

ขอเทวดาบนพื้นดินและในอากาศทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่
ในที่นี้ จงร่วมกันนมัสการพระสงฆ์ผู้ดำเนินไปอย่างงาม อันเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว ขอจงมีความสวัสดี

ตำนานวัฏฏกปริตร

วัฏฏกปริตร คือ ปริตรของนกคุ้ม เป็นพระปริตรที่กล่าวถึงสัจจา
ของพระพุทธเจ้าที่เคยกระทำเมื่อเสวยพระชาติเป็นนกคุ้ม แล้วอ้างสัจจาขึ้นมา
พิทักษ์คุ้มครองให้พ้นจากอัคคีภัย พบประวัติในพระสูตร ๒ แห่ง คือชาดกและ
จรียาปิฎก ในคัมภีร์ชาดก^{๕๒} มีเพียงคาถาเดียว คือ คาถาที่ ๓ ส่วนในคัมภีร์
จรียาปิฎก^{๕๓} พบคาถา ๑๑ บทส่วนพระปริตรที่นิยมสวดอยู่ในปัจจุบันมีคาถา
ทั้งหมด ๔ บท ทั้งนี้เพราะโบราณจารย์ได้คัดมาสวดเฉพาะคาถา ๔ บทหลัง
โดยไม่มีคาถา ๗ บทแรก เนื่องจากคาถา ๔ บทเหล่านั้นแสดงสัจจาของ
พระโพธิสัตว์ ส่วนเจ็ดคาถาแรกแสดงประวัติความเป็นมา

ในคัมภีร์จริยาปิฎกแสดงว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระปริตรนี้แก่พระสารี-
บุตร เพื่อแสดงบารมีที่พระองค์เคยสั่งสมไว้ในภพก่อน ส่วนในคัมภีร์อรรถกถา-
ชาดก^{๕๔} มีประวัติว่า สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าร่วมกับภิกษุสงฆ์เสด็จจาริกอยู่ใน
แคว้นมคธ ทรงพบไฟป่าโดยบังเอิญ เมื่อไฟป่าลุกลามล้อมมาถึงสถานที่ ๑๖
กรีสะ คือพื้นที่หว่านเมล็ดพืชได้ ๗๐๔ หนาน ไฟป่านั้นได้ดับลงทันทีเหมือน
ถูกน้ำดับไป พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไฟป่านี้มิใช่ดับลงด้วยอำนาจของตถาคตใน
ภพนี้ แต่ดับลงด้วยอำนาจของสัจจาจากที่ตถาคตเคยกระทำในชาติที่เกิดเป็น
นกคุ้ม สถานที่นี้จะเป็นสถานที่ไม่มีไฟไหม้ตลอดกาล แล้วตรัสพระปริตรนี้แก่ภิกษุ
เหล่านั้น

บทחדวิมุกกปริตร

๑. ปุเรนโต โภธิสมภาเร

นิพพตโต วิมุกกชาติยัม

ยสส เตเชน ทาวคคิ

มหาสตโต วิวชชยิ.

ไฟป่าหลีกให้พระโพธิสัตว์ผู้ถือกำเนิดเป็นนกคุ้ม บำเพ็ญบารมี
เพื่อจะบรรลुพระสัพพัญญุตญาณ ด้วยเดชของพระปริตรใด

๒. เถรสส สารีปุตตสส

โลกนาถเณ ภาสิตัม

กปปฏจาเย มหาเตชัม

ปริตตัม ตัม ภณาม เห.

ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดพระปริตร อันมีเดชใหญ่คงอยู่
ตลอดกัปนั้น ที่พระโลกนาถตรัสแก่พระสารีบุตรเถระเถิด

วิภูฏกปริตร

๑. อตฺถิ โลเก สึลฺลคฺโค

สจฺจํ โสเจยฺยนุทฺทยา

เตน สจฺเจน กาหามิ

สจฺจกิริย'มนฺตฺตรํ.

ศีลความประพฤติอันประเสริฐ ความสัตย์ ความหมดจด และ
ความเอื้ออาทร ปรากฏอยู่จริงในโลก เราขอเสี่ยงสัจวาจาอันยิ่งด้วย
ความจริงนี้

๒. อาวชฺเชตฺวา ธมฺมพลํ

สริตฺวา ปุพฺพเก ชินะ

สจฺจพล'มวสฺสาย

สจฺจกิริย'มกาสหํ.

เราผู้ครุ่นนึกถึงอานุภาพแห่งพระธรรม ระลึกถึงพระชินเจ้าองค์
ก่อนๆ แล้ว อาศัยอานุภาพแห่งความจริง ขอเสี่ยงสัจวาจา

๓. สนฺติ ปกฺขา อปตฺนา

สนฺติ ปาธา อวณฺจนา

มาตา ปิตา จ นิคุชนฺตา

ชาตเวท ปฏิกฺกม.

เรามีปีกก็บินไม่ได้ มีเท้าก็เดินไม่ได้ มารดาบิดาก็บินหนีไปแล้ว
ดูก่อนไฟ ขอท่านจงหลีกไปเถิด

๔. สห สจฺเจ กเต มยฺหํ

มหาปชฺชลิโต ลีขี

วชฺเชสิ โสฬส กรีสานิ

อุทกํ ปตฺวา ยถา ลีขี

สจฺเจน เม สโม นตฺถิ

เอสา เม สจฺจปารมี.

เมื่อเราทำสัจวาจาเช่นนี้แล้ว ไฟที่ลุกโชติช่วงอยู่ ก็ดับไปเป็น
พื้นที่ถึง ๑๖ กรีสะในทันที ดังไฟถูกน้ำดับไป ฉะนั้น สิ่งที่เสมอกับ
ความสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสัจบารมีของเรา

ตำนานมังคลปริตร

มังคลปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงมงคล ๓๘ มีประวัติว่า ในกาลก่อนที่ พระพุทธเจ้าจะตรัสมงคลนี้ ได้เกิดปัญหาถกเถียงกันในมนุษย์โลกว่า อะไรเป็นมงคล บางคนกล่าวว่ารูปที่เห็นดีเป็นมงคล บางคนกล่าวว่าเสียงที่ได้ยินดีเป็นมงคล บางคนกล่าวว่ากลิ่น รส สัมผัสที่ดีเป็นมงคล ต่างฝ่ายก็ยืนยันความเห็นของตน แต่ไม่สามารถอธิบายให้ฝ่ายอื่นยอมรับได้ ปัญหานี้ได้แพร่ไปถึงเทวโลกและ พรหมโลก จนเทวดาและพรหมได้แบ่งแยกเป็น ๓ ฝ่ายเหมือนมนุษย์ และปัญหานั้นหาข้อยุติไม่ได้เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี ต่อมาในปีที่ ๑๒ เหล่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ ได้ทูลถามปัญหานี้กับพระอินทร์ ท้าวเธอจึงทรงมอบหมายให้เทพบุตรคนหนึ่ง ทูลถามปัญหานี้กับพระพุทธเจ้า แล้วเสด็จมาเฝ้าพร้อมกับเหล่าเทวดาเพื่อสดับ มงคล ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสพระปริตรนี้ตามคำอาราธนาของเทพบุตรนั้น ^{๕๔}

บทขัดมังคลปริตร

๑. ยมฺจ ทฺวาทส วสุสํนิ จินฺตยีสฺ สเทวกา
จิรสุสํ จินฺตยนฺตปิ เนว ชานีสฺ มงฺคลํ.

มนุษย์และเทวดาทั้งหลายคิดหาสิ่งที่เป็นมงคลอยู่ถึง ๑๒ ปี
แม้ว่าจะคิดผ่านไปเป็นเวลานาน ก็ยังไม่รู้เลยทีเดียว

๒. จกฺกวาฬสฺสเสสุ ทสฺสุ เยน ตตฺตกํ
กาลํ โกลาฬํ ชาตํ ยาว พฺรหฺมณีเวสนา.

ความโกลาหลเรื่องมงคล ได้เกิดขึ้นถึงพรหมโลกตลอดหminen
จักรวาลเป็นเวลา ๑๒ ปี

๓. ยัม โลกนาโถ เทเสสิ สพฺพปาปวินาสนัม
 ยัม สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ มุจฺจนฺตา'สงฺขียา นรา
 เอวมาทิกุณฺเฑ มงฺคลํ ตํ ภณาม เห.

พระโลกนาถทรงแสดงสิ่งที่เป็นมงคล อันสามารถขจัดบาป
 ทั้งปวงได้ เมื่อมหาชนนับประมาณมิได้สดับแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์
 ทั้งปวง ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดมงคลปริตรนั้น ซึ่งประกอบด้วย
 คุณอย่างนี้เป็นต้นเถิด

มังคลปริตร

เอวํ เม สุตํ.

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้

เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสุส
 อารามเณ.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
 อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
 เกวลกปฺปิ เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ.

ครั้งนั้นแล เมื่อปลุกยามแห่งราตรีล่วงแล้ว เทวดาตนหนึ่ง
 ทรงรัศมีงามยิ่ง ทำพระเชตวันโดยรอบทั้งหมดให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้า
 พระผู้มีพระภาค

อุปสงกมิตวา ภควนฺตํ อภิวาทเตวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสี.

เมื่อถึงที่ประทับ ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืน
อยู่ข้างหนึ่ง

เอกมนฺตํ จิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสี.

ครั้นแล้วเทวดาได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

พหู เทวา มนุสฺสา จ มงฺคลานิ อจินตยํ
อากงฺขมานา โสตถานํ พุรุหิ มงฺคลมุตฺตมํ.

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก มุ่งคิดหามงคลเพื่อความ
สวัสดีอยู่ ขอพระองค์จงตรัสสิ่งที่เป็นมงคลอันประเสริฐเกิด

[พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า]

๑. อเสวนา จ พาลานํ ปณฺทิตานญฺจ เสวนา
ปฺปชา จ ปุชฺเฌยานํ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.^{๕๖}

การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต และการบูชาผู้ที่ควร
บูชา นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๒. ปติรูปเทสวาโส จ ปุพฺพเพ จ กตปุญฺญตา
อตุตฺตสมฺมาปณฺธิ จ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การอยู่ในสถานที่เหมาะสม การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน และการ
วางตัวถูกต้อง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๓. พาหุสัจฉญจ สิปปญจ วินโย จ สุสิกขิโต
 สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

การมีความรู้มาก การทำงานช่าง การมีวินัยอย่างดี และการพูดถ้อยคำไพเราะ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๔. มาตาปิตุอุปปุจฉานํ ปุตตทารุสส สงคโห
 อนากูลา จ กมฺมนฺตา เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

การเลี้ยงดูมารดาบิดา การสงเคราะห์บุตรภรรยา และการงานไม่สับสนยุ่งเหยิง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. ทานญจ ธมฺมจริยา จ ฉาตกานญจ สงคโห
 อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

การให้ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ และการงานที่ปราศจากโทษ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๖. อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สยฺยโม
 อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

การอดใจไม่กระทำบาป การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา และการประพฤติตนไม่ประมาท นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๗. การโว จ นิวาโต จ สนฺตุฏฺฐิ จ กตญฺญตา
 กาเลน ธมฺมสฺสวณํ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

ความเคารพ การไม่ทะนงตน ความสันโดษ ความรู้บุญคุณและการฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๘. ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานนฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากจฺณา เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

ความอดทน ความเป็นคนว่าง่าย การได้พบเห็นสมณะ และ
การสนทนาธรรมในเวลาอันสมควร นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๙. ตโป จ พุรหมจฺริยจ อริยสจฺจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นแจ้งอริย-
สัจ และการทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๐. ศุภฺจสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

จิตของบุคคลผู้ถูกโลกธรรมมากระทบแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่
เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว เบิกบานอยู่ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๑. เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถ มปฺราชิตา
สพฺพตฺถ โสตุถิ คจฺฉนฺติ ตํ เตสํ มงฺคลมุตฺตมํ.

ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้แล้ว จะไม่พ่ายแพ้ในที่ทุกสถาน ถึงความสวัสดิ
ทุกแห่ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุดของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ตำนานรัชคปรีตร

รัชคปรีตร คือ ปรีตรยอตรง เป็นพระปรีตรที่กล่าวถึงเรื่องที่เทวดาชั้นดาวดึงส์แห่งนุยอตรงของพระอินทร์ ฯลฯ ในสงครามระหว่างเทวดากับอสูร และแนะนำให้ภิกษุระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ในเวลาเกิดความสะดุ้งกลัวเมื่ออยู่ในป่า โคนไม้ หรือเรือนว่าง^{๕๗}

พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวว่า พระปรีตรนี้สามารถคุ้มครองผู้ที่ตกจากที่สูงได้ และเล่าเรื่องที่เกิดในประเทศศรีลังกาว่า เมื่อพระภิกษุช่วยกันโบกปูนพระเจดีย์ชื่อว่า ทิมวาปี มีพระรูปหนึ่งพลัดตกลงจากพระเจดีย์ พระที่ยืนอยู่ข้างล่างได้รับบอกว่า “ท่านจงระลึกถึงรัชคปรีตรเถิด” พระที่พลัดตกได้กล่าวว่า “ขอรัชคปรีตรจงคุ้มครองข้าพเจ้า” ขณะนั้นอิฐสองก้อนในพระเจดีย์ได้ยื่นออกมารองรับเท้าของท่าน เมื่อพระรูปอื่นพากันนำบันไดมารับพระรูปนั้นลงไปแล้ว อิฐสองก้อนนั้นได้เคลื่อนกลับไปสถานที่เดิม^{๕๘}

บทชัตรรัชคปรีตร

๑. ยสฺसानุสฺสรณนาปี	อนฺตลิกฺเขปี ปาณินโน
ปติฏฺฐมฺมธิกจฺจนฺติ	ภูมียํ วีย สพฺพทา.
๒. สพฺพปทฺทวชาลมหา	ยกฺขโจราทิสฺมภาว
คณฺหา น จ มุตฺตานํ	ปรีตํ ตํ ภณฺนาม เห.

เหล่าสัตว์ย่อมได้ที่พึงในอากาศเหมือนบนพื้นดินเสมอ เพราะระลึกถึงพระปรีตรใด ผู้พ้นจากวงข่ายแห่งอุบัตินตรายทั้งมวล

อันเกิดจากยักข์และโจรเป็นต้น นับจำนวนมิได้ ขอเราทั้งหลาย
จงร่วมกันสวดพระปริตรนั้นเถิด

ธัชคปริตร

เอวํ เม สุตํ.

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้

เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวันเอนาถปิณฑิกสส
อาราเม.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ภิกฺขวโรติ.

ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโส.

เหล่าภิกษุรับพระวาจาของพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธ-
เจ้าข้า

ภควา เอตทโวจ.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความดังนี้ว่า

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว เทवासुरสงฺคาโม สมุปพฺยุพฺโพ อโหสิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นานมาแล้ว เกิดสงครามระหว่าง
เทวดากับอสูรขึ้น

อถ โข ภิกขเว สกโก เทวานมินโท เทเว ดาวตีเส
อามนเตสิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่ง
กับเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า

สเจ มาริสา เทวานํ สงคามคตานํ อูปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา
ณฺมภิตตํ วา โลมหํโส วา.

ดูก่อนท่านผู้ปราศจากทุกข์ ถ้าท่านเข้าสงครามแล้ว มี
ความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความชนลุกชนพอง

มเมว ตสฺมี สมเย ฐชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ.

ขอให้ท่านเห็นยอดธงของเราในขณะนั้นเถิด

มมํ หิ โว ฐชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสติ ภยํ วา ณฺมภิตตํ วา
โลมหํโส วา, โส ปหียิสฺสติ.

เพราะเมื่อท่านเห็นยอดธงของเราแล้ว ท่านจะละความกลัว
ความหวาดหวั่น หรือความชนลุกชนพองเสียได้

โน เจ เม ฐชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ.

ถ้าท่านไม่เห็นยอดธงของเรา

อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ฐชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ.

ก็ขอให้ท่านเห็นยอดธงของพระปชาบดีจอมเทพเถิด

ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกยตํ ยํ ภวิสฺสติ
ภยํ वा นมฺภิตตํ वा โลมหํโส वा, โส ปหียิสฺสติ.

เพราะเมื่อท่านเห็นยอดธงของพระปชาบดีจอมเทพแล้ว
ท่านจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความชนลุกชนพองเสียได้

โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกะยาถ.

ถ้าท่านไม่เห็นยอดธงของพระปชาบดีจอมเทพ

อถ วรฺณสฺส เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกะยาถ.

ก็จะขอให้ท่านแหงนดูยอดธงของพระวรฺณจอมเทพเถิด

วรฺณสฺส หิ โว เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกยตํ ยํ ภวิสฺสติ
ภยํ वा นมฺภิตตํ वा โลมหํโส वा, โส ปหียิสฺสติ.

เพราะเมื่อท่านเห็นยอดธงของพระวรฺณจอมเทพแล้ว
ท่านจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความชนลุกชนพองเสียได้

โน เจ วรฺณสฺส เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกะยาถ.

ถ้าท่านไม่เห็นยอดธงของพระวรฺณจอมเทพ

อถ อีสานสฺส เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกะยาถ.

ก็จะขอให้ท่านแหงนดูยอดธงของพระอิสานจอมเทพเถิด

อิสานสฺส หิ โว เทวราชสฺส รัชคํ อุลโลกยตํ ยํ ภวิสฺสติ ภยํ
วา นมฺภิตตํ वा โลมหํโส वा, โส ปหียิสฺสติ.

เพราะเมื่อท่านเห็นยอดธงของพระอิสานจอมเทพแล้ว
ท่านจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความขณลุกขนพองเสียได้

ตัม โข ปน ภิกขเว สกุกสฺส วา เทวานมินทสฺส ฐชคฺคํ
อุลโลกยตัม,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเทวดาเห็นยอดธงของท้าว-
สักกะจอมเทพนั้นอยู่ก็ดี

ปชาปตีสฺส วา เทวราชสฺส ฐชคฺคํ อุลโลกยตัม,

เห็นยอดธงของพระปชาบดีจอมเทพอยู่ก็ดี

วรฺณสฺส วา เทวราชสฺส ฐชคฺคํ อุลโลกยตัม,

เห็นยอดธงของพระวรฺณจอมเทพอยู่ก็ดี

อิสานสฺส วา เทวราชสฺส ฐชคฺคํ อุลโลกยตัม,

เห็นยอดธงของพระอิสานจอมเทพอยู่ก็ดี

ยัม ภวิสฺสติ ภยัม วา ฉมภิตตตัม วา โลมหสฺส วา, สโ ปหิเยถาปิ
โนปิ ปหิเยถ.

เทวดาเหล่านั้นย่อมละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือ
ความขณลุกขนพองได้บ้าง ไม่ได้บ้าง

ตัม กิสฺส เหตุ.

ข้อนั้นเพราะอะไร

สกุโก หิ ภิกขเว เทวานมินโท อวิตราโค อวิตโทโส อวิต-
โมโห ภีรु ฌมภี อุตฺราสี ปลายีติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ใช่ผู้
ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ ยังเป็นผู้มีความกลัว ความหวาดหวั่น
ความสะดุ้ง ยังคิดหลบหนี

อหฺมจ โข ภิกขเว เอวํ วทามิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนตถาคตจะขอกล่าวอย่างนี้ว่า

สเจ ตุมหากํ ภิกขเว อรณฺณคตํ ฺวา รุกฺขมฺูลคตํ ฺวา
สฺถูณฺณคารคตํ ฺวา อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ ฺวา ฌมฺภิตตํ ฺวา โลมฺหํโส
วา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอเข้าไปอยู่ในป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี
อยู่ในเรือนว่างก็ดี แล้วมีความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความขณลุก
ขนพอง

มเมว ตสฺมี สมเย อนุสฺสเรยฺยาถ.

ขอให้เธอพิจารณาลึกลงถึงตถาคตในขณะนั้นเถิดว่า

อิติปิ โส ภควา

แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

อรหํ,

เป็นผู้ไกลจากกิเลส

สมมาสมพุทโธ,

ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

วิชชาจรณสมบรูณ,

ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ

สุคโต,

เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว

โลกวิทู,

ทรงรู้แจ้งโลก

อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ,

ทรงเป็นสารถิฝึกบุคคลที่ควรฝึก ไม่มีใครยิ่งกว่า

สตถา เทวมนุสสุสานํ,

ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พุทโธ,

ทรงเป็นผู้รู้แจ้ง

ภควาติ.

ทรงเป็นผู้อธิบายธรรม

มมฺ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสرتํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ वा นมฺภิตตํ
 वा โลมหํโส वा, โส ปหียิสฺสตี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อเธอพร่ำระลึกถึงตถาคตแล้ว
 เธอจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความขนลุกขนพองเสียได้

โน เจ มํ อนุสฺสเรยฺยาถ.

ถ้าเธอไม่พร่ำระลึกถึงตถาคต

อถ ฐมมํ อนุสฺสเรยฺยาถ.

ก็พึงพร่ำระลึกถึงพระธรรมว่า

สฺวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม.

พระธรรม อันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว

สนฺทิฏฺฐิโก,

เป็นธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง

อกาลิโก,

ไม่ขึ้นกับกาล

เอหิปสฺสิโก,

เป็นธรรมที่ควรมาดู

โอปนยิโก,

ควรน้อมมาปฏิบัติ

ปัจจุตตํ เวทิตพโพ วิญญูหิติ.

เป็นธรรมที่วิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน

ธมมํ หิ โว ภิกขเว อนุสฺสرتํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ वा นมภิตตตํ
วา โลมหํโส วา, โส ปหียิสฺสตี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อเธอพรั้งระลึกถึงพระธรรม
แล้ว เธอจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความขุ่นลักขุ่นพอง
เสียได้

โน เจ ธมมํ อนุสฺสเรยฺยาถ.

ถ้าเธอไม่พรั้งระลึกถึงพระธรรม

อถ สงฺฆํ อนุสฺสเรยฺยาถ.

ก็พึงพรั้งระลึกถึงพระสงฆ์ว่า

สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี

อุชฺสปฺฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติตรง

ฉายปฺฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อ
พระนิพพาน

สามีจิปฺฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ.

พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติที่ควร
นับถือ

ยทิท จตตาริ ปุริสยุดานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคลา,
ท่านเหล่านั้น คือบุรุษ ๔ คู่ กล่าวคือ พระอริยบุคคล ๘
จำพวก

เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ.

นี้แหละพระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค

อาหุเนยฺโย,

ผู้ควรรับสักการะ

ปาหุเนยฺโย,

ผู้ควรแก่ของต้อนรับ

ทกฺขิณฺเอยฺโย,

ผู้ควรรับทักษิณาทาน

อณฺชลิกรณฺเอยฺ,^{๕๙}

ผู้ควรอัญชลีกรรม

อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

เป็นนาบุญอันประเสริฐของโลก

สงฺฆํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสเรตฺมํ ยํ ภวิสฺสติ ภยํ วา นมฺภิตตฺตํ
วา โลมหํโส วา, โส ปหิยิสฺสติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อเธอพร่ำระลึกถึงพระสงฆ์แล้ว
เธอจะละความกลัว ความหวาดหวั่น หรือความขณลุกขนพองสยองได้

ตัม กิสุส เหตุ.

ข้อนั้นเพราะอะไร

**ตถาคต หิ ภิกขเว อรหํ สมมาสมพุทฺธเว วีตราโค วีตโทโส
วีตโมโห อภีรํ อณมภี อนุตฺตราสี อปฺลายนีติ.**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะตถาคตเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้
ชอบด้วยตนเอง เป็นผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ ไม่มีความกลัว
ความหวาดหวั่น ความสะดุ้ง ไม่คิดหลบหนี

อิทมวโจ ภควา. อิํ วตฺวาน สุคโต, ธาปํ เอตทวโจ สตุธา.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้แล้ว พระสุคตทรงกล่าวอย่าง
นี้แล้ว พระศาสดาได้ตรัสคาถานี้ต่อไปว่า

๑. อรณฺเณ รุกฺขมุเล วา สุมณฺฑาคาเร ว ภิกฺขโว

อนุสฺสเรถ สมพุทฺธํ ภยํ ตุมฺหากํ โน สียา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอเข้าไปอยู่ในป่าก็ดี อยู่โคนไม้
ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี เธอพึงหมั่นระลึกถึงพระสัมพุทธเจ้า แล้วเธอ
จะไม่มี ความกลัว

๒. โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยาถ โลกเชฏฺฐํ นราสภํ

อถ ฐมฺมํ สเรยฺยาถ นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ.

หากเธอไม่หมั่นระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้ยิ่งใหญ่ของชาวโลกเป็น
 นรชนผู้ประเสริฐ เธอก็พึงหมั่นระลึกถึงพระธรรมที่เราแสดงดีแล้ว เป็น
 ทางหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

๓. โน เจ ธมฺมํ สเรยยาถ นิยยานิกํ สุเทสิตํ.

อถ สงฺขมํ สเรยยาถ ปุณฺณกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ.

หากเธอไม่หมั่นระลึกถึงพระธรรมที่เราแสดงดีแล้ว เป็นทางหลุด
 พ้นจากสังสารวัฏ เธอก็พึงหมั่นระลึกถึงพระสงฆ์ผู้เป็นนาบุญอัน
 ประเสริฐ

๔. เอวํ พุทฺธํ สรณฺตานํ ธมฺมํ สงฺขมฺจ ภิกฺขโว

ภยํ वा ฌมฺภิตตฺตํ वा โลมฺหํโส น เหสฺสติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอหมั่นระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม
 และพระสงฆ์อย่างนี้แล้ว ความกลัวก็ดี ความหวาดหวั่นก็ดี หรือ
 ความขนลุกขนพองก็ดี จะไม่ปรากฏเลย

ตำนานอังคฺลิมาลปริตร

อังคฺลิมาลปริตร คือ ปริตรของพระองค์อังคฺลิมาล มีประวัติว่า วันหนึ่งเมื่อพระองค์อังคฺลิมาลออกบิณฑบาตอยู่ ท่านได้พบหญิงมีครรภ์คนหนึ่งกำลังเป็นทุกข์ เพราะคลอดบุตรไม่ได้ จึงเกิดความสงสาร ได้กลับมาวัดเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว กราบทูลเรื่องนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนพระปริตรนี้แก่พระองค์อังคฺลิมาล ท่านได้กลับไปสาธยายแก่หญิงนั้น เมื่อนางได้ฟังพระปริตรนี้ก็คลอดบุตรได้โดยสะดวก ทั้งมารดาและบุตรได้รับความสวัสดิ์

อนึ่ง ตั้งที่พระองค์อังคฺลิมาลนึ่งสวดพระปริตรนี้ ได้กลายเป็นตังคักดีสิทธิ ถ้าไม่สามารถนำหญิงที่คลอดบุตรยากมานึ่งที่ตั้งนี้ได้ ก็ให้นำน้ำล้างตั้งไปรดศีรษะ จะทำให้คลอดบุตรง่าย เปรียบดั่งน้ำไหลออกจากกระบอกกรองน้ำ แม้กระทั่งสัตว์ที่ตกหลุมยาก เมื่อนำมานึ่งที่ตั้งนี้ก็จะตกหลุมง่าย นอกจากการคลอดบุตรแล้ว ตั้งนี้ยังสามารถรักษาโรคอื่นๆ ได้อีกด้วย^{๖๐}

บทขัดอังคฺลิมาลปริตร

๑. ปริตฺตํ ยํ ภณนตฺตสฺส

นิสินฺนญฺจานโชนํ

อุทกมปิ วินาเสติ

สพฺพเมว ปริสฺสยํ.

น้ำล้างที่นึ่งของพระองค์อังคฺลิมาลผู้สวดพระปริตรใด สามารถขจัดอันตรายทั้งปวงให้หมดไปได้

๒. โสตุถินา คพฺภาวญฺจานํ

ยญฺจ สาเชติ ตงฺขณ

เถรสุสงฺคฺลิมาลสฺส

โลกนาถน ภาสิตํ

กปฺปญฺจายี มหาเตชํ

ปริตฺตํ ตํ ภณาม เห.

พระปริตรใดที่พระโลกนาถทรงภาซึตไว้แก่พระองค์คุณิลมาลเถระ
สามารถยังการคลอตบุตรให้เป็นไปได้โดยสวัสดิ์ในที่นี้ ขอเรา
ทั้งหลายจงร่วมกันสวดพระปริตรซึ่งมีเดชใหญ่ คงอยู่ตลอดกับนั้นเถิด

อังคิลมาลปริตร

ยโตหํ ภคินี อริยาย ชาติยา ชาโต, นาภิขานามิ สณฺณิจฺจุ
ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา. เตน สจฺเจน โสตุถิ เต โหตุ, โสตุถิ คพฺภสฺส.

ดูก่อนน้องหญิง นับแต่เราเกิดโดยอริยชาตินี้แล้ว เรา
ไม่เคยคิดปลงชีวิตสัตว์เลย ด้วยสัจวาจานี้ ขอความสวัสดิ์จึงมี
แก่เธอ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่กรรมของเธอ

ตำนานอภยปริตร

อภยปริตร คือ ปริตรไม่มีภัย เป็นพระปริตรที่โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้น
โดยอ้างคุณพระรัตนตรัยมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ์ พระปริตรนี้ปรากฏ
ในบทสวดเจ็ดตำนานและบทสวดสิบสองตำนานของไทย ได้แพร่หลายไปถึงประเทศ
สหภาพพม่าและศรีลังกาอีกด้วย อนึ่ง ท่านอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ
สันนิษฐานว่าพระปริตรนี้คงรจนาโดยพระเถระชาวเชียงใหม่ในสมัยรัตนคาถา
ชินบัญชร ท่านสังเกตจากการอธิบายให้เคราะห์ร้ายพินาศไป เพราะชาวเมือง
เชียงใหม่ในสมัยนั้นนิยมบูชาดาวนพเคราะห์ จึงได้มีนักปราชญ์ประพันธ์คาถานี้
เพื่อให้สวดแทนการบูชาดาวนพเคราะห์ คาถานี้ยังพบในคัมภีร์ปริตตฎีกาที่รจนา
ใน พ.ศ. ๒๑๕๓ อีกด้วย

อภยปริตร

๑. ยัม ทุณฺณิมิตฺตํ อวมงฺคณฺจ
โย จามนาโป สกฺกณฺสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทฺสฺสฺสปินฺนํ อกนฺตํ
พฺพุธานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.

ขอลางร้าย สิ่งที่เป็นอัปมงคล เสียงนกที่น่าหวั่นเกรง เคราะห์ร้าย
และฝันร้ายที่ไม่ต้องการ จงพินาศไปด้วยพุทธานุภาพ

๒. ยัม ทุณฺณิมิตฺตํ อวมงฺคณฺจ
โย จามนาโป สกฺกณฺสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทฺสฺสฺสปินฺนํ อกนฺตํ
ธมฺมานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.

ขอลางร้าย สิ่งที่เป็นอัปมงคล เสียงนกที่น่าหวั่นเกรง เคราะห์ร้าย
และฝันร้ายที่ไม่ต้องการ จงพินาศไปด้วยธรรมานุภาพ

๓. ยัม ทุณฺณิมิตฺตํ อวมงฺคณฺจ
โย จามนาโป สกฺกณฺสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทฺสฺสฺสปินฺนํ อกนฺตํ
สงฺฆานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.

ขอลางร้าย สิ่งที่เป็นอัปมงคล เสียงนกที่น่าหวั่นเกรง เคราะห์ร้าย
และฝันร้ายที่ไม่ต้องการ จงพินาศไปด้วยสังฆานุภาพ

ตำนานเทวดาอุยโยชนคาถา

เทวดาอุยโยชนคาถา คือ คาถาส่งเทวดา คาถานี้กล่าวถึงการแผ่เมตตา แก่สรรพสัตว์ แล้วอัญเชิญเทวดาให้อนุโมทนาบุญและกลับไปสู่निเวศน์ของตน รวมทั้งผูกมนต์คุ้มครองด้วยอำนาจของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ พระอรหันต์ ท่านอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ สันนิษฐานว่า คาถานี้คงรจนาโดย พระเถระชาวสิงหลในสมัยก่อน เพราะธรรมเนียมการอัญเชิญเทวดาดังที่แสดงไว้ในหน้า ๖ และการอัญเชิญเทวดากลับที่จะแสดงต่อไปนี้ ไม่พบในพระบาลี

เทวดาอุยโยชนคาถา

๑. ทุกขปฺปตฺตา จ นิททุกฺขา ภยปฺปตฺตา จ นิพฺภยา
 โสภปฺปตฺตา จ นิสฺโสกา โหนตุ สพฺเพปิ ปาณิน.

ขอสัตว์ทั้งปวงที่มีทุกข์ จงไร้ทุกข์ ที่มีภัย จงไร้ภัย ที่มีโรค
จงไร้โรค

๒. เอตฺตาวตา จ อมฺเหหิ สมฺภตฺ ปุณฺณสมฺปทํ
 สพฺเพ เทวานุโมทนตุ สพฺพสมฺปตฺติสิทธิยา.

ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงอนุโมทนาบุญสมบัติ ที่ข้าพเจ้าได้
บำเพ็ญด้วยการสวดพระปริตรเหล่านี้ ให้สำเร็จสมบัติทั้งปวงเถิด

๓. ทานํ ททนต์ฺ สทฺธาย สีสํ รกฺขนต์ฺ สพฺพทา
 ภาวนาภีรตา โหนตุ คจฺฉนต์ฺ เทวตาคตา.

ขอเทวดาจงให้ท่านด้วยศรัทธา จงรักษาศีลอยู่เสมอ จงเป็นผู้
ยินดีในการภาวนา ขออัญเชิญเทวดาที่อยู่นี่นี้กลับสถานของตนเทอญ

**๔. สพเพ พุทฺธา พลปตฺตา ปจฺเจกานณฺจ ยํ พลํ
อรหนฺตานุญฺจ เตเชน รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส.**

ข้าพเจ้าขอผูกมนต์คุ้มครอง ด้วยเดชของพระพุทธเจ้า ผู้ทรง
พลานุภาพ ด้วยเดชของพระปัจเจกพุทธเจ้า และด้วยเดชของพระ-
อรหันต์ทั้งหลายไว้ทั้งหมด

ตำนานปัตติทานคาถา

ปัตติทานคาถา คือ คาถาอุทิศส่วนบุญ ผู้แปลสันนิษฐานว่าเป็นคาถา
ประพันธ์ที่ประเทศไทย และคงประพันธ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือ
กรุงรัตนโกสินทร์ บางท่านกล่าวว่าเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ คาถานี้
ประพันธ์โดยอาศัยคำอุทิศส่วนบุญของพระเจ้าจักรพรรดิโลกวิชัยที่มีปรากฏใน
คัมภีร์อุปทาน^๖ เพราะมีเนื้อความคล้ายคลึงกับคาถาเหล่านั้น

ปัตติทานคาถา

**๑. ปุณฺณสุสิทานิ กตฺสฺส ยานณฺณานิ กตานิ เม
เตสณฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตปฺปมาณกา.**

ขอสัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ จงเป็นผู้ได้รับส่วนแห่งบุญ
ที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วในบัดนี้ และจงเป็นผู้ได้รับส่วนแห่งบุญที่
ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วอื่นๆ

๒. เย ปิยา คุณวณฺทา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
 ติฏฺฐา เม จาปยฺติฏฺฐา วา อณฺเณ มชฺฌตฺตเวรีโน.

บุคคลเหล่าใดมีมารดาบิดาเป็นต้น ผู้เป็นที่รัก มีอุปการะแก่
 ข้าพเจ้า และแม่สัสตร์เหล่าอื่น ทั้งที่เคยเห็นและไม่เคยเห็น ที่เป็น
 กลางและที่จองเวรกันอยู่

๓. สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมี เย ภูมฺมา จตุโยนิกา
 ปณฺเจกจตุโวการา สัสนฺตา ภาวากเว.

สัสตร์ทั้งหลายที่อยู่ในโลก ที่เกิดในภูมิ ได้กำเนิดทั้ง ๔ ที่มีชั้น
 ๕ ชั้น ๔ หรือชั้นเดียว ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่

๔. ฌาตา^{๒๒} เย ปตฺติทานํ เม อนฺุโมทนตุ เต สยํ
 เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุ.

ขอสัสตร์เหล่านั้นจงเป็นผู้รับรู้การแผ่ส่วนบุญของข้าพเจ้า จงร่วม
 กันอนุโมทนา และขออัญเชิญเทวดาไปแจ้งแก่สัสตร์ผู้รับรู้ไม่ได้ด้วยเทอญ

๕. มยา ทินฺนํ ปุณฺณํ อนฺุโมทนเหตุนา
 สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
 เขมปฺปทณฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสสา สิชฺฌตํ สุภา.

ด้วยการอนุโมทนาบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วนี้ ขอสัสตร์ทั้งปวง
 จงเป็นผู้ปราศจากเวร มีชีวิตเป็นสุขเสมอ ขอให้บรรลุดแดนเกษม และ
 ขอความปรารถนาที่ดั่งามของสัสตร์เหล่านั้นจงสำเร็จเทอญ

ตำนานธรรมจักร

ในวันเพ็ญเดือน ๘ ก่อนพุทธศักราช ๒๕๐๐ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้แก่นักบวชปัญจวัคคีย์ ท่านอัญญาโกณฑัญญะ สดับพระธรรมเทศนาแล้วบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พรหม ๑๘ โกฏิกับ เทวดาจำนวนมากก็บรรลุธรรมด้วยพระสูตรนี้

พระพุทธองค์ทรงคัดค้านการปฏิบัติที่ทรมานตนให้ลำบาก (อัตตกิลมถานุโยค) และการเสพกามสุข (กามสุขัลลิกานุโยค) ทรงชี้แนะทางสายกลางคือ อริยมรรคมีองค์ ๘ และทรงจำแนกอริยสัจ ๔ ไว้โดยละเอียดในพระสูตรนี้

อัตตกิลมถานุโยคเป็นคำสอนของนิครนถ์นาฏบุตรผู้ก่อตั้งศาสนาเซนในปัจจุบัน โดยศาสนานั้นเชื่อว่า การบำเพ็ญตบะทรมานตนเป็นวิธีปลดปล่อย วิญญาณจากกรรมเก่า คือ เมื่อกรรมเก่าถูกปลดปล่อยด้วยการบำเพ็ญตบะแล้ว ก็จะหมดสิ้นไป ไม่ส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ส่วนกามสุขัลลิกานุโยคเป็นความเห็นของคนที่เชื่อว่านิพพานคือกามสุขในปัจจุบัน เมื่อสัตว์ตายแล้วก็ดับสูญความเห็นนี้นับเนื่องในมิจฉาทิฎฐิ ๖๒ ประเภท เรียกว่า ทิฎฐธัมมนิพพาน (นิพพานในปัจจุบันชาติ) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือลัทธิจรวากนั่นเอง ผู้ที่มีความเห็นเช่นนี้มักต้องการเสพกามสุขทางประสาทสัมผัสอย่างเดียว ไม่สนใจการอบรมจิต เจริญปัญญาเพื่อความพ้นทุกข์จากการเวียนตายเวียนเกิด

เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาเพราะประสงค์จะทดลองแนวทางนี้ว่าเป็นทางตรัสรู้หรือไม่ มิใช่ทรงปฏิบัติเพื่อปลดปล่อยกรรมเก่าตามคำสอนของนิครนถ์นาฏบุตร และเมื่อพระองค์ทรงพบว่ามิใช่ทางตรัสรู้ จึงระลึกถึงการเจริญอานาปานกรรมฐานได้ต้นหว้าในพิธิแรกนาขวัญ ครั้นทรงเจริญกรรมฐานนั้น จนบรรลุฌาน ๔ แล้ว ทรงอาศัยฌานเป็นบาทเจริญวิปัสสนา จึงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วยมัชฌิมาปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้

คำว่า ธรรมจักร มีความหมายว่า กงล้อคือพระธรรม ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงประกาศศาสนาพุทธว่าเป็นอเทวนิยมที่ไม่เชื่อการเนรมิตของพระเจ้าด้วยการตรัสเหตุแห่งทุกข์ว่าคือตัณหา ทั้งปฏิเสธอาตมันหรือวิญญาณ ด้วยการตรัสทุกขสัจว่าคืออุปาทานขั้นที่ ๕ ทรงแสดงแนวทางแห่งความพ้นทุกข์ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ และตรัสผลของการปฏิบัติว่าคือความดับตัณหา^{๖๓}

บทขัดธรรมจักร

๑. อนุตฺตรํ อภิสมฺโพธิ	สมฺพุชฺฌิตฺวา ตถาคโธ
ปจฺมํ ยํ อเทเสสิ	ธมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ.
๒. สมมเทว ปวตฺเตนโธ	โลเก อปฺปฏฺวิตฺติยํ
ยตฺถกาฯขาตา อุโภ อนฺตา	ปฏฺธิปตฺติ จ มชฺฌิมา.
๓. จตุสฺวริยสจฺเจสฺสุ	วิสฺสุทฺธํ ฌาณทสฺสนํ
เทสิตํ ธมฺมราเชน	สมฺมาสมฺโพธิกิตฺตนํ.
๔. นาเมเน วิสฺสุตํ สุตฺตํ	ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ
เวยฺยาकरणปาเญน ^{๖๔}	สงฺคีตํ ตํ ภณาม เส.

พระตถาคตตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เมื่อจะทรงประกาศธรรมที่ยังไม่มีใครแสดงโดยชอบในโลก ได้ทรงแสดงธรรมจักรซึ่งกล่าวถึงส่วนที่สูงสุดสองประเภทและทางสายกลาง เป็นปัญญาที่แจ่มหมดจดอริยสัจสี่ ขอเราทั้งหลายจงสวดธรรมจักรนั้นที่พระธรรมราชาทรงแสดง ปราภฏสมณานามว่าธัมมจักกัปปวัตถสูตร เป็นสูตรประกาศพระสัมมาสัมโพธิญาณ และพระสังคีติกาจารย์ได้ร้อยกรองไว้โดยความเป็นพระบาลีประเภทร้อยแก้วเทอญ

ธรรมจักร

เอวํ เม สุตํ.

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้

เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อัสติปตเน มิคทาเย.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอัสติปตนมฤค-
ทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี

ส่วนที่สุด ๒ ประเภท

ตตร โข ภควา ปญจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ.

ในกาลนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับพระปัญจวัคคีย์ว่า

เทวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิตน น เสวิตพฺพา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรพชิตไม่ควรประพฤตีสวนที่สุด ๒
อย่างนี้

กตเม เทว. โย จายํ กาเมสุ กามสุขลฺลิกานฺุโยโค หีโน คมโม
โปถุชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสฺสยฺหิโต, โย จายํ อตฺตกิลมณฺานุโยโค
ทุกฺโข อนริโย อนตฺถสฺสยฺหิโต.

ส่วนที่สุด ๒ อย่าง คือ การเสวยกามสุขในกามคุณ
อารมณ์ที่ทราวม เป็นข้อประพฤติของชาวบ้าน เป็นข้อปฏิบัติของคน
มีกิเลสหนา ไม่ประเสริฐ หาประโยชน์มิได้ และการเบียดเบียนตน
ให้ลำบาก เป็นทุกข์ ไม่ประเสริฐ หาประโยชน์มิได้

ทางสายกลาง

เอเต โข ภิกขเว อุโก อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌิมา ปฏิปทา
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ฌาณกรณี อุปสมาย อภิญฺฌาย
สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลางที่ไม่
เข้าถึงส่วนที่สุด ๒ อย่างนั้น ก่อให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ก่อให้เกิด
ปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความ
รู้แจ้ง และเพื่อดับทุกข์

กตมา จ สา ภิกขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา
จกฺขุกรณี ฌาณกรณี อุปสมาย อภิญฺฌาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺตติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางสายกลางที่ตถาคตได้ตรัสรู้
ก่อให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ก่อให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ
กิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อดับทุกข์นั้นเป็นไหน

อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจุโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สุมฺมาทิฏฺฐิ สุมฺมา-
สงฺกปโป สุมฺมาวาจา สุมฺมากมฺมโนโต สุมฺมาอาชีโว สุมฺมาวายาโม
สุมฺมาสติ สุมฺมาสมาธิ.

ทางสายกลาง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นนั่นเอง ได้แก่
ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การกล่าวชอบ การกระทำชอบ การ
เลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกชอบ และความตั้งมั่นชอบ

อัย โข สา ภิกขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา
จกฺขุกรณี ฌาณกรณี อุปสมาย อภิญฺฌาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺตติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคมงคลแปดนี้ เป็นทาง
สายกลางนั้นที่ตถาคตได้ตรัสรู้ ก่อให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ก่อให้เกิด
ปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความ
รู้แจ้ง และเพื่อดับทุกข์

ทุกข์

อิทํ โข ปน ภิกขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ. ชาติปิ ทุกฺขา. ชราปิ
ทุกฺขา. มรณฺมปิ ทุกฺขํ. โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสापิ ทุกฺขา.
อปฺปิเยหิ สมฺปโยโคปิ ทุกฺโข. ปิเยหิ วิปฺปโยโคปิ ทุกฺโข. ยมฺปิ จํ น
ลภติ, ตมฺปิ ทุกฺขํ. สงฺขิตฺเตน ปณฺจอุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือทุกข์ ได้แก่ ความเกิด
เป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความเศร้าโศก
ความร่ำไร ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ
เป็นทุกข์ การพบกับอารมณ์ที่ไม่ชอบเป็นทุกข์ การพลัดพรากจาก
อารมณ์ที่ชอบเป็นทุกข์ และการไม่ได้รับอารมณ์ที่ปรารถนาเป็นทุกข์
โดยสังเขปอุปาทานขันธ์ห้าเป็นทุกข์

ทุกข์สมุทัย

อิทํ โข ปน ภิกขเว ทุกฺขสมุทฺทโย อริยสจฺจํ.^{๖๔} ยายํ ตณฺหา

โปโนภวิกา^{๖๖} นนฺทีราคสหคตา ตตฺรตตฺราภินนฺทีนึ, เสยฺยถิทํ.
 กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือทุกข์สมุทัย ได้แก่ ความ
 ผูกพันที่ก่อให้เกิดภพใหม่ ประกอบด้วยความยินดีพอใจ เพลิดเพลิน
 ภพและอารมณ์นั้นๆ กล่าวคือ ความผูกพันในกามคุณอารมณ์
 ความผูกพันที่มีความเห็นผิดว่าภพเที่ยง และความผูกพันที่มีความเห็น
 ผิดว่าภพขาดสูญ

ทุกข์นิโรธ

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ.^{๖๗} โย ตสฺสายเว
 ตณฺหาหยา อเสสวिरาคนิโรธํ จาโค ปญฺนิสฺสคโค มุตฺติ อนาลโย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือทุกข์นิโรธ ได้แก่ ความ
 ดับสนิทตัณหานั้นทั้งหมด ความสละตัณหานั้น ความปล่อยตัณหานั้น
 ความวางตัณหานั้น และความไม่พัวพันตัณหานั้น

มรรค

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปญฺธิปทา อริยสจฺจํ.
 อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจุติโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงกฺกโป
 สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมุนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
 สมฺมาสมาธิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือมรรคอันเป็นทางดับทุกข์
ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นนั่นเอง กล่าวคือ ความเห็นชอบ
ความดำริชอบ การกล่าวชอบ การกระทำชอบ การเลี้ยงชีพชอบ
ความเพียรชอบ ความระลึกรู้ชอบ และความตั้งมั่นชอบ

นี่คือทุกข์

อิทํ ทุกขํ อริยสัจจุนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ
ธมฺเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา
อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้
เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่
ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า อุปาทานชั้นนี้ห้านี้ คืออริยสัจที่
เป็นทุกข์

ควรกำหนดรู้ทุกข์

ตํ โข ปนิตํ ทุกขํ อริยสัจจํ ปริณฺเขยฺยุนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้
เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่
ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า อริยสัจคือทุกข์นั้นเป็นธรรมที่
ควรกำหนดรู้

ทรงกำหนดรู้ทุกข์แล้ว

ตัม โข ปณิโท ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริณฺญาตนฺติ เม ภิกฺขเว
ปฺพเพ อนนฺตํสุเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณ
ได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิด
แล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า เราได้กำหนดรู้อริยสัจ
คือทุกข์นั้นแล้ว

นี่คือทุกข์สมุทัย

อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปฺพเพ อนนฺตํสุเตสฺส
ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา
อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณ
ได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิด
แล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า ตัณหานี้คืออริยสัจ
ที่เป็นทุกข์สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์)

ควรละทุกข์สมุทัย

ตัม โข ปณิโท ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว
ปฺพเพ อนนฺตํสุเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า อริยสัจคือทุกขสมุทัย นั้นเป็นธรรมที่ควรละ

ทรงละทุกขสมุทัยแล้ว

ตัม โข ปณิทํ ทุกขสมุทโย อริยสัจจํ ปหีนนติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า เราได้ละอริยสัจคือทุกขสมุทัย นั้นแล้ว

นี่คือทุกขนิโรธ

อิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสัจจนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า นิพพานนี่คืออริยสัจที่เป็นความดับทุกข์

ควรรู้แจ้งทุกขนิโรธ

ตัม โข ปนิตํ ทุกขนิโรธํ อริยสัจจํ สจฺฉิกถพพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว
 ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ, ฌาณํ อุทฺปาติ, ปญฺญา
 อุทฺปาติ, วิชฺชา อุทฺปาติ, อาโลโก อุทฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณ
 ได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิด
 แล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า อริยสัจคือทุกข-
 นิโรธนั้นเป็นธรรมที่ควรรู้แจ้ง

ทรงรู้แจ้งทุกขนิโรธแล้ว

ตัม โข ปนิตํ ทุกขนิโรธํ อริยสัจจํ สจฺฉิกถนฺติ เม ภิกฺขเว
 ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ, ฌาณํ อุทฺปาติ, ปญฺญา
 อุทฺปาติ, วิชฺชา อุทฺปาติ, อาโลโก อุทฺปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณ
 ได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้วแสงสว่างได้เกิด
 แล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า เราได้รู้แจ้งอริยสัจคือ
 ทุกขนิโรธนั้นแล้ว

นี่คืออมรรค

อิทํ ทุกขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ

อนนุสสุเตสฺ ฐมเมสฺ จกขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ,
 วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณ
 ได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิด
 แล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า [อริยมรรค]นี่คืออริย-
 สัจที่เป็นทางดับทุกข์

ควรรอบรมมรรค

ตํ โข ปณิทัง ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ
 เม ภิกฺขเว ปุพฺพเพ อนนุสฺสุเตสฺ ฐมเมสฺ จกขุํ อุทปาติ, ฌาณํ
 อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้
 เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่
 ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า อริยสัจคือมรรคนั้นเป็นธรรมที่
 ควรรอบรม

ทรงอบรมมรรคแล้ว

ตํ โข ปณิทัง ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา อริยสจฺจํ ภาวิตนฺติ
 เม ภิกฺขเว ปุพฺพเพ อนนุสฺสุเตสฺ ฐมเมสฺ จกขุํ อุทปาติ, ฌาณํ
 อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแล้ว ญาณได้เกิดแล้ว ปัญญาได้เกิดแล้ว วิชาได้เกิดแล้ว แสงสว่างได้เกิดแล้ว แก่ตถาคตในธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อนว่า เราได้อบรมอริยสัจคือมรรคนั้นแล้ว

ไม่ทรงปฎิญาณว่าเป็นพุทธะก่อน

ยาวกัณฺฐจ เม ภิกฺขเว อิมेषุ จตุสสุ อริยสจฺเจสุ เอวํ ติปริวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ฅาณตสฺสนํ น สุวิสุทฺธํ อโหสิ. เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพุรหฺมเก สสฺสมณ-พุราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจณฺวาสี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตราบที่ปัญญาารู้เห็นตามความเป็นจริงที่มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ในอริยสัจสี่ ยังไม่หมดจดแก่ตถาคต ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตยังไม่ปฎิญาณว่าเป็นผู้ตรัสรู้อนุตระสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก ที่มีเทวดา มาร และพรหม ในเหล่าสัตว์มีสมณะ พราหมณ์ พร้อมด้วยเทวดาและมนุษย์

ได้ทรงปฎิญาณว่าเป็นพุทธะ

ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิมेषุ จตุสสุ อริยสจฺเจสุ เอวํ ติปริวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ฅาณตสฺสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ. อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพุรหฺมเก สสฺสมณพุราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธติ ปจฺจณฺวาสี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตราบที่ปัญญาารู้เห็นตามความเป็นจริง
ที่มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ในอริยสัจสี่ ได้หมดจดแก้ตถาคต
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ปฏิญาณว่าเป็นผู้ตรัสรู้อนุตระสัมมา-
สัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก ที่มีเทวดา มาร และพรหม ในเหล่า
สัตว์มีสมณะ พราหมณ์ พร้อมด้วยเทวดาและมนุษย์

ปัจเจกชนญาณ

ฉาณณจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ. อกุปฺปา เม วิมุตฺติ.
อยมฺนฺติมา ชาติ. นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ.

ปัญญาารู้เห็นได้เกิดแก้ตถาคตว่า ความหลุดพ้นของเรา
ไม่พินาศแล้ว ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ไม่มีภพใหม่อีกในกาลนี้

พระปัญจวัคคีย์ปลาบปลื้มภาสิต

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ.

พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมจักรนี้แล้ว พระปัญจวัคคีย์
ปลาบปลื้มภาสิตของพระองค์ ดังนี้แล

ท่านโกณฑัญญะเป็นพระโสดาบัน

อิมสฺมิณฺจ ปน เวยฺยาकरणสฺมี ภณฺณมาเน อายสฺมโต
โกณฑณฺณสฺส วิรชํ วิตมลํ ฐมฺมจกฺขุ อุทปาติ “ยํ ภิกฺขุ สมฺพุทธมฺม,
สพฺพํ ตํ นิโรธธฺมมฺนฺติ.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสพระธรรมเทศนานี้อยู่ ดวงตา
เห็นธรรมอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้บังเกิดแก่ท่าน
โกณฑัญญะว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีสภาพเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งปวงนั้น
มีสภาพดับไปเป็นธรรมดา

ทวยเทพป่าวประกาศ

ปวตฺติเต จ ปน ภควตา ฐมฺมจกฺเก ภุมฺมา เทวาทสฺส
มฺหุสฺสวาทสฺส “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อัสสีปัตตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ
ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมณเณ วา พุราหฺมเณน วา เทเวณ
วา มาเรณ วา พุรหฺมูนา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ.

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมจักรแล้ว ภุม-
เทวดา ได้ป่าวประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอัน
ยอดเยี่ยม ณ ป่าอัสสีปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่
สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้าน
ไม่ได้

ภุมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาตุมหาราชิกา เทวาทสฺส
มฺหุสฺสวาทสฺส “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อัสสีปัตตเน มิคทาเย
อนุตฺตรํ ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมณเณ วา พุราหฺมเณน วา
เทเวณ วา มาเรณ วา พุรหฺมูนา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ.

เทวดาชั้นจาตุมหาราชได้ยินเสียงของภุมเทวดาแล้ว ได้ไปว่า
ประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอันยอดเยี่ยม ป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่สมณะ พราหมณ์
เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้

จาตุมหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ดาวตีสานํ เทวา
สทฺทมนุสฺสาเวสุ “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อิสิปตเน มิคทาเย
อนุตฺตรํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺตติ อปฺปฏฺวิตฺติยํ สมณเณ วา พฺราหฺมณเณ วา
เทเวณ วา มาเรณ วา พุรฺหฺมณฺหา วา เกณจิ วา โลกสมฺมินฺติ.

เทวดาชั้นดาวดึงส์ได้ยินเสียงของเทวดาชั้นจาตุมหาราช
แล้ว ได้ไปว่าประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอันยอด
เยี่ยม ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่สมณะ
พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้

ดาวตีสานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ยามา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุ
“เอตํ ภควตา พาราณสียํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ฌมฺมจกฺกํ
ปวตฺตติ อปฺปฏฺวิตฺติยํ สมณเณ วา พฺราหฺมณเณ วา เทเวณ วา
มาเรณ วา พุรฺหฺมณฺหา วา เกณจิ วา โลกสมฺมินฺติ.

เทวดาชั้นยามาได้ยินเสียงของเทวดาชั้นดาวดึงส์แล้ว ได้
ไปว่าประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอันยอดเยี่ยม ณ
ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่สมณะพราหมณ์
เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้

ยามาน์ เทวาน์ สทฺทํ สุตฺวา ตฺสิตา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ
 “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อัสสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ฐมฺมจกฺกํ
 ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺตียํ สมณฺเณ วา พฺรหฺมณฺเณ วา เทเวณ วา
 มาเรณ วา พฺรหฺมณา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ.

เทวดาชั้นดุสิตได้ยินเสียงของเทวดาชั้นยามาแล้ว ได้
 ป่าวประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอันยอดเยี่ยม
 ณ ป่าอัสสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่สมณะ
 พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้

ตฺสิตานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา นิมฺมานรตฺตี เทวา สทฺท-
 มนุสฺสาเวสฺสุ “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อัสสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ
 ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺตียํ สมณฺเณ วา พฺรหฺมณฺเณ วา เทเวณ
 วา มาเรณ วา พฺรหฺมณา วา เกนจิ วา โลกสมินฺติ.

เทวดาชั้นนิมมานรดีได้ยินเสียงของเทวดาชั้นดุสิตแล้ว
 ได้ป่าวประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมจักรอันยอด
 เยี่ยม ณ ป่าอัสสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี เป็นธรรมที่สมณะ
 พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้

นิมฺมานรตฺตีนํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ปฺรนิมฺมิตวสวตฺตึ เทวา
 สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อัสสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ
 ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺตียํ สมณฺเณ วา พฺรหฺมณฺเณ วา เทเวณ

วา มาเรน วา พุรหุมนา วา เกนจิ วา โลกสมินติ.

เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตีได้ยินเสียงของเทวดาชั้น
นิมมานรดีแล้ว ได้ไปวประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดง
ธรรมจักรอันยอดเยี่ยม ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี
เป็นธรรมที่สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก
จะคัดค้านไม่ได้

ปรนิมมิตวสวัตินั เทวานั สทุทัง สุตฺวา พุรหุณกาเยกา เทวา
สทฺทมนุสฺสาเวสุ “เอตัง ภควตา พาราณสียัง อิสิปตเน มิคทาเย
อนุตฺตรัง ธมฺมจกัณฺโณ ปวตฺติตัง อปฺปฏฺวิวตฺตียัง สมณเณ วา พุราหุณเณ วา
เทเวณ วา มาเรน วา พุรหุมนา วา เกนจิ วา โลกสมินติ.

เทพที่นับเนื่องในหมู่พรหมได้ยินเสียงของเทวดาชั้น
ปรนิมมิตวสวัตีแล้ว ได้ไปวประกาศว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดง
ธรรมจักรอันยอดเยี่ยม ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี
เป็นธรรมที่สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก
จะคัดค้านไม่ได้

อิติห เตน ขณเณ เตน มุหุตฺเตน ยาว พุรหุณโลกา สทฺโท
อพฺภุคฺคจฺฉิ.

เสียงไปวประกาศในโลกนี้ได้แพร่สะพัดถึงพรหมโลก โดย
ชั่วขณะนั้น ด้วยประการฉะนี้

เกิดแผ่นดินไหวและโอภาส

อยฺยจ ทสสทสฺสีโลกธาทู สงฺกมปิ สมฺปกมปิ สมฺปเวธิ.
 อปฺปมาเณ จ อุพาโร โอภาโส โลเก ปาตุรโหสิ อติกุम्मม เทวานํ
 เทวานุภาวํ.^{๖๗}

ก็ همینโลกธาตุนี้ได้สั่นสะเทือนหวั่นไหว และเกิดโอภาสอัน
 ใหญ่หลวงหาประมาณมิได้ในโลก ยิ่งกว่าเทวานุภาพของเทวดาทั้งหลาย

ทรงเปล่งอุทาน

อถ โข ภควา อิมํ อุทานํ อุทานेสิ “อณฺณาสี วต โภ
 โกณฑชฺชโณ, อณฺณาสี วต โภ โกณฑชฺชโณติ. อิติ หิทํ อายสฺมโต
 โกณฑชฺชสฺส อณฺณาโกณฑชฺชโณเตว นามํ อโหสิ.

ในกาลนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งอุทานว่า ท่าน
 ทั้งหลาย โกณฑชฺชญะรู้แล้วหนอ ท่านทั้งหลาย โกณฑชฺชญะรู้แล้ว
 หนอ ฉะนั้น ท่านโกณฑชฺชญะจึงปรากฏสมณนามนี้ว่า พระอณฺญา-
 โกณฑชฺชญะ^{๖๘} (พระโกณฑชฺชญะผู้รู้แล้ว)

นิคมน์

๑. เขฟางคนคเร รมเม	ท่ามะไธติ สมณญเต
อาราเม นิวสนตสส	มหาเถรสส ธีมโต.
๒. สสตุติ'มนุคมมคค-	มหาปณทิตลณฺนิโน
ปาเยสิ โย สสิสฺสานํ	ฌาณชีร'มนคฺชยํ.
๓. คนฺธสาราภิวํเสน	ธมฺมนฺเตวาสิภิกฺขุนา
หิตจิตฺเตนินทํ สตุถํ	กตํ ยาติ สมตฺตตํ.

๔. สีลาทิธมฺมสุวิสุทฺธคุโณฆธารี
 ไปราณิกา สกปรตฺถหิตาภิรามา
 เถราสภา ปวรสาสน'มานยํสุ
 ยาวชฺชกาล'มนุรฺกฺขิย ทิตฺติการา.

๕. เอวมปิ สยามวิชิตฺเต ชินสาสนสฺส
 วุฑฺธิ วิรุฬฺหิ'มภิลาสมโน ยตตโต
 สิสฺสทฺวิชาน'มิห นิสฺสยรฺกฺขตฺลโย
 อาเจรเกสริ มุนินฺทวจาภิกฺกโต.

๖. คนฺธาทิสารยตินา อุปการกณฺณ-
 สิสฺเสน ตสฺส มติชีรสุปายินา เว
 สนฺตาวโพธกวิมานสหาสนาย
 พยาขยา กตา มุติททา สวโจปณฺเฑตา.

คนฺธสาราภิวํโส

คำลงท้าย

๑-๓. พระมหาเถระผู้ทรงปัญญา พำนักอยู่ ณ วัดท่ามะโอ นครลำปางที่
นารีนรมย์ ดำรงสมณศักดิ์ว่า อัครมหาบัณฑิต โดยอาศัยความสามารถของท่าน ยังศิษย์
ให้เต็มแน่นมคคือปรีชาอันทรงค่า พระคันธสาราภิงค์ศิษย์ของท่าน แต่งคัมภีร์แปลนี้ด้วยจิต
เกื้อกูล บรรลุความสำเร็จ

๔. พระเถระผู้ประเสริฐในปางก่อนผู้ทรงคุณธรรมอันบริสุทธิ์ดีมีศีลธรรมเป็นต้น
ผู้ร่ำรรมย์ในประโยชน์เกื้อกูลของตนและผู้อื่น ได้สืบทอดบวรพระพุทธศาสนา กระทำการรักษา
เผยแพร่วรรพจนานถึงปัจจุบัน ฉันท

๕. แม้อาจารย์ผู้ประเสริฐที่สำรวจตนแล้วก็มีใจหวังความเจริญรุ่งเรืองแห่งศาสนา
ของพระชินเจ้าในสยามประเทศ ฉันทนั้น ท่านเปรียบตั้งต้นไม้ที่อาศัยของมวลสกุณาคือศิษย์ใน
พระศาสนานี้ เป็นผู้ผลิตเพลินยิ่งในพระตำรัสของพระจอมมุนี

๖. พระคันธสาราภิงค์ศิษย์ของท่าน ผู้เต็มแน่นมคคือปัญญาด้วยดี รู้อุปการคุณของ
ท่านแล้ว แต่งคัมภีร์แปลอันประเทืองปัญญาไพเราะโดยภาษาของตน เพื่อความรู้ของสัตบุรุษ
และเพื่อยังจิตของกวีให้ชื่นชม

พระคันธสาราภิงค์

บทเพิ่มเติม

เมตตปริตรในฉบับนี้ต่างจากฉบับไทยและฉบับอื่นๆ ในบางที่ จะขอชี้แจงเหตุผลในเรื่องนี้ตามกฎไวยากรณ์และฉันทลักษณ์ ต่อไป

คาถาในพระปริตรนี้เป็นคาถาประเภทมาตราพฤติเรียกว่า คีติคาถา มีคณะ ๗ คณะ คณะที่ ๖ เป็น ข คณะ (๑-๒-๑) หรือสัพพลหุคณะ (๑-๑-๑-๑) พยางค์สุดท้ายเป็นครุ ส่วนคณะอื่นๆ มี ๔ มาตรา ดังต่อไปนี้

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	ครุ
กรณี	ยมตถ	กุสเล	น ยนต	สนตัม	ปทํ อ	ภิสเมจ	จ
๔	๔	๔	๔	๔	๒	๔	ครุ
สกุโก	อุชฺช จ	สุหุชฺช	จ สุว	โจ จส	ส มุทฺธ อ	นติมา	นี
๔	๔	๔	๔	๔	สัพพลหุ	๔	ครุ

คาถาที่ ๑ บาทที่ ๒ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ยนตฺ สนตัม โดยลบนิคคหิตเพื่อรักษาคณะฉันท์ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ยนตํ สนตํ ปาฐะนี้ไม่ตรงตามฉันทลักษณ์เพราะคณะที่ ๔ เกิน ๔ มาตรา ส่วนในบาทที่ ๔ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า สุวโจ โดยที่ชนะ อุ เป็น อุ เพื่อรักษาคณะฉันท์ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า สุวโจ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์ เพราะคณะที่ ๔ ไม่ครบ ๔ มาตรา

คาถาที่ ๒ บาทที่ ๔ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า กุเลสวนนุคิโธ โดยแปลง อุ เป็น ว อักษร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า กุเลสฺ อนนุคิโธ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๗ เกิน ๔ มาตรา

คาถาที่ ๓ บาทที่ ๑ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า น จ ขุทฺทมาจเร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า น จ ขุทฺทํ สมาจเร ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๒ เกิน ๔ มาตรา ส่วนในบาทที่ ๔

ฉบับพม่ามีปาฐะว่า สพุพสตุตา ฉบับอื่นมีปาฐะว่า สพุเพ สตุตา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์ เพราะคณะที่ ๕ เกิน ๔ มาตรา

คาถาที่ ๔ บาทที่ ๒ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ถาวรา วนวเสสา โดยเชื่อมสนธิคือ วา + อนวเสสา ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ถาวรา วา อนวเสสา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๖ ไม่เป็น ช คณะ ส่วนในบาทที่ ๓ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ทีฆา วา เย ว มหนตา โดยรัสสะ อา ใน วา ศัพท์ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ทีฆา วา เย มหนตา วา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๓ เกิน ๔ มาตรา และ วา ศัพท์ก็ไม่นิยมอยู่หลังวิเสสยะเป็นรูปว่า เย มหนตา วา

คาถาที่ ๕ บาทที่ ๑ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ทิฏฺฐา วา เย ว อทิฏฺฐา โดยรัสสะ อา ใน วา ศัพท์ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา ปาฐะนี้ไม่ตรงตามไวยากรณ์ เพราะ จ ศัพท์ทำหน้าที่รวบรวม (สมุจจยะ) ไม่นิยมกล่าวร่วมกับ วา ศัพท์ที่ทำหน้าที่วิกับป์, ในบาทที่ ๒ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า เย ว ทูเร ส่วนฉบับอื่นมีปาฐะว่า เย จ ทูเร ก็ถือว่าไม่ตรงตามไวยากรณ์ดังที่กล่าวมาแล้ว, ในบาทที่ ๓ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ภูตา ว สมภเวสี ว โดยรัสสะ อา ใน วา ศัพท์ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ภูตา วา สมภเวสี วา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๓ เกิน ๔ มาตรา ส่วนในบาทที่ ๔ ฉบับพม่ามีปาฐะเป็นรูปสมาสว่า สพุพสตุตา ฉบับอื่นมีปาฐะว่า สพุเพ สตุตา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๕ เกิน ๔ มาตรา

คาถาที่ ๖ บาทที่ ๒ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า น ภิกฺขุ โดยลบนิคคหิตใน น ฉบับอื่นมีปาฐะว่า น ภิกฺขุ คำนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๗ เกิน ๔ มาตรา ส่วนในบาทที่ ๓ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า ปฏฺฐิสสณฺณ โดยรัสสะ อา ใน ณา ฉบับอื่นมีรูปว่า ปฏฺฐิสสณฺณา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๓ และ ๔ เกิน ๔ มาตรา

คาถาที่ ๗ บาทที่ ๑-๒ ฉบับพม่ามีปาฐะเป็นรูปสนธิว่า ปุตุตมายุสา โดยแปลงนิคคหิตเป็น ม อักษร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า ปุตุต อายุสา ถือว่าถูกต้องสองฉบับเพราะไม่เนื่องด้วยฉันทลักษณ์

คาถาที่ ๘ บาทที่ ๑ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า สพุพโลกสมิ โดยลบนิคคหิต ฉบับอื่นมีปาฐะว่า สพุพโลกสมิ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันท์เพราะคณะที่ ๔ เกิน ๔ มาตรา ส่วนในบาทที่

๔ ฉบับพม่ามีปาฐะเป็นรูปสนธิว่า อเวรมสปัตตํ โดยแปลงนิคคหิตเป็น ม อักษร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า อเวรํ อสปัตตํ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันทเพราะคณะที่ ๖ ไม่เป็น ช คณะ

คาถาที่ ๙ บาทที่ ๑ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า นิสินโน ว โดยรัสสะ อา ใน วา ศัพท์ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า นิสินโน วา ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันทเพราะคณะที่ ๔ เกิน ๔ มาตรา, ในบาทที่ ๒ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า สยาโน ยาวตาสส วิตมิทุโร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า สยาโน วา ยาวตาสส วิตมิทุโร ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันทเพราะคณะที่ ๗ เกิน ๔ มาตรา และรูปสนธิว่า ยาวตาสส มีความชัดเจนมากกว่าคำว่า ยาวตาสส ส่วนในบาทที่ ๔ ฉบับพม่ามีปาฐะเป็นรูปสนธิว่า วิหารมิธ มาหุ โดยแปลงนิคคหิตเป็น ม อักษร ฉบับอื่นมีปาฐะว่า วิหารํ อิธมาหุ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันทเพราะคณะที่ ๖ ไม่เป็น ช คณะ

คาถาที่ ๑๐ บาทที่ ๔ ฉบับพม่ามีปาฐะว่า น หิ ชาตุคคพุกเสยย ปุนเรติ ฉบับอื่นมีปาฐะว่า น หิ ชาตุ คพุกเสยยํ ปุนเรติ ปาฐะนี้ไม่ต้องคณะฉันทเพราะคณะที่ ๕ ไม่ครบ ๔ มาตราและคณะที่ ๖ ก็ไม่เป็น ช คณะ

เชิงอรรถประวัติพระปริตร

๑ ภาเวหิ พุทธานุสสติ

ภาวนานมนุตตร

อิมํ สติ ภาวยิตฺวา

ปุริยสฺสสิ มาณสํ.

(ขุ.อป. ๓๒/๓๖/๙๘)

๒ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สตฺติ ติณฺหผลา. อถ ปุริโส อาคฺฉเนยฺย อหํ อิมํ สตฺตี
ติณฺหผลํ ปาณินา วา มุญฺจินา วา ปฏฺฐิเลณิสฺสามิ ปฏฺฐิโกฏฺฐิสฺสามิ ปฏฺฐิวิญฺญสฺสามิ. ตํ กิ
มณฺเวย ภิกฺขเว ภพฺโพ นุ โข โส ปุริโส อมํ สตฺตี ติณฺหผลํ ปาณินา วา มุญฺจินา วา
ปฏฺฐิเลณฺตุํ ปฏฺฐิโกฏฺฐเณตุํ ปฏฺฐิวิญฺญเณตุํ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. ตํ กิสฺส เหตุ. อสฺสุ หิ ภนฺเต
สตฺติ ติณฺหผลา น สุกฺรา ปาณินา วา มุญฺจินา วา ปฏฺฐิเลณฺตุํ ปฏฺฐิโกฏฺฐเณตุํ ปฏฺฐิวิญฺญเณตุํ.
ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อสฺสาติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน เมตฺตาเจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลิกฺตา
ยานิกฺตา วตฺถุกฺตา อณฺุจฺจिता ปริจิตา สฺสสมารทฺธา, ตสฺส เจ อมนุสฺโส จิตฺตํ ขิปิตพฺพํ
มณฺเวย, อถ โข เสวว อมนุสฺโส กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอว
สิกฺขิตพฺพํ เมตฺตา โน เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา ภวิสฺสติ พหุลิกฺตา ยานิกฺตา วตฺถุกฺตา อณฺุจฺจिता
ปริจิตา สฺสสมารทฺธาติ. เอวเมว โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. (สํ.น. ๑๖/๒๒๗/๒๕๑)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หอกที่มีใบคม ถ้าบุรุษพึงมากล่าวว่า เราจักเอาฝ่ามือ
หรือกำมือ งอ พับ ม้วน หอกที่มีใบคม เธอทั้งหลายจะเข้าใจกิจรายนั้ว่าอย่างไร บุรุษนั้น
สามารถจะเอาฝ่ามือหรือกำมือ งอ พับ ม้วน หอกที่มีใบคมโน้นได้หรือ

เป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า

ชื่อนั้นเพราะเหตุไร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะการที่จะเอาฝ่ามือหรือกำมือ งอ พับ ม้วน หอกที่มี
ใบคมโน้น ทำไม่ได้ง่าย และบุรุษนั้นพึงได้รับความเหน็ดเหนื่อยลำบากแน่แท้ ฉนใด

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมตฺตาเจโตวิมุตฺติ (ความหลุดพ้นทางใจด้วยเมตตา) ที่ภิกษุ
รูปใดรูปหนึ่งเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ทำให้ตั้งมั่น สัมสม ปรารภ

ดี ถ้าอมนุษย์จะพึงบันดาลจิตของภิกษุนี้ให้ขาดสาย อมนุษย์นั้นแหละพึงได้รับความ
เหน็ดเหนื่อยลำบาก ฉะนั้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลาย
จักเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ จักทำให้มาก ทำให้เป็นดูดยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ทำให้ตั้งมั่น สังสม
ปรารภดี เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้”

๓ พุ.ชา.อ. ๒/๓๕

๔ พุ.ขุ.อ. ๑/๒๒๑, พุ.สุ.อ. หน้า ๒๒๕

๕ พุ.ขุ.อ. หน้า ๑๔๑-๑๔

๖ พุ.ธ.อ. ๑/๔๙๓

๗ พุ.อป. ๓๒/๑-๕๑/๙๔-๙

เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ อรณวิหารีณํ ยทิตํ สุญฺญติ. (อง.เอกก.
๒๐/๒๐๑/๒๓)

“สุญฺญติเลิศจกัฏฐาภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้มีปกติอยู่ด้วยความไม่มีกิเลส”

เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ ทกฺขิณเญยยานํ ยทิตํ สุญฺญติ. (อง.เอกก.
๒๐/๒๐๒/๒๓)

“สุญฺญติเลิศจกัฏฐาภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เป็นทักขิณเญยบุคคล”

๘ อุคฺคณฺหาถ ภิกฺขเว อาณานาณียํ รกฺขํ. ปริยาปุณฺหาถ ภิกฺขเว อาณานา
ณียํ รกฺขํ. ธาเรถ ภิกฺขเว อาณานาณียํ รกฺขํ. อตฺถสํหิตา ภิกฺขเว อาณานาณียา รกฺขา
ภิกฺขุณํ ภิกฺขุณีนํ อุปาสิกานํ อุปาสิกานํ คุตฺตยา รกฺขาย อวิหีสาย ผาสฺสุวิหาราย. (ที.ปา.
๑๑/๒๙๕/๑๘๗)

๙ อมนุษย์านามิ ภิกฺขเว อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริตฺตํ อตฺต-
คุตฺตยา อตฺตรรฺกขาย อตฺตปริตฺตํ กาทฺตํ. (วิ.จู. ๗/๒๕๑/๘)

๑๐ อตฺถมปิ ปาฬิมปิ วิสฺวาเทตฺวา สพฺพโส วา ปน อปฺปคฺคณํ กตฺวา ภณฺนตฺสฺส หิ

[๑๑๐]

ปริตต์ เตชวนต์ น โหติ, สัพพโส ปคุณํ กตวา ภณนตสเสว เตชวนต์ โหติ. ลามเหตุ อุค-
คเหตวา ภณนตสสาปิ อตถํ น สาเรติ, นิสสรณปกุเข จตวา เมตตํ ปุเรจาริกํ กตวา
ภณนตสเสว อตถาย โหตีติ ทสเสติ. (ที.ปา.อ. ๓/๑๖๐)

“โดยแท้จริงแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า พระปริตรย่อมไม่มีอำนาจ
แก่ผู้สาธยายผิดอรรถบ้าง ผิดบาลีบ้าง หรือไม่ทำให้คล่องแคล่ว พระปริตรย่อมมีอำนาจ
แก่ผู้สาธยายทำให้คล่องแคล่วด้วยประการทั้งปวงแน่แท้ แม้เมื่อเรียนแล้วสาธยายเพราะลาม
เป็นเหตุ ก็ไม่สำเร็จประโยชน์ พระปริตรย่อมมีประโยชน์แก่ผู้ตั้งอยู่ในฝ่ายพ้นไปจากทุกข์ แล้ว
สาธยายกระทำเมตตาให้เป็นเบื้องหน้าอยู่นั่นแล”

๑๑ ตีฬิ มหาราช การณเหิ ปริตต์ น รกขติ กมฺมวารเณน กิเลสวารเณน
อสมุทฺทหนตฺตยา. (มิลินท. หน้า ๑๖๖)

“ขอถวายพระพร พระปริตรไม่อาจคุ้มครองรักษาได้เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ
เพราะมีกรรมเป็นเครื่องขวางกั้น มีกิเลสเป็นเครื่องขวางกั้น และความไม่เชื่อถือ”

๑๒ ปุณ ภาควตา ปริตฺตา จ อุทฺทิจฺจสา. เสยฺยถิ, รัตนสุตฺตํ เมตฺตสุตฺตํ ขนฺธปริตฺตํ
โมรปริตฺตํ ธชคฺคปริตฺตํ อาณานาฏียปริตฺตํ อังคฺคิมาลปริตฺตํ. (มิลินท. หน้า ๑๖๓)

“พระผู้มีพระภาคยังแสดงพระปริตรทั้งหลายไว้อีก พระปริตรมีอะไรบ้าง คือ รัตน-
สูตร เมตตสูตร ขันธปริตร โมรปริตร ธชคคปริตร อาณานาฏียปริตร และอังคคิมาลปริตร”

๑๓ อาณาเขตต์ โภสิสฺสทสฺสจกฺกวาปปริยนฺตํ โหติ. ยตถ รัตนปริตฺตํ ขนฺธปริตฺตํ
ธชคฺคปริตฺตํ อาณานาฏียปริตฺตํ โมรปริตฺตํ อิมสํ ปริตฺตานํ อาณุกาโว ปวตฺตติ.
(วิ.มหา.อ. ๑/๑๕๘)

“อาณาเขตมีแสนโกฏิจักรวาลเป็นขอบเขต เป็นที่มีอำนาจดำเนินไปของ
พระปริตรเหล่านี้ คือ รัตนปริตร ขันธปริตร ธชคคปริตร อาณานาฏียปริตร และโมรปริตร”

๑๔ อาณาเขตต์ โภสิสฺสทสฺสจกฺกวาปปริยนฺตํ, ยตถ รัตนสุตฺตํ ขนฺธปริตฺตํ ธชค-
คปริตฺตํ อาณานาฏียปริตฺตํ โมรปริตฺตํ อิมสํ ปริตฺตานํ อาณุกาโว วตฺตติ. (วิสุทธิ. ๒/๔๙)

“อาณาเขตมีแสนโกฏิจักรวาลเป็นขอบเขต เป็นที่มีอาณาภาพดำเนินไปของพระปริตรเหล่านี้ คือ รัตนสูตร ชันธปริตร ธัมมคปริตร อาฏานาฏิยปริตร และโมรปริตร”

๑๕ โกฏิสทสหัสสจกกวาฬ ปณ อาณาเขตต์ นาม. อาฏานาฏิยโมรปริตตธชคค-ปริตตรตนปริตตาทินณหิ เอตถ อาณา วตตติ. (ที.ปา.อ. ๓/๘๖)

“ส่วนแสนโกฏิจักรวาลชื่อว่า อาณาเขต ดังจะเห็นได้ว่า อำนาจของอาฏานาฏิย-ปริตร โมรปริตร ธัมมคปริตร และรัตนปริตรเป็นต้นย่อมแผ่ไปในเขตนี้”

๑๖ โกฏิสทสหัสสจกกวาฬ ปณ อาณาเขตต์ นาม. อาฏานาฏิยโมรปริตตธชคค-ค-ปริตตรตนปริตตาทินณหิ เอตถ อาณา วตตติ. (ม.อุ.อ. ๔/๗๙)

“ส่วนแสนโกฏิจักรวาลชื่อว่า อาณาเขต ดังจะเห็นได้ว่า อำนาจของอาฏานาฏิย-ปริตร โมรปริตร ธัมมคปริตร และรัตนปริตรเป็นต้นย่อมแผ่ไปในเขตนี้”

๑๗ เอตตาวตทา หิ ภควตา อาณาเขตต์ นาม ทสสิตํ. เอตตสมิณหิ อนนฺตเรอาฏา-นาฏิยปริตตอิสสิคิลิปริตตธชคคปริตตโพชฌนคปริตตขณฺธปริตตโมรปริตตเมตตปริตตรตน-ปริตตานํ อาณา ผรติ. (อง.ทุก.อ. ๒/๒๓๕)

“ด้วยคำเพียงเท่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเขตแดนที่ชื่อว่าอาณาเขต ดังจะเห็นได้ว่า อำนาจของอาฏานาฏิยปริตร อิสสิคิลิปริตร ธัมมคปริตร โพชฌนคปริตร ชันธ-ปริตร โมรปริตร เมตตปริตร และรัตนปริตร ย่อมแผ่ไปในระหว่างนี้”

๑๘ โกฏิสทสหัสสจกกวาฬ ปณ อาณาเขตต์ นาม. อาฏานาฏิยโมรปริตตธชคค-ปริตตรตนปริตตาทินณหิ เอตถ อาณา วตตติ. (อภ.วิ.อ. ๒/๔๖๑)

“ส่วนแสนโกฏิจักรวาลชื่อว่า อาณาเขต ดังจะเห็นได้ว่า อำนาจของอาฏานาฏิย-ปริตร โมรปริตร ธัมมคปริตร และรัตนปริตรเป็นต้นย่อมแผ่ไปในเขตนี้”

๑๙ เอตตาวตทา หิ ภควตา อาณาเขตต์ นาม ทสสิตํ. เอตตสมิณหิ อนนฺตเร อาฏา-นาฏิยปริตตอิสสิคิลิปริตตธชคคปริตตโพชฌนคปริตตขณฺธปริตตโมรปริตตเมตตปริตตรตน-ปริตตานํ อาณา ผรติ. (ขุ.นิ.อ. หน้า ๓๘๖)

[๑๑๒]

“ด้วยคำเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเขตแดนที่ชื่อว่าอาณาเขต ดัง
จะเห็นได้ว่า อำนาจของอาภูวนาภิยปริตร อัสสิคิลิปริตร ฐัคคปริตร โพชฌังคปริตร ขันธ-
ปริตร โมรปริตร เมตตปริตร และรัตนปริตร ย่อมแผ่ไปในระหว่างนี้”

๒๐ วิ.ม. ๔/๑๒๗/๑๓๙

๒๑ วิ.ม.ติ. ๒/๑๗/๘

เชิงอรรถพระปริตรธรรม

- ๑ ปาเจ มหานมกการ- สงฺขาเต สาธุณฺทเน
สมฺปทาเน นโมโยเค อายาเทโส น ทิสฺสติ.

(นิตฺ.ปท. หน้า ๒๑๗)

“การแปลงเป็น อาย ย่อมไม่ปรากฏในที่ประกอบด้วย นโม คัพทโน
สัมปทานการก ในปาฐะที่เรียกว่ามหานมัสการ อันสาธุชนชื่นชมยินดี”

๒ กัจจายนภททฎีกา หน้า ๑๐๔

๓ พระปริตรแปลใหม่ ฉบับพม่า หน้า ๓๙

๔ อุปจารปฺปนาวทโถติ จเปตฺวา กายคตาสติณฺจ อานาปานสฺสติณฺจ อวเสสา
อญฺจ อนุสฺสติโย, อาหาเร ปฏิกูลสณฺญา, จตุธาตฺวตฺถนํ อิมานฺเว เหตุถ ทส กมฺมฏ-
จानานิ อุปจารวหานิ. เสสานิ อุปฺปนาวหานิ. (วิสุทฺธิ. ๑/๑๑๙)

“คำว่า อุปจารปฺปนาวทโถ (โดยนำอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิมาให้) หมายความว่า ในบรรดากรรมฐาน ๔๐ เหล่านี้ กรรมฐาน ๑๐ ประการอย่างนี้ คือ อนุสสติ ๘ ที่เหลือ
ยกเว้นกายคตาสติและอานาปานสติ การพิจารณาอาหารว่าเป็นสิ่งปฏิกูล และการกำหนดธาตุ
๔ นำอุปจารสมาธิมาให้ กรรมฐานที่เหลือนำอัปปนาสมาธิมาให้”

๕ ในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกปาฐะ ฉบับไทยทุกฉบับมีรูปว่า เวรมณี ลิกฺขา-
ปทํ แต่ฉบับฉันทสิริธรรมมีรูปว่า เวรมณิลิกฺขาปทํ ความจริงคำนี้มีศัพท์เดิมจาก เวรมณี +
ลิกฺขาปทํ เข้าสมาสกัน ตามหลักภาษาที่ผสมสระคือ อี และ อุ ทำยบพทที่เข้าสมาสต้องรัสสะ
เป็น อี และ อุ เช่น หตฺถิปทํ (รอยเท้าช้าง), อิตฺถิรูปํ (รูปของสตรี), ภิกฺขุณิสํโฆ (หมู่ นาง
ภิกษุณี) และ ชมฺพุสาขา (กิ่งหว้า) ดังปทฺรูปสทฺธิปกรณํกล่าวว่า

เอตถ จ “กฺวจากิมชฺฌตฺตฺรณนฺตฺวาตินา มชฺฌเ อีการูการานํ รสฺสตุตฺ. (รูป.

สูตร ๓๕๑)

“อนึ่ง ในอุทาหรณ์เหล่านี้ มีการรัสสะ อี อักษรและ อุ อักษรซึ่งอยู่กลาง [สมาส] ด้วยสูตรเป็นต้นว่า กวจาติมชฌตุตรานํ (แปลงสระต้น, กลางหรือท้ายเป็นที่ชะหรือ รัสสะในเพราะปัจจัย และอื่นๆ ในบางแห่ง)”

๖ อปเร ปนาหุ “วิสฺ วิสฺ สมาทินเนสฺ เอกสฺมี ภินฺเน เอกเมว ภินฺนํ โหติ. ‘ปณฺจคสมนฺนาคตํ สีสํ สมาทิยามิตี เอวํ ปน เอกโต สมาทินเนสฺ เอกสฺมี ภินฺเน เสสานิปี สพฺพานิ ภินฺนานิ โหนฺติ. กสฺมา. สมาทินฺนสฺส อภินฺนตฺตา. ยํ ตํ วิตฺติกฺกนฺตํ, เตเนว กมฺมพฺพโรติ. (ขุ.ขุ.อ. หน้า ๒๐)

“อาจารย์ท่านอื่นกล่าวว่าเมื่อบุคคลสมาทานศีลทีละข้อ ครั้นศีลข้อหนึ่งวิบัติไป ศีลก็วิบัติเพียงข้อเดียว แต่ถ้าสมาทานร่วมกันอย่างนี้ว่า ปณฺจคสมนฺนาคตํ สีสํ สมาทิยามิ (ขอสมาทานศีลที่ถึงพร้อมด้วยองค์ ๕) เมื่อศีลข้อหนึ่งวิบัติไป แม้ศีลที่เหลือก็วิบัติไปทั้งหมด ถามว่า เพราะเหตุอะไร ตอบว่า เพราะสมาทานไว้ร่วมกัน ส่วนศีลใดถูกล่วงละเมิดแล้ว พึง ได้รับความเนื่องด้วยศีลดังกล่าวเท่านั้น”

๗ เต สีสฺวโนโต ปณฺจ ปุคฺคลา ปกตีสีสํ สมาทานีสีสํ จิตฺตปฺปสาโท สมโณ วิปสฺสโน จาติ. (เนตฺติ. หน้า ๑๙๐)

“บุคคลผู้มีศีลเหล่านั้น มี ๕ จำพวก คือ ผู้มีปกติศีล ผู้มีสมาทานศีล ผู้มีความผ่องใสแห่งจิต ผู้เจริญสมณะ และผู้เจริญวิปัสสนา”

๘ พระปริตรแปลใหม่ ฉบับพม่า หน้า ๔๑

๙ สิริมังคลปริตตปาฬิ หน้า ๑, สวดมนต์เจ็ดตำนาน ฉบับกองทัพอากาศ หน้า ๒๓ อนึ่ง ในฉบับพม่ามีรูปในบาทที่ ๔ ว่า โสตุมคฺคํ สมคฺคา แต่ฉบับกองทัพอากาศมีรูปว่า โสตุมคฺคํ สมคฺคํ ในที่นี้ใช้ตามฉบับไทย เพื่อให้สอดคล้องกับคำยมก (คำซ้ำที่มีความหมายต่างกัน) ว สนฺตา สนฺต ภูมฺมาภุมฺมา, สนฺโต สนฺโต ในคาถานี้

๑๐ ในบทสวดมนต์ฉบับพม่าและฉบับไทยพบรูปว่า วุฑฺฒิ โดยที่ชะ อี เป็น อี เพื่อรักษาฉนะฉันท์โดยหลักเสียง น คณะว่า ติ ภว (๑ ๑ ๑) อย่างไรก็ตาม กฎตามฉันท-

ลักษณะที่ห้าม น ส คณะนั้นเป็นกฎที่นิยมใช้โดยมาก แต่มีข้อยกเว้นบ้างในพระไตรปิฎกและ
อรรถกถา เช่น

อฏฺฐิณํ นครํ กตํ	มंसฺโลหิตเลปนํ
ยตุถ ชฺรธา จ มจฺจุ จ	มาโน มกฺโข จ โหติโต.

(ขุ.ธ. ๒๕/๑๕๐/๕๓)

“ร่างกายนี้เป็นนครที่รวมกระดูก ฉาบด้วยเนื้อและโลหิต เป็นที่
สถิตแห่งชรา มรณะ ความเย่อหยิ่ง และความลบล้างกัน”

บาทที่ ๓ คำว่า ถ ชฺรธา (๑ ๑ ๒) เป็น ส คณะที่อยู่ท้ายพยางค์แรก คือ ยตุ

รมณียานิ อรณฺยานิ	ยตุถ น รมตี ชโน
วีตฺราคา รมิสฺสนฺติ	น เต กามคเวสินฺ.

(ขุ.ธ. ๒๕/๙๙/๓๔)

“ป่าที่คนทั่วไปไม่ชื่นชม เป็นรมณีสถานของท่านผู้หมดราคะ
เพราะท่านมิได้ไฝ่กามคุณ”

บาทที่ ๒ คำว่า ถ น ร (๑ ๑ ๑) เป็น น คณะที่อยู่ท้ายพยางค์แรก คือ ยตุ

กิสฺสุ อธิปตี ราชา	กิสฺสุ ราชา รชสฺสิโร
กถฺสฺสุ วิรชฺ โหติ	กถฺ พาลติ วุจฺจติ.

(ขุ.ธ.อ. ๒/๑๗๕)

“ผู้เป็นใหญ่ปกครองอะไรชื่อว่าพระราชา พระราชาชื่อว่ามรุลิบน
พระเศียรอย่างไร ชื่อว่าปราศจากธุลีอย่างไร ท่านเรียกว่าคนพาลอย่างไร”

บาทที่ ๑ คำว่า สฺสุ อธิ (๑ ๑ ๑) เป็น น คณะที่อยู่ท้ายพยางค์แรก คือ กิ ด้วย
เหตุนี้ ในฉบับนี้จึงใช้เป็น น คณะว่า วุฑฺฒิ ภวตุ สพฺพทา

๑๑ คำว่า อสทฺธิญฺจิ มาจาก น + สทฺธิญฺจิ คำว่า สทฺธิญฺจิ มาจาก สนฺต (ดี) +
ทฺธิญฺจิ (ความเห็น) มีรูปวิเคราะห์ว่า

สนฺตา ทิฏฐีติ สทฺททิฏฺฐิ (สัทททิฏฺฐิ คือ ความเห็นดี)

น สทฺททิฏฺฐิ อสทฺททิฏฺฐิ (อสัทททิฏฺฐิ คือ ความเห็นไม่ดี, ความเห็นผิด)

คำว่า สทฺททิฏฺฐิ นี้พบในปทฺฐสัททปิฎก (สูตร ๔๐) ซึ่งกล่าวถึงการช้อน พญฺชนะทําย ส ซึ่งแปลงมาจาก สนฺต ศัพท์ ดังอุทาหรณ์ว่า สกฺกาโร (การกระทำด้วยดี, การสักการะ), สบฺปริโส (บุรุษดี, สัตบุรุษ) อย่างไรก็ตาม หนังสือสิริมังคลปริตตปาฬิ ฉบับ ฌฎฐสังคีติ (หน้า ๒) มีรูปว่า อสนฺททิฏฺฐิโต รูปนี้ไม่สมควร เพราะคำว่า สนฺททิฏฺฐิ มาจาก ส (ของตน) + ทิฏฺฐิ (ความเห็น) ดังคำว่า สนฺททิฏฺฐิปรามาส (การยึดมั่นความเห็นของตน)

๑๒ คำว่า รกฺขสาทิหิ ไม่มี ภา ศัพท์ประกอบรวม จึงควรสัมพันธ์เข้าไปในปาฐสเสสะ ว่า ปวตฺตตา ซึ่งเป็นวิเสสของ นานาภยโต นานาโรคโต และ นานาอุปทฺทวโต

๑๓ ยสฺมา จ โลกํ อิสฺสริยธมฺมยสฺสิริกามปยฺตเตสฺส ฌสฺส ธมฺเมสฺส ภคสทฺโท ปวตฺตติ, ปรมญฺจสฺส สกจฺจิตฺเต อิสฺสริยํ, อณิมาลฉิมาทิกํ ว่า โลกียสมฺมตํ สพฺพการปริปุรํ อตฺถิ. ตถา โลกุตฺตโร ธมฺโม. โลกุตฺตยพฺยาปโก ยถาภุจฺจุณาวคโต อตฺตวิย ปริสุทฺโธ ยโส. รูปกาย-ทสฺสนพฺยาวัชฺชนนยนปฺปสาทชนนสมตฺถา สพฺพการปริปุรา สพฺพพคปจฺจุคฺคสิริ. ยํ ยํ เอเตน อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ อตฺตหิตํ พรหิตํ ว่า, ตสฺส ตสฺส ตเถว อภินิพฺพนนฺตตา อิจฺฉิตตฺถนิพฺพตฺติ-สณฺณิโต กาโม. สพฺพโลกครุภาวปฺปตฺติเหตุญฺโต สมฺมาวายามสงฺขาโต ปยฺตโต จ อตฺถิ. ตสฺมา อิมเหิ ภคเหิ ยุตฺตตฺตาปิ ภคา อสฺส สนฺตติ อิมินา อตฺถเนน ภควาติ วุจฺจติ. (วิสุทฺธิ. ๑/๒๓๐-๓๑, วิ.มหา.อ. ๑/๑๑๗)

“อนึ่ง เพราะ ภค ศัพท์ ย่อมเป็นไปในธรรม ๖ ประการในโลก คือ ความเป็นใหญ่ ธรรม ยศ สิริ กามะ และความเพียร ก็ความเป็นใหญ่ในจิตของตนของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ยอดเยี่ยม หรือความเป็นใหญ่ที่สมมติกันทางโลก มีการเนรมิตกายให้เล็กละเอียดและเนรมิตกายให้เบาลอยได้ เป็นต้น ก็ทรงมีอยู่อย่างบริบูรณ์โดยลักษณะทั้งปวง เช่นเดียวกันนี้ ธรรมอันเป็นโลกุตตระ, ยศอันบริสุทธิ์อย่างยิ่งที่พระองค์ทรงได้มาด้วยพระคุณตามความเป็นจริง อันแผ่คลุมไปทั่วไตรโลก, สิริแห่งอวัยวะทุกส่วนอันบริบูรณ์ ด้วยประการทั้งปวง ซึ่งสามารถก่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่นัยน์เนตรของชนผู้ชวนชวายในการชม

พระรูปกาย, กามะอันหมายถึงความบังเกิดแห่งประโยชน์ที่ทรงประสงค์ เพราะประโยชน์นั้นๆ ที่พระองค์ทรงประสงค์แล้ว อันเกื้อกูลแก่พระองค์หรือผู้อื่น เป็นสิ่งที่สำเร็จโดยประการนั้นๆ และปัตตตะที่เรียกว่าสัมมาวายามะอันเป็นเหตุให้บรรลุถึงความเป็นครูของโลกทั้งปวง มีอยู่ แก่พระผู้มีพระภาคนั้น ดังนั้น พระองค์จึงเรียกว่า ภควา (พระผู้มีพระภาค) โดยความหมาย นี้ว่า ภคา อสฺส สนฺติ (ผู้มีภคธรรม ๖ อย่าง) เพราะทรงประกอบด้วยภคธรรม ๖ อย่าง เหล่านี้"

๑๔ วิสุทธิ. ๑/๒๓๓-๓๗

๑๕ บ.ส.อ. ๑/๒๒๑, บ.บ.อ. หน้า ๒๒๕

๑๖ ฉบับไทยมีรูปที่เชื่อมสนธิว่า “ปริตฺตนตฺตมภณาม เห” แม้คำอื่นๆ เอวเม-
 เม สุตฺ, เอตมฺมงฺคลมฺตฺตมฺ ก็นิยมเชื่อมสนธิเหมือนฉบับสิงหล แต่ฉบับฉันทะสังคีติมีรูปที่ไม่
 เชื่อมสนธิว่า ปริตฺตํ ตํ ภณาม เห, เอว เม สุตฺ, เอตํ มงฺคลมฺตฺตมฺ ผู้แปลใช้ฉบับฉันทะสังคีติ
 เป็นหลักในที่นี้ เพราะเห็นว่ารูปศัพท์ในภาษาบาลีไม่นิยมเชื่อมสนธิเหมือนภาษาสันสกฤต เช่น
 คำว่า สมมาอาชีว ไม่เชื่อมสนธิเป็น สมมาชีว

หนึ่ง กัจจายนไวยากรณ์ (สูตร ๒๓-๔) ได้ปฏิเสธการเชื่อมสนธิเพราะสระหรือพยัญชนะ มีข้อความว่า สรา ปกติ พยัญชนะ (สระทั้งหลายย่อมเป็นปกติในเพราะพยัญชนะเบื้องหลัง) สเร กฺวจิ (สระทั้งหลายย่อมเป็นปกติ ในเพราะสระหลังในบางแห่ง) การปฏิเสธสนธิดังกล่าวนี้นี้แสดงว่าภาษาบาลีไม่นิยมสนธิเหมือนสันสกฤต เพราะส่งผลให้เข้าใจยาก นอกจากนี้ แม้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็มีรูปที่ไม่นิยมเชื่อมสนธิเช่นเดียวกัน

๑๗ สัตว์ที่กำลังแสวงหาที่เกิด (สัมภเวสี) คือ ปุณฺณและเสกขบุคคลผู้เวียนตายเวียนเกิดอยู่ สัตว์ที่เกิดแล้ว คือ พระอรหันต์ผู้จะไม่เกิดอีก (ข.ข.อ. หน้า ๒๒๑)

၁၈၈ ဗိုလ်မှူးချုပ်၊ ၂၀၁၆/၁၇၊ ဂျီ.ရူ. ၈/၂၀၁၆/၁၇၊ ဗွ.ဗွ. ၂၀၁၆/၁၇

କେ. ପୁ.ଆ.ପ. ୩/୧୯୯

๒๐ ฉบับฉันทวิสุทธิธรรมมีรูปว่า ทวิปาทเกหิ แต่ฉบับไทยมีรูปว่า ทิปาทเกหิ ตามนัยนี้ แปลง ทวิ เป็น ทิ ด้วยสูตรในโมคคัลลานไวยากรณ์ (ปริจเฉทที่ ๓ สูตร ๙๒) ว่า ทิ คุณาทีสุ (แปลง ทวิ เป็น ทิ ในเพราะ คุณ ศัพท์เป็นต้น) เช่น ทิคุณ (สองชั้น), ทิรตต (สองราตรี), ทิคุ (ทิกุสมาส), ทิปปุตุตม (ผู้เลศกว่าสัตว์สองเท้า, พระพุทธรเจ้า), ทิสต (สองร้อย), ทิสทส (สองพัน), ทิปปญจวิณญาณ (วิณญาณจิต ๑๐)

๒๑ ฉบับไทยและฉบับพม่าบางฉบับมีรูปนปุงสกสิงค์ว่า กณจิ (เล็กน้อย) แต่ฉบับฉันทวิสุทธิธรรมมีรูปนปุงสิงค์ว่า กณจิ (ใครๆ) ในที่นี้ใช้เป็นรูปนปุงสิงค์เหมือนในเมตตปริตร (คาถา ๖) ว่า นาติมณญเณถ กตถจิ น กณจิ (ไม่พึงดูหมิ่นใครในที่ไหน)

๒๒ ฉบับไทยและฉบับพม่ามีรูปว่า อหิ วิจฉิกา สตปที่ อุณณนาภี สรพฺมุสิกา แต่ผู้แปลเห็นว่าควรมีรูปที่เข้าสมาสว่า อหิวิจฉิกาสตปที่อุณณนาภีสรพฺมุสิกา มิฉะนั้นแล้ว การใช้พจน์จะไม่ตรงกัน คือ อหิ เป็นเอกพจน์ ส่วน วิจฉิกา เป็นต้น เป็นพหูพจน์ ทำให้ต้องโทษตามหลักอสังการที่เรียกว่า ภาคครีโตโทษ คือ โทษหักลำดับ แม้คัมภีร์ปสังคหะ (ข้อ ๒๐๐) ก็แสดงว่าบทนี้เป็นอิติไตรโยคทวันทสมาส แสดงว่าฉบับพม่าบางฉบับคงจะมีรูปอย่างนี้

๒๓ พุ.ชา.อ. ๓/๓๔-๓๖

๒๔ พระปริตรแปลใหม่ ฉบับพม่า (หน้า ๓๔๔) กล่าวว่า การที่พระโพธิสัตว์ให้ว พระอาทิตย์ ไม่จัดเป็นมิฉนาทวิสุทธิ เพราะเพ่งถึงอุปการะของพระอาทิตย์ที่เกื้อกูลแก่โลก แม้ใน คัมภีร์อรรถกถา (ที.สี.อ. ๑/๒๐๙) ก็กล่าวว่า ผู้ที่รับไตรสรณคมน์แล้วให้วเดียวธิยหรือกษัตริย์ เป็นต้นตามหน้าที่ หรือด้วยความเคารพในฐานะครู หรือให้วด้วยความกลัว การเข้าถึงสรณะของเขาไม่วิบัติด้วยการกระทำอย่างนั้น ดังนั้น พระโพธิสัตว์ให้วพระอาทิตย์ด้วยความสำนึกในอุปการะแก่ชาวโลก จึงไม่จัดว่าเข้าถึงศาสดาอื่นเป็นสรณะ

๒๕ โพธิญาณ คือ มรรคญาณและผลญาณของพระพุทธเจ้า

๒๖ วิมุตติธรรม คือ ธรรมที่หลุดพ้นจากกิเลส ๕ ประการ อันได้แก่

- ตทังควิมุตติ หลุดพ้นด้วยเหตุนี้ๆ ที่เป็นคู่ปรับกัน คือ ทาน ศีล และวิปัสสนา

- วิกขัมภณวิมุตติ หลุดพ้นจากนิวรณ์โดยข่มไว้ด้วยกำลังของอุปจาร-
สมาธิและอัปปนาสมาธิ
- สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิงด้วยโลกุตตรมรรค
- ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ หลุดพ้นจากกิเลสโดยสงบระงับด้วยโลกุตตรผล
- นิสสรณวิมุตติ หลุดพ้นจากกิเลสโดยสลัดออกจากสังขาร หมายถึง
พระนิพพาน

ดังข้อความในคัมภีร์อรรถกถาชาดกว่า

นมตถุ พุทธานํ นมตถุ โพธิยา, นโม วิมุตตานํ นโม วิมุตติยาติ อयํ มม
นมกกาโร อตฺตตานํ ปรีนิพพุตานํ พุทธานํ อตถุ, เตสญเญว จตุสฺส จ มคฺเคสฺส จตุสฺส ผลฺเลสุ
ฌาณสงฺขาทาย โพธิยา อตถุ, ตถา เตสญเญว อรหตฺตผลวิมุตติยา วิมุตตานํ อตถุ, ยา จ
เนสํ ตทงฺควิมุตติ วิกขมฺภณวิมุตติ สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ นิสสรณวิมุตติตีติ ปญฺจ-
วิธา วิมุตติ, ตสฺสา เนสํ วิมุตติยาปิ อयํ มยฺหํ นมกกาโร อตถุติ. (ขุ.ชา.อ. ๓/๓๓)

“บาทคาถาว่า นมตถุ พุทธานํ นมตถุ โพธิยา, นโม วิมุตตานํ นโม วิมุตติยา
(ขอนอบน้อมแด่พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย ขอนอบน้อมแด่พระโพธิญาณ ขอนอบน้อมแด่
พระพุทธรเจ้าผู้หลุดพ้นแล้ว ขอนอบน้อมแด่วิมุตติธรรม) หมายความว่า การนอบน้อมของ
ข้าพเจ้านี้จึงมีแต่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายในอดีตผู้ทรงปรินิพพานแล้ว จึงมีแต่พระโพธิญาณ
ที่เรียกว่าญาณ ในมรรค ๔ และผล ๔ ของพระพุทธรเจ้าเหล่านั้นนั่นเอง เช่นเดียวกันนี้
การนอบน้อมของข้าพเจ้านี้จึงมีแต่พระพุทธรเจ้าผู้หลุดพ้นแล้วเหล่านั้นด้วยความหลุด
พ้นคืออรหัตตผล และจึงมีแต่วิมุตติธรรมนั้นของพระพุทธรเจ้าเหล่านั้น คือ ตทังควิมุตติ
วิกขัมภณวิมุตติ สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ และนิสสรณวิมุตติอีกด้วย”

๒๗ ที.ปา. ๑๑/๒๗๕ - ๘๔/๑๖๙ - ๗๘

๒๘ ขุ.ธ. ๒๕/๑๐๙/๓๖

๒๙ พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพิมพ์ หน้า ๔-๕

๓๐ ฉบับไทยและฉบับพม่าบางฉบับไม่มี จ ศัพท์ในบาทเหล่านี้ ทำให้ไม่ครบ ๘ พยางค์ ถือว่าไม่ตรงตามฉันทลักษณ์ ในที่นี้จึงใช้ตามฉบับฉันทลักษณ์

๓๑ คำว่า กวตวนตฺราโย อ่านว่า กะวัตตะวันตะราโย ไม่ควรอ่านว่า กะวัตวันตะราโย เพราะ ว อักษรส่งผลให้ ตฺ ออกเสียงกล้ำกับ ว ดังคำว่า กตฺวา อ่านว่า กัตตะวา ไม่อ่านว่า กัตวา

๓๒ ส.ม. ๑๙/๑๙๕-๑๙๗/๗๑-๗๔

๓๓ พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพม่า หน้า ๙

๓๔ ฉบับไทยมีรูปว่า โอสถณฺจ ปาฐะนีถุกตองเชนกัน เพราะคำว่า โอสถ, โอสธ เป็นคำไวพจน์กัน

๓๕ ฉบับไทยมีรูปว่า มคฺคาหตฺกิลสว โดยที่ขมสระ อ ใน ค เป็น อา เพื่อ หลีกเสียง น คณะว่า คหต (๑ ๑ ๑) เป็นรูป ภา คณะว่า คาหต (๒ ๑ ๑) แต่ผู้แปลคิดว่า ไม่จำเป็นต้องหลีกเสียง น คณะดังที่อธิบายไว้ในเชิงอรรถที่ ๑๐ ในที่นี้จึงใช้ตามฉบับฉันทลักษณ์ว่า มคฺคหตา กิลสว แม้รูปว่า คหตา (๑ ๑ ๒) จะเป็น ส คณะ ก็เป็นข้อยกเว้น ดังที่กล่าวมาแล้ว

๓๖ กตฺถจิ ปฺริตฺตโปตฺถเก “สพฺพพุทฺธานุภาเวน, สพฺพธมฺมานุภาเวน, สพฺพสํฆา-
นุภาเวน, สพฺพทา สทา โสตฺถิ ภาวนตฺ เตติ ปาโจ ทิสฺสติ, โส อยฺยตฺโต. น หิ “สพฺพทา”ติ
ปเทน สทฺธิ “สทา”ติ ปทํ “สทาติ ปเทน จ “สพฺพทา”ติ ปทํ สมากฺขณฺติ. ตสฺมา “สทา โสตฺถิ
ภาวนตฺ เตติ ปทเมว วตฺตพฺพํ.

“ในหนังสือพระปริตรบางฉบับพบปาฐะว่า สพฺพพุทฺธานุภาเวน, สพฺพธมฺมานุ-
ภาเวน, สพฺพสํฆาณฺภาเวน, สพฺพทา สทา โสตฺถิ ภาวนตฺ เต ปาฐะนั้นไม่สมควร เพราะบท
ว่า สทา ไม่อยู่ร่วมกับบทว่า สพฺพทา และบทว่า สพฺพทา ก็ไม่อยู่ร่วมกับบทว่า สทา ดังนั้น
จึงควรสาธยายบทว่า สทา โสตฺถิ ภาวนตฺ เต เท่านั้น”

๓๗ ฉบับไทยมีรูปว่า โสติ รูปนี้ผิดหลักภาษา เพราะไวยากรณ์บาลี คือกัจจายน-
ไวยากรณ์ ปทรูปสิทธิปกรณ์ โมคคัลลานไวยากรณ์ และสัททนีติปกรณ์แสดงรูป อิ การันต์ว่า
โสติ นอกจากนี้ เมื่อเทียบเคียงกับสันสกฤตที่มีรูป อิ การันต์ว่า สวสติ รูปว่า โสติ จึง
ถูกต้องเพราะเป็นบทบาทที่ไม่เปลี่ยนรูปตามวิภัติ ในฉบับนี้จึงใช้เป็น โสติ ตามฉบับ
ฉันทะสังคีติ

๓๘ อง.ติก. ๒๐/๑๕๖/๒๘๗

๓๙ ฉบับฉันทะสังคีติและฉบับสิงหลมีรูปว่า เอวเมว ชโย โหตุ โดยเพิ่มบท
สรรพนามว่า เม เป็นสัมปทานของ โหตุ โดยมีความหมายตามศัพท์ว่า “ชัยชนะจะมีแก่
ข้าพเจ้านั้น” ถ้าเป็นการสวดมนต์ให้พร ก็ต้องเพิ่มบทสรรพนามว่า เต เป็นสัมปทาน
ของ โหตุ โดยมีความหมายตามศัพท์ว่า “ชัยชนะจะมีแก่ท่านฉันนั้น” แต่ฉบับไทยมีรูปว่า
เอวํ ตวํ วิชโย โหติ (ขอท่านจงเป็นผู้ชนะฉันนั้น) สันนิษฐานว่ารูปนี้คงเกิดจากการแก้ไข
เพิ่มเติมในภายหลัง เพราะความหมายว่า ผู้ชนะ ในภาษาบาลีต้องมีรูปว่า ชโน (ผู้ชนะ)
โดยลง อิน ปัจจัยท้าย ชิ ธาตุในกัตตุสาธนะ (เนื้อความที่สื่อถึงผู้ทำ) ด้วยสูตรในกัจจายน-
ไวยากรณ์ (สูตร ๕๕๘) ว่า ชิตो อิน सप्तपद (ลง อิน ปัจจัยท้าย ชิ ธาตุในกาลทั้งปวง
ในกัตตุสาธนะ) มีรูปวิเคราะห์ในปทรูปสิทธิปกรณ์ (สูตร ๖๐๒) ว่า ปापके ओगुसले ऋमे
ओशि चिनादि चिनुसुत्ति वा चिनो (ผู้ชนะแล้ว ชนะอยู่ หรือว่า จักชนะ ซึ่งบาปอกุศลธรรม
ทั้งหลาย ชื่อว่า ชินะ)

ตามหลักภาษาทั่วไป บทว่า ชย, วิชย (มี วิ อุปสรรคเพิ่มเข้ามา) ต้องมีรูปเป็น
ปุงลิงค์ และใช้ในภาวสาธนะ (เนื้อความที่สื่อถึงกิริยาอาการ) เท่านั้น ดังคัมภีร์อภิธานปิทีปิกา
(คาถา ๔๐๒) กล่าวว่า ชโย तु विचयो भवे (การชนะ = ชย, วิชย) และคาถา ๗๖๑ ว่า ชโย
ज चयनं चिति (การชนะ = ชย, ชยन, ชิติ) แม้คัมภีร์โกษะของสันสกฤตชื่ออมรโกษ (กัณฑ์ ๒
วรรค ๑๘ คาถา ๑๑๐) ก็กล่าวว่า อग्यवसुगुणं तुग्य- साधनं विचयो चये (การเริ่มต่อสู้
= อग्यวสुगุณ, อग्यาสาधन, การชนะ = วิชย, ชย) จะเห็นได้ว่าในคัมภีร์โกษะของบาลี
และสันสกฤตแสดงว่า ชย, วิชย เป็นปุงลิงค์และใช้ในภาวสาธนะเหมือนกัน

สาเหตุที่เป็นดังนั้นก็เนื่องจากว่า การลง อ บัจจยทัยธาตุ อี การันต์ เช่น ชี, นี และธาตุ อุ การันต์ เช่น สุ, ภู มีผลให้บทสำเร็จต้องมีรูปเป็นปุงลิงค์เท่านั้น และคัมภีร์ไวยากรณ์ก็แสดงรูปวิเคราะห์เป็นภาวสาธนะอย่างเดียว บทสำเร็จจึงต้องเป็นภาวสาธนะเท่านั้น ดังหลักฐานในคัมภีร์ไวยากรณ์และประโยคในพระไตรปิฎกว่า

ชี ชเย. วิชยนํ วิชโย, ชโย. (รฐ. สูตร ๕๖๘)

“ชี ธาตุในความหมายว่า “ชนะ” การชนะ ชื่อว่า วิชยะ, ชยะ”

ติกํ ชยนเ. ชโย, ยุ, ชยนํ. ติมฺหิ ชิตี, นารี. (อภิธานฎีกา. คำอธิบายคาถา ๗๖๑)

“บทสามบทย่อเป็นไปในการชนะ ได้รูปว่า ชโย, ลง ยุ บัจจย ได้รูปว่า ชยนํ, เมื่อลง ติ บัจจย ได้รูปว่า ชิตี เป็นอิตถิลิงค์”

เอเต โข อาวุโส ติตฺติยา นาม เยน เกนจิ เขตพุพา. เนว เตสํ ชโย ทาทพฺโพ.
(วิ.มหา. ๒/๑/๑๐๒)

“ผู้มีอายุ เราต้องเอาชนะพวกเดียรธีย์เหล่านั้นด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง พวกเราไม่ควรให้ชั้ยชนะแก่พวกเดียรธีย์เหล่านั้น”

ชโย กลิงฺคานมสยฺหสาหิํ ปราชโย อนโย อสฺสกาณํ (ขุ.ชา. ๒๗/๒/๙๖)

“ชั้ยชนะจะมีแก่พระเจ้ากาลิงคะผู้สามารถอย่าเปรียบบุคคลที่ใคร่อย่าได้ ส่วนความปราชัยความหายนะจะมีแก่พระเจ้าอัสสกะ”

เตเนว อาสิ วิชโย อสฺสกาณํ (ขุ.ชา. ๒๗/๔/๙๖)

“เพราะเหตุนั้นแหละ ชั้ยชนะจึงได้มีแก่พระเจ้าอัสสกะ”

เตเนว การณเณ อสฺสกาณํ ชโย อโหสิ (ขุ.ชา.อ. ๔/๒๐๐)

“เพราะเหตุนั้นแหละ ชั้ยชนะจึงได้มีแก่พระเจ้าอัสสกะทั้งหลาย”

อุทาหรณ์ของ อี วัฒนันตธาตุและ อุ วัฒนันตธาตุที่มีรูปสำเร็จเป็นปุงลิงค์ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น มีดังต่อไปนี้

อิ วัณณัตธาตุ

- สิ ธาตุ = นิสสัย (ที่อาศัย)
- จิ ธาตุ = สณฺจโย (การสังสม)
- นี ธาตุ = วินโย (วินัย)
- กี ธาตุ = (การซื้อ)

อุ วัณณัตธาตุ

- สุ ธาตุ = อสฺสวา (ผู้ที่เชื่อฟัง)
- รุ ธาตุ = รโว (เสียง)
- ลู ธาตุ = ลโว (การเก็บเกี่ยว)
- ฏ ธาตุ = ภโว (ภาพ, สิ่งที่เป็นอยู่)

กฎไวยากรณ์ที่กล่าวว่า อิ วัณณัตธาตุและ อุ วัณณัตธาตุต้องมีรูปเป็นปุงลิงค์เท่านั้น พบในคัมภีร์พาลาวตาร (หน้า ๘๓) และคัมภีร์กัจจายนสาระ (คาถา ๔๕) ว่า

กิตกาทิเธยยสิงคา

อียวณณ-วราทิโซ

อปจฺจโย โณ ทฺติโย

อปจฺจโย ปุเม สฺยํ.

“กิตกปัจจัยคล้อยตามลึงค์ของเนื้อความที่กล่าวถึง, อ ปัจจัยที่ลงท้าย อิ วัณณัตธาตุ, อุ วัณณัตธาตุ, และ วร ธาตุ เป็นต้น, ณ ปัจจัยที่ ๒ [คือ ณ ปัจจัยที่ลงด้วยสูตรว่า วิส-รุช-ปทาทิโต ณ] และ อิ ปัจจัยพึงมีในปุงลิงค์”

คำอธิบายของเรื่องนี้มีกล่าวไว้ในกัจจายนสารมัญชรี (คำอธิบายคาถา ๔๕)

๔๐ ฉบับไทยมีรูปว่า ปวิโปกฺขเร แต่ฉบับฉန္ฐานสังคีติมีรูปว่า ปุถุวิปุกฺขเล คำว่า ปจวิ และ ปุถุวิ มีความหมายเหมือนกัน แปลว่า “ปลูฟิ” แต่คำว่า โปกฺขร และ ปุกฺขล มีความหมายต่างกัน กล่าวคือ โปกฺขร แปลว่า “น้ำ” หรือ “ดอกบัว” ประกอบรูปศัพท์มาจาก ปุส ธาตุ ย ส่วน ปุกฺขล แปลว่า “ประเสริฐ” หรือ “งาม” ประกอบรูปศัพท์มาจาก ปุส ธาตุ + ขล ปัจจัย

ความหมายแรกของ ปุกฺขล ว่า “ประเสริฐ” พบในคัมภีร์ศัพทาสโตมมหานิธิ (หน้า ๒๗๗) และคัมภีร์อมรโกศ (ปริจเฉทที่ ๒๑ คาถา ๕๘) โดยสันสกฤตใช้เป็น ปุษฺกฺล ส่วนความหมายหลังว่า “งาม” พบในคำว่า ติปุกฺขล (นัยที่งามด้วยส่วนทั้ง ๓) ดังคัมภีร์อรรถ-กถาอธิบายว่า

ตีหิ อวยเวหิ โลภาทีหิ สักเกสปกเข อโลภาทีหิ จ โวทานปกเข ปุกขโล โสภโนติ
ติปุกขโล. (เนตติ.อ. หน้า ๑๗)

“นัยที่งามด้วยส่วนทั้ง ๓ มีโลภะเป็นต้นในฝ่ายเศร้าหมอง และงามด้วยอโลภะ
เป็นต้นในฝ่ายหมดจด ชื่อว่า ติปุกขลนัย”

ด้วยเหตุดังกล่าว ในที่นี้จึงใช้ตามฉบับฉันทะสังคีติว่า ปุกขวิปุกขล (ปฐพีอันประเสริฐ)
เพราะคำว่า ปวิโปกขร (น้ำในปฐพี/ดอกบัวในปฐพี) ไม่เหมาะสมกับเรื่องนี้

๔๑ วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทยหน้า
๓๐๑-๒

๔๒ ในฉบับไทย ยังมีอีกคาถาหนึ่งเพิ่มจากคาถา ๘ บทว่า

เอตาปิ พุทธชยมงคลอฏฐคาถา
โย วาจโน ทินทิเน สรเต มตุนที
หิตุวาน เนกวิวิธานิ จุปททวานิ
โมกข์ สุข อธิคเมยฺย นโร สปณฺโณ.

“บุคคลใดไม่เกียจคร้าน สวดหรือระลึกคาถา ๘ บทที่แสดงชัยมงคล
ของพระพุทธเจ้าเหล่านี้ทุกๆ วัน บุคคลนั้นพึงพ้นไปจากอุปสรรค
นานัปการ จะเป็นผู้มีปัญญาบรรลุความสุขพ้นทุกข์ภัย”

คำว่า วาจโน ในบาทที่ ๒ ของคาถานี้ สำเร็จรูปมาจาก วจ ธาตุ (วิยตฺติยํ วาจายํ
= พูดยให้ปรากฏ) + เณ การิตปัจจัย + ยุ ปัจจัย คำนี้มีความหมายว่า “ให้พูด, ให้กล่าว”
เช่น ธมฺมํ วาเจติ (ย่อมให้กล่าวธรรม, ย่อมสอนธรรม) นอกจากนี้ ยุ ปัจจัยที่ลงท้าย
วจ ธาตุในกัตตุสาธนะ ก็ไม่พบในภาษาบาลี มีเพียง ญฺ ปัจจัยที่ลงท้ายกัตตุสาธนะท้ายธาตุ
ดังกล่าว มีรูปว่า วาจก เช่น คณวาจก (ผู้ยังหมู่คณะให้กล่าว, ผู้สอนหมู่คณะ)

ถ้ากล่าวว่า วาจโน มาจาก วจ ธาตุ + ยุ ปัจจัย ก็ไม่สมควร เพราะ ยุ ปัจจัย
ไม่มีอำนาจให้พหุर्थิ อ ใน ว เป็น อา ได้ ดังคำว่า วจนฺ (การกล่าว) ที่ลง ยุ ปัจจัยใน
ภาวสาธนะ

ผู้แปลคิดว่า ถ้าผู้แต่งหลักเสียงการใช้ศัพท์ว่า วาจโน โดยใช้ศัพท์แทนว่า อริยเต (อริ บทหน้า + อิ ธาตุ + อ ปัจจัย + เต วิภัติ) หรือ อชฺฌายเต (อริ บทหน้า + อา บทหน้า + อิ ธาตุ + อ ปัจจัย + เต วิภัติ) ก็จะถูกต้องตามหลักภาษา กล่าวคือ ควร มีรูปในบาทที่ ๒ ว่า โย’ริยเต ทินทิเน สรเต มตฺนํที (โย’ริยเต = โย + อริยเต) หรือ มีรูปว่า โยชฺฌายเต ทินทิเน สรเต มตฺนํที (โยชฺฌายเต = โย + อชฺฌายเต) ขอฝากให้ผู้รู้พิจารณาต่อไป

๔๓ ฉบับพม่ามีรูปว่า คิริเมขล ส่วนฉบับไทยและฉบับสิงหลมีรูปว่า คฺรีเมขล แม้คัมภีร์ฎีกาพาหุก็มีเหมือนฉบับสิงหล โดยถือว่าควรมีรูปเป็นทิมสระว่า คฺรี เพื่อให้ ต้องคณะฉันท์ซึ่งเป็นคาถาสันตติลภ อย่างไรก็ตาม ฉันทลักษณ์มีข้อยกเว้นพิเศษในบาง กรณีได้บ้าง เช่น เมื่อมีการประกอบกับคำว่า อริย, จริยา, กิริยา, วีริย, อาจารย์, วิปริยาย, อรห เป็นต้น อาจารย์รวมลหุ ๒ พยางค์เป็นครูและถือว่าเป็น ๑ พยางค์ได้ ที่เป็นเช่นนี้ คงเนื่องมาจากภาษาสันสกฤตใช้คำสั้นกว่าบาลี จึงอนุโลมตามภาษานั้น รูปที่กล่าวมาแล้ว มีรูปตามภาษาสันสกฤตสั้นกว่าบาลี ๑ พยางค์ว่า อรฺย, จรฺยา, กฺริยา, วีริย, อาจารย์, วิปริยาย, อรฺห ดังสัททนีติปกรณ (สุตตมาลา) กล่าวว่า

คาถาปเทสุ อริยารหฺจริยาทีโยเค อธิกฤษโรปิ ปาโท อนุปวชฺโซ. (นิตฺ.สุตฺต. หน้า ๔๙๖)

“ในบาทคาถา แม้บาทที่มีพยางค์เกินในที่ประกอบกับ อริย, อรห และ จริยา เป็นต้น ก็หาโทษมิได้”

แม้ฎีกาของวุดโตทัยปกรณและสี่ลักขณธรรคฎีกาใหม่ก็กล่าวว่า

ปาวจเน หิ จริยาริยกิริยารหาทีโยคาสฺ ปกตคาถาสฺ อุปชาตियญฺจาริกฤษโรปิ ปาโท อนุปวชฺโซ. (กวิสาร์ ๒/๖๕)

“ดังจะเห็นได้ว่า ในพระพุทธพจน์ แม้บาทที่มีพยางค์เกินในคาถาทั่วไปและอุปชาติ-คาถาที่ประกอบกับ จริยา, อริย, กิริยา และ อรห เป็นต้น ย่อมปราศจากโทษ”

[๑๒๖]

กิริยารหาทีโยเค วีย จ อนุตรโยเค อธิกกุชราโท อนุปวชฺโซ. (ที.สี.อภินวฎี.
๒/๓๖๘)

“อนึ่ง บาทที่มีพยางค์เกินในการประกอบกับ อนุตร ศัพท์ ย่อมไม่มีโทษ เหมือน
ในการประกอบกับ กิริยา และ อรห เป็นต้น”

ขอยกอุทาหรณ์ที่มีพบในพระบาลีมาแสดงโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

ตโป จ พุรหมจริยญจ

อริยสจฺจาน ทสฺสนํ

๑ ๒ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒ ๑

๒ ๑ ๒ ๒ ๑ ๒ ๑ ๒

นิพฺพานสจฺจกิริยา จ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ. (ขุ.ขุ. ๒๕/๑๑/๔)

๒ ๒ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒ ๑

๒ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒ ๑ ๒

บาทที่ ๑ ๓ ในคาถานี้ มี ๙ พยางค์ แต่ถือว่ามี ๘ พยางค์ คือ คำว่า จริยญ
นับรวมเป็น ๒ ๒, คำว่า อริย นับรวมเป็น ๒ ๑, คำว่า กิริยา นับรวมเป็น ๒ ๒ คาถานี้
จึงเป็นปัฐยาวัตคาถาที่มี ย, ช, ย, ช คณะ ทำย ๔ พยางค์แรกในทุกบาท

สาธุ ทสฺสนมริยานํ (ขุ.ธ. ๒๕/๒๐๖/๕๓)

๒ ๑ ๒ ๑ ๑ ๒ ๒ ๒

สงฺกสฺสรํ พุรหมจริยํ (ขุ.ธ. ๒๕/๓๑๒/๗๐)

๒ ๒ ๑ ๒ ๒ ๑ ๒ ๒

ทานญจ ฐมฺมจริยา จ (ขุ.ขุ. ๒๕/๗/๔)

๒ ๒ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒ ๑

เอกจริยํ ทพฺพํ กยิรา (ขุ.ธ. ๒๕/๖๑/๒๗)

๒ ๑ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒

ตมฺรียสงฺฆํ สิริสา นมามิ (วิ.มหา.อ. ๑/๑)

๑ ๒ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒ ๑ ๒ ๒

ทีปํ กยฺรารถ เมธาวิ (ขุ.ธ. ๒๕/๒๕/๒๐)

๒ ๒ ๒ ๒ ๑ ๒ ๒ ๒

อตุตฺตานํ เจ ตถา กยฺราร (ขุ.ธ. ๒๕/๑๕๙/๔๕)

๒ ๒ ๒ ๒ ๑ ๒ ๒ ๒

น โส กาสาวมฺรหฺติ (ขุ.ธ. ๒๕/๑๐/๑๖)

๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒ ๒ ๑

๔๔ คำว่า ชยมงฺคฺลานิ เป็นรูปพหูพจน์ที่ไม่ตรงกับกิริยาคุณพากย์ว่า ภวตุ นอ. (พิเศษ) แยม ประพัฒน์ทอง กล่าวไว้ในหนังสือ สวตมฺนตฺเจตฺตํนํนํ นบฺบํกอนฺทพฺพาภาส ว่า แปลง อํ เป็น อานิ ดังคำว่า เอวํ ฐมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺปสฺสีทฺนติ ปณฺหิตา (บัณฑิตทั้งหลายได้สดับธรรมอย่างนี้แล้วย่อมมีใจผ่องใส) โดยท่านได้เรียนบอกหลวงพ่อดำมะโอว่า เคยสอบถามเรื่องนี้จากสมเด็จพระวันรัตน์ (เฮง เขมจารี) สมเด็จพระเจ้าให้แปลง อํ เป็น อานิ อย่างไรก็ตาม กฎที่กล่าวถึงการแปลง อํ เป็น อานิ นี้ไม่พบในคัมภีร์สัททาวีเสส

ตามสาธกในสัททนีติปกรณ์ คำนี้เป็นวิปลาสนัย คือ สำนวนที่เปลี่ยนจากรูปเดิมตามกฎทั่วไป แบ่งออกเป็น ๖ ประเภท คือ

๑. ลิงควิปลาส	เปลี่ยนลิงค์
๒. วิภตฺติวิปลาส	เปลี่ยนวิภตติ
๓. วจนวิปลาส	เปลี่ยนพจน์
๔. กาลวิปลาส	เปลี่ยนกาล
๕. ปุริสวิปลาส	เปลี่ยนบุรุษ
๖. อักษรวิปลาส	เปลี่ยนอักษร

สัททนีติปกรณ์ (สุตตมालา สูตร ๖๗๒) กล่าวว่า ลิงควิตติวจนกาลปฐิสกขราน วิปุลลาโส (การเปลี่ยนลิงค์ วิภัติ พจน์ กาล บุรุษ และอักษรย่อมีได้) แม้รูปว่า ฐมนานี ที่กล่าวถึงข้างต้น สัททนีติปกรณ์ก็กล่าวว่าเป็นลิงควิปัลลาส คือ เปลี่ยนจากปุงลิงค์เป็น นปุงสกลิงค์ หมายความว่า เมื่อควรกล่าวเป็นรูปปุงลิงค์ว่า ฐมเม ได้กล่าวเป็นรูปนปุงสกลิงค์ ว่า ฐมนานี เพื่อรักษาคันท์ให้ครบ ๘ พยางค์

ด้วยเหตุนี้ คำว่า ชยมงฺคลานี จึงเป็นวจนวิปัลลาส คือ เมื่อควรกล่าวเป็นรูป เอกพจน์ว่า ชยมงฺคล ได้กล่าวเป็นรูปพหูพจน์ว่า ชยมงฺคลานี เพื่อรักษาคันท์ให้ครบ ๑๔ พยางค์

อนึ่ง ในบทสวดมนต์ฉบับพม่าพบรูปเอกพจน์ว่า ชยมงฺคลคฺ = ชยมงฺคล + อคฺ (ชยมงฺคลอันประเสริฐ) ฉบับไทยบางฉบับก็มีรูปว่า ชยสิทธิ นิจํ (ชัยชนะและความสำเร็จ เสมอ) แต่คัมภีร์ฎีกาพาหุและฉบับสิงหลมีรูปว่า ชยมงฺคลานี เหมือนฉบับไทยในปัจจุบัน จึงสรุปได้ว่า ชยมงฺคลานี เป็นปาฐะเดิมและไม่ผิดไวยากรณ์

๔๕ วินยสมุทฺทวินิจนัย เล่ม ๒ หน้า ๕๐๕-๕

๔๖ รูปว่า สวาหินี (พร้อมทั้งกองทัพ) พบในฉบับพม่าและฉบับสิงหลโดยมาจาก ส = กับ, วาหินี = กองทัพ ส่วนฉบับไทยของวัดระฆังมีรูปว่า สวาหน (พร้อมทั้งพาหนะ) โดยมาจาก ส = กับ, วาหน = พาหนะ

คำว่า สวาหินี เป็นปาฐะที่สมควรด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

ในพระบาลีหลายแห่ง เช่น อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ปธานสูตร (อง.จตุกก. ๒๑/๑๓/๑๘) และอิติวุตตกะ ติกนิบาต ทุติยอาสวสูตร (ขุ.อิติ. ๒๕/๕๗/๒๗๖) มีรูปว่า เขตฺวา มารํ สวาหินี ในฉบับฉฏฐสังคีติและฉบับสิงหล ส่วนฉบับไทยมีรูปว่า เขตฺวา มารํ สวาหน

คัมภีร์มิลินทปัญหา (หน้า ๓๔๐) และวรรณกรรมบาลีอื่นๆ เช่น คัมภีร์นัมมกการะ (คาถา ๖) เป็นต้น กล่าวเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงชนะมารและกองทัพว่า

สเสนมารุ ปราเซตวา (ทรงชนะมารพร้อมทั้งกองทัพ)

สเสนมารุ สุกโต ชินิตวา (พระสุคตทรงชนะมารพร้อมทั้งกองทัพ)

จะสังเกตว่าไม่มีคัมภีร์ไหนกล่าวว่า สวาหนมารุ ชินิตวา (ชนะมารพร้อมทั้งพาหนะ)

บทวิเสสจะเป็นคำขยายนามให้ชัดเจนในลักษณะยกย่องหรือตำหนิ เช่น ปุณฺโณ ปุคฺคโล (บุคคลผู้มีบุญ) ปาโป ปุคฺคโล (บุคคลผู้มีบาป) การกล่าวว่า สวาหน มารุ เซตวา (ชนะมารพร้อมทั้งพาหนะ) ไม่มีอรรถอะไรพิเศษ เพราะพาหนะของมารไม่ใช่สิ่งที่จะต้องปราบ โดยเฉพาะ แต่การกล่าวว่า สวาหิโน มารุ เซตวา (ชนะมารพร้อมทั้งกองทัพ) เป็นคำแสดงความสามารถอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าว่า พระองค์มิได้ทรงชนะพญามารคนเดียว แต่ยังชนะกองทัพทั้งหมดของพญามารอีกด้วย

คำว่า สวาหน (พร้อมทั้งพาหนะ) พบในคัมภีร์สุตตนิบาตว่า

สมนฺตา ธฺชินี ทิสฺวา

ยุตฺตํ มารุ สวาหนํ

ยุทฺธาย ปจฺจุคฺคจฺฉามิ

มา มํ จานา อจฺจายิ.

(ขุ.สุ. ๒๕/๔๔๕/๔๑๗)

“เราเห็นพญามารและกองทัพรอบด้านพร้อมทั้งพาหนะยกพล
ออกมาแล้ว จึงมุ่งหน้าไปเพื่อรบ มารอย่าได้ยังเราให้เคลื่อนจากที่”
ในอรรถกถาของคัมภีร์สุตตนิบาตอธิบายว่า

สวาหนนฺติ คิริเมขลนาคราชสหิตํ. (ขุ.สุ.อ. ๒/๒๑๓)

“คำว่า สวาหน (พร้อมทั้งพาหนะ) คือ พร้อมทั้งพญาช้างคิริเมขลนะ”

พึงสังเกตว่า คำว่า ธฺชินี (กองทัพ) กล่าวถึงกองทัพของพญามาร ดังนั้นการกล่าวว่าพญามารมีพาหนะด้วยคำว่า สวาหน จึงเหมาะสมในที่นี้ ส่วนในที่อื่นจากนี้ ฉบับพม่าและสิงหลมีรูปว่า สวาหิโน ส่วนฉบับไทยมีรูปว่า สวาหน ผู้เขียนคิดว่ารูปว่า สวาหน น่าจะเกิดจากการจารึกด้วยความพลั้งเผลอของคณาจารย์โบราณในสมัยก่อน

๔๗ คาลา ๑-๑๔ เป็นคาถาบรรณพฤติ ๘ พยางค์เรียกว่า อนุษรจุภาณันท์ ส่วน
คาลา ๑๕ เป็นคาถาผสมเรียกว่า อุปชาติคาลา ซึ่งเกิดจากการผสมอินทรวีเชียร อุเพนทร-
วีเชียร และวิบุลาคาลา อนึ่ง ในบาทที่ ๒ ของคานานั้น คำว่า ชิตุปทุทโว ถือว่าตรงตาม
ลักษณะของอุเพนทรวีเชียรเพราะสังโยคาคิรูก็ถือว่าเป็นลหุได้ ตามกฎที่กล่าวไว้ในคัมภีร์
ฉันทสันสกฤตชื่อฉันทโหมฏฐีว่า

ตีพิมพ์โดยนิตยสารเนชั่นแนล ล็อบบี้ตีตี้ กณฐาการณ, ยทุตตี-

ยทา ตีพพปยตเนน

สํโยคาคทิสส'คารวํ

น ฌนุโทภงคมิจุจาหุ

ตทา โทสาย วิญญโน.

(ฉันทาษาษาษา ๑/๑๘)

“คัมภีร์[สรัสวตี]ก็ตั้งกฎเกณฑ์กล่าวว่า ความเป็นลหุย่อมมีในครู
เหล่านี้ด้วยความพยายามออกเสียงเร็ว ดังสาธกที่โบราณจารย์
กล่าวว่า เมื่อใด ความเป็นลหุของสังโยคเป็นต้นมีอยู่ด้วยความพยายาม
ออกเสียงเร็ว เมื่อนั้น กวีย่อมไม่กล่าวเป็นโทษว่าเสียฉันท”

ในต้นฉบับสันสกฤตมีข้อความดังต่อไปนี้

ตีวปรปรยตโนจจารณณนาตร ลขมตุมติ กณจากรณะ, ยทกตม-

ยทา ตั๋วรปรยตเนน

สํโยคาเทรเคารวม

น ฌนุโทยงค อิตฺยาหุส

ตทา โทษาย สุรยะ.

๔๘ ขุ.ขุ.อ. หน้า ๑๔๑-๔๔

๔๙ ข.ข.อ. หน้า ๑๗๒

๕๐ ฉบับไทยมีรูปว่า ดิสุโส จริยา ส่วนฉบับพม่ามีรูปว่า โลกตถจริย ฆาตตถจริย
พุทธตถจริยนิติ ดิสุโส จริยาโย (จริยาวัตร ๓ อันจำแนกเป็นการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อโลก

ญาติ และความเป็นพระพุทธรเจ้า) รูปว่า จริย อาจมีเพศทางไวยากรณ์เป็นนปุงสกลิงค์ว่า จริย หรืออดีตลึงค์ว่า จริยา ก็ได้ ดังคำว่า กิริยา, กิริย, เวทนา, เวทน เป็นต้น แต่ในที่นี้ ควรมีรูปเป็นอดีตลึงค์ว่า โลกตถจริยา ฆาตตถจริยา พุทตถจริยา ตามบทหลังว่า จริยาโย เพราะคำหน้าและคำหลังควรมีลึงค์เหมือนกัน จึงจะตรงกับการใช้คำโดยทั่วไป

๕๑ ฉบับไทยมีรูปว่า คพภาวทุกนที ตัตบทเป็น คพภ + อวทุกนที ส่วนฉบับ ญัฐสังคีติมีรูปว่า คพภโวทุกนที ตามนัยนี้ไม่ใช่สนธิ คำว่า อวทุกนที สำเร็จรูปมาจาก อว บทหน้า + กม ธาตุ (ปทวิทุเขเป = ย่างเท้า) + ตี ปัจจัย ส่วนคำว่า โวทุกนที สำเร็จรูปมาจาก วิ บทหน้า + อว บทหน้า + กม ธาตุ + ตี ปัจจัย ทั้งสองศัพท์มีความหมายเหมือนกัน ไม่ผิดหลักภาษา

๕๒ พุ.ชา. ๒๗/๓๕/๙

๕๓ พุ.จริยา. ๓๓/๗๒-๘๒/๖๒๐-๒๑

๕๔ พุ.ชา.อ. ๑/๒๙๑

๕๕ พุ.ขุ.อ. หน้า ๑๐๒-๖

๕๖ พระไตรปิฎกฉบับไทยมีรูปที่เชื่อมสนธิว่า เอตมมฺงคฺลฺมฺตฺตมํ ตามฉบับสิงหล แต่รูปนี้ไม่สอดคล้องกับข้อความในปทฐปสัทธิปกรณ์ (สูตร ๕๔) ซึ่งแสดงรูปที่ไม่เชื่อมสนธิว่า เอตํ มงฺคฺลฺมฺตฺตมํ ไว้โดยตรง โดยกล่าวว่า

กวจิตฺติ กิ. เอตํ มงฺคฺลฺมฺตฺตมํ.

“ประโยชน์อะไรด้วยบทว่า กวจิ (ในบางแห่ง)

บทว่า กวจิ (ในบางแห่ง) มีประโยชน์เพื่อปฏิเสธวิธีลบนินคคหิตในอุทาหรณ์ว่า เอตํ มงฺคฺลฺมฺตฺตมํ (นี้เป็นมงคลอันสูงสุด)”

ข้อนี้หมายความว่า รูปว่า เอตํ มงฺคฺลฺมฺตฺตมํ ไม่ลบนินคคหิตเป็น เอต มงฺคฺล-มฺตฺตมํ เพื่อให้รูปศัพท์ชัดเจนไม่คลุมเครือ ถ้ารูปว่า เอตมมฺงคฺลฺมฺตฺตมํ ปรากฏอยู่ในสมัยที่

[๑๓๒]

แต่งปทฐปฐิทธิปกรณในปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ท่านผู้แต่งก็คงไม่กล่าว กุจิ ศัพท์ไว้เพื่อห้ามการลบนิคคหิต ดังนั้น รูปว่า เอต มงฺคลมุตฺตมํ ตามฉบับฉฏฐสังคีติจึงสอดคล้องกับกฎไวยากรณ์ที่นำมาอ้างไว้

๕๗ ส.ส. ๑๕/๒๔๙/๒๖๓

๕๘ ส.ส.อ. ๑/๓๒๔-๒๕

๕๙ ฉบับไทยมีรูปว่า อณฺชลิกรณียो แต่ฉบับฉฏฐสังคีติมีรูปว่า อณฺชลิกรณียो คำว่า อณฺชลิ เป็นศัพท์ อิ การันต์ที่มาจาก อณฺช ธาตุ (พยตฺติมกฺขนคฺติกนฺตีสํ = แสดง, ทา, ไป และรักใคร่) + อลิ ปัจจัย มีรูปวิเคราะห์ว่า อณฺชเติ ภตฺติมนฺน ปกาเสตฺติ อณฺชลิ (อณฺชลิ คือ เครื่องแสดงความเคารพ) ดังโมคคัลลานไวยากรณ์ (ปริจเฉทที่ ๗ สูตร ๑๙๖) กล่าวว่า อณฺชาลิ (ลง อลิ ปัจจัยท้าย อณฺช ธาตุ) ดังนั้น รูปว่า อณฺชลิกรณียो จึงไม่ถูกต้องตามหลักภาษา

๖๐ อิมณฺจ ปน ปริตฺตํ น กิณฺจิ ปริสฺสยํ น มหฺมตฺติ, มหาปริตฺตํ นาเมตฺนติ วุตฺตํ. เถเรน นิสฺสิทฺวา สจฺจกิริยกตฺตฺวาเน ปิจํ อํกํสุ. คพฺภมฺพหํ ติรจฺจนาณคิตฺติมฺปิ อาเนตฺวา ตตฺถ นิสฺสชาเปนฺติ, ตาวเทว สฺเชน คพฺภมฺพจฺจนาํ โหติ. ยา ทุพฺพลา โหติ น สกฺกา อาเนตฺว, ตสฺสา ปิจกโชนฺนุทกํ เนตฺวา สีสฺเส สฺสิณฺจนฺติ, ตงฺขณฺเวยว คพฺภมฺพจฺจนาํ โหติ, อณฺณมฺปิ โรคํ วุพฺสเมติ. ยาว กปฺปา ติณฺจณกปาณฺนิหาริยํ กิเรตฺ. (ม.ม.อ. ๓/๒๔๕)

“อนึ่ง พระปริตรนี้ย่อมย้ายอันตรายได้ทุกประการ จึงกล่าวได้ว่าพระปริตรนี้ชื่อวามหาปริตร ชนทั้งหลายได้ทำตั้งไว้ ณ สถานที่อันพระเถระนั่งทำสังกิริยา มักนำสัตว์ ตีรจจนาตัวเมียที่มีครรภ์คลอดยากให้นอนในที่นั้น ทนได้นั้นเองครรภ์ก็คลอดออกได้โดยง่าย สัตว์ตัวใดอ่อนกำลังไม่อาจนำมาได้ เขาก็ให้น้ำล้างตั้งโปรดหัวสัตว์ตัวนั้น ครรภ์ก็คลอดออกง่ายในขณะนั้นนั่นเอง และพระปริตรนี้ก็ยิ่งโรคอื่นให้สงบได้อีกด้วย ได้ทราบว่พระปริตรนั้นมีปาณิหาริย์ดำรงอยู่ตลอดกับ”

๖๑ ขุ.อป. ๓๒/๕๐-๒/๖ มีข้อความว่า

ยํ ภิกขุ กุสลํ กมฺมํ	กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจา มนสา	ติทฺเส สุกตํ กตํ.
เย สตฺตา สณฺณิโน อตฺถิ	เย จ สตฺตา อสณฺณิโน
กตํ ปุณฺณผลํ มยฺหํ	สพฺเพ ภาคี ภาวนตุ เต.
เยสํ กตํ สุวิทฺตํ	ทินฺนํ ปุณฺณผลํ มยา
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ	เทวา คนฺตุวา นิเวทยุ.
สพฺพโลกมฺหิ เย สตฺตา	ชีวนฺตาหารเหตุกา
มณฺญญํ โภชนํ สพฺพํ	ลภนตุ มม เจตฺสา.

“กุศลกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เราพึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ เราได้กระทำกุศลกรรมนั้นแล้วไปในไตรทศ สัตว์เหล่าใดมีสัญญา และสัตว์เหล่าใดไม่มีสัญญา ขอสัตว์ทั้งหมดนั้นจงเป็นผู้มีส่วนแห่งผลบุญที่เราได้กระทำแล้ว สัตว์เหล่าใดทราบบุญที่เรากระทำแล้ว เราให้ผลบุญแก่สัตว์เหล่านั้น ในบรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดไม่รู้ ขอทวยเทพจงไปบอกแก่สัตว์เหล่านั้น ปวงชนในโลกผู้อาศัยอาหารเป็นอยู่ทุกจำพวก ขอจงได้อาหารอันน่าพึงใจด้วยใจของเรา”

๖๒ ฉบับไทยมีรูปเป็นนปฺงสกลิงค์ เอกพจน์ว่า ฌาตํ รูปนี้ผิดหลักภาษาเพราะกิริยาคุมพากย์ควรมีลิงค์และพจน์เหมือนประธานซึ่งในที่นี้คือ เย สตฺตา จึงควรมีรูปว่า ฌาตฺตา ขอยกตัวอย่างของประธานในลิงค์ทั้ง ๓ ว่า

[ปฺงลิงค์] ปฺริโส คโต (บุรุษไปแล้ว), ปฺริสา คตา (บุรุษทั้งหลายไปแล้ว)

[อิตถิลิงค์] อิตฺถิ คตา (สตรีไปแล้ว), อิตฺถิโย คตา (สตรีทั้งหลายไปแล้ว)

[นปฺงสกลิงค์] กุลํ คตํ (ตระกูลไปแล้ว), กุลานิ คตานิ (ตระกูลทั้งหลายไป

แล้ว)

[๑๓๔]

๖๓ วิ.ม. ๔/๑๓-๗/๑๓-๖, ส.ม. ๑๙/๑๐๘๑/๓๖๙-๗๐, พ.ป. ๓๑/๑๐/๓๕๘-๖๑

๖๔ ในคำว่า เวยยากรณปาเจน (โดยความเป็นพระบาลีประเภทร้อยแก้ว) คำว่า เวยยากรณ คือ พระพุทธรูปเป็นร้อยแก้วล้วน ไม่มีคาถา อันได้แก่ พระอิริยธรรมปิฎก และพระสูตรที่ไม่มีคาถา

๖๕ ฉบับไทยมีรูปว่า อิหํ โข ปน ภิกขเว ทุกขสมุทยो อริยสัจจํ และ อิหํ โข ปน ภิกขเว ทุกขนิโรธो อริยสัจจํ แต่ฉบับฉันทะสังคีตมีรูปว่า อิหํ โข ปน ภิกขเว ทุกขสมุทยํ อริยสัจจํ และ อิหํ โข ปน ภิกขเว ทุกขนิโรธํ อริยสัจจํ โดย ทุกขสมุทยํ และ ทุกขนิโรธํ มีเป็นนปุงสกลิงค์ตาม อริยสัจจํ ปาฐะที่เป็นนปุงสกลิงค์นี้สอดคล้องกับอรรถกถาของ ปฏิสัมภิทามรรคว่า

อิหํ ทุกขํ อริยสัจจนฺติดาที่สุ ทุกขสมุทยो ทุกขนิโรธोติ วตตพเพ ทุกขสมุทยํ
ทุกขนิโรธนฺติ ลิงฺควิปลลาโส กโต. (ข.ป.อ. ๑/๖๘)

“ในคำว่า อิหํ ทุกขํ อริยสัจจํ เป็นต้น เมื่อควรกล่าวว่า ทุกขสมุทยो ทุกข-
นิโรธो แต่ได้กระทำการเปลี่ยนลิงค์ว่า ทุกขสมุทยํ ทุกขนิโรธํ”

ข้อความข้างต้นแสดงว่า คำว่า ทุกขสมุทยํ ทุกขนิโรธํ เป็นลิงควิปัลลาสที่กล่าว
เป็นรูปนปุงสกลิงค์ในเมื่อควรกล่าวเป็นรูปปุงลิงค์ว่า ทุกขสมุทยो ทุกขนิโรธो อย่างไรก็ตาม
คัมภีร์วิสุทธิมรรคมหาฎีกากล่าวถึงรูปว่า ทุกขสมุทยो และ ทุกขนิโรธो โดยเห็นว่าแม้ลิงค์
จะต่างกันไปไม่ผิดหลักภาษา ดังคำว่า อุปปาโท ภยํ (ความเกิดขึ้นของสังขารน่ากลัว) มีสาธก
ในคัมภีร์นั้นว่า

สติปิ ทูนิหํ ปทานํ สมานาธิกรณภาเว ลิงฺคเภาโท คหิโต ยถา ทุกขสมุทยो
อริยสัจจนฺติ (วิสุทธิ.ฎีกา. ๒/๔๙๕)

“เมื่อมีเนื้อความเสมอกันแห่งบททั้งสองลิงค์ย่อมต่างกันได้ เช่น ทุกขสมุทยो
อริยสัจจํ”

ด้วยเหตุดังกล่าว ในที่นี้จึงใช้ตามฉบับไทย รูปนี้ยังสอดคล้องกับคำว่า ทุกฺชนิโรธ-
คามินี ปฏิปทา ซึ่งเป็นอิตถิลิงค์อีกด้วย

๖๖ พระไตรปิฎกฉบับไทยมีรูปว่า โปโนพฺภิกา แต่ฉบับสิงหลและฉบับฉฺฉฐสังคีติ
มีรูปว่า โปโนภิกา เมื่อเทียบเคียงกับภาษาสันสกฤตก็ได้ข้อสรุปว่า ศัพท์ว่า ปฺนฺร ใน
สันสกฤต เป็น ร การันต์ ส่วนบาลีเป็น ปฺน เมื่อ ปฺน เข้าสมาสกับ ภว ก็มีรูปที่ซ้อน
พยัญชนะสังโยคว่า ปฺนพฺภว เพราะสันสกฤตมีรูปสังโยคว่า ปฺนฺร แต่เมื่อแปลง อฺร ใน ปฺนฺร
เป็น โอ ได้รูปว่า ปฺโน, โปโน ก็ไม่ควรมีรูปสังโยคเป็น โปโนพฺภว, โปโนพฺภิกา ในที่นี้จึงใช้
เป็น โปโนภิกา ตามฉบับสิงหลและฉบับฉฺฉฐสังคีติ

๖๗ ในคำว่า เทวานํ เทวานุภาวํ (เทวานุภาพของเทวดาทั้งหลาย) นี้ ความจริง
คำว่า เทวานุภาว มีความหมายตามศัพท์ว่า “เทวานุภาพ, อานุภาพของเทวดา” แต่การ
กล่าวซ้ำว่า เทวานํ เทวานุภาวํ เป็นสำนวนทางภาษาอย่างหนึ่งซึ่งบทสมาสคือ เทวานุภาว
ได้กลายเป็น ศัพท์ที่มีความหมายโดยสามัญทั่วไปว่า “อานุภาพ” จึงต้องเพิ่มคำว่า เทวานํ
(ของเทวดาทั้งหลาย) เพื่อเป็นคำขยายของอานุภาพ ดังคำว่า สุตตสฺส สุตตจิวรปฺปมาณํ
(ขนาดจิวรของพระสุตต), เตลํ (น้ำมัน) กล่าวคือ บทสมาสว่า สุตตจิวร แม้ควรมี
ความหมายตามศัพท์ว่า “จิวรของพระสุตต” ก็มีความหมายโดยสามัญว่า “จิวร” จึงต้องเพิ่ม
คำว่า สุตตสฺส เพื่อระบุว่าเป็นจิวรของพระสุตต ส่วนคำว่า เตลํ แม้ควรมีความหมายตาม
ศัพท์ว่า “น้ำมันงา” ตามรูปวิเคราะห์ว่า ติลสฺส อิทํ เตลํ (เตละ คือ น้ำมันของงา) ก็มี
ความหมายโดยสามัญว่า “น้ำมัน” จึงต้องเพิ่มคำว่า ติล (งา) ใน ติลเตลํ (น้ำมันงา) เพื่อให้
หมายถึงน้ำมันงา ดังคัมภีร์มณีสารมัญชุสากล่าวว่า

ตฺทริโต จ สมาส จ

วากฺยตฺเตสุ วิเสสกา

ปฺลิตฺธิยนฺตุ สามณฺณํ

เตลํ สุตตจิวรํ.

(มณฺ.มณฺ.ชูสา ๑/๖๖)

“บทัตถิตและสมาสเป็นศัพท์ที่มีความหมายพิเศษในรูปวิเคราะห์
แต่ในบทสำเร็จมีความหมายโดยสามัญทั่วไป ดังคำว่า เตล (น้ำมัน) สุกต-
จิวร (จิวร)”

อย่างไรก็ตาม การใช้คำในลักษณะนี้เป็นสำนวนที่ใช้เฉพาะศัพท์เท่านั้น ไม่พบใน
บทัตถิตและสมาสโดยทั่วไป ในกรณีตรงกันข้าม บทัตถิตและสมาสมักแสดงความหมาย
พิเศษที่ยิ่งกว่าความหมายปกติ ดังบทสมาสว่า สรโน ปุริโส (บุรุษผู้มีทรัพย์) และบทัตถิตว่า
ธนวา ปุริโส (บุรุษผู้มีทรัพย์) มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้ในคัมภีร์อนุทีปนีวา

สรโน ปุริโส, ธนวา ปุริโสติอาทโย สมาสตทฐิตสททา เยภุญเณน อติสสุยตุถ-
ทีปกา โหนติ. น หิ อปฺปเกณ ธเนน ตถา โวหรนติ. (อนุทีปนี หน้า ๒๐)

“บทสมาสและตัตถิตเป็นต้นว่า สรโน ปุริโส (บุรุษผู้มีทรัพย์), ธนวา ปุริโส
(บุรุษผู้มีทรัพย์) มักแสดงอรรถที่ยิ่งกว่าสามัญ เพราะไม่ควรเรียกอย่างนั้นด้วยทรัพย์เล็กน้อย”

๖๘ ฉบับฉกฐรังสีตีมีรูปว่า อญฺเณสิโกณฺทญฺเณ ในที่นี้ใช้ตามฉบับไทยซึ่งมีรูป
ว่า อญฺเณโกณฺทญฺเณ และสอดคล้องกับสันสกฤตที่ปรากฏที่แต่งในราวปลายพุทธศตวรรษที่
๑๗ คำว่า อญฺเณโกณฺทญฺเณ มาจาก อญฺเณสิ (รู้แล้ว) + โกณฺทญฺเณ (พระโกณฑัญญะ)
บทอาขยาตว่า อญฺเณสิ ได้กลายเป็นบทนามไปเมื่อกล่าวถึงชื่อ ดังสันสกฤตที่ปรากฏ (สุตต-
มาลา สูตร ๙๙๐) กล่าว่า สญฺญิจฺฌายมาขยาตํ ภวติ นามิกํ (เมื่อต้องการกล่าวชื่อบท
อาขยาตก็เป็นบทนามได้) คำดังกล่าวมีรูปวิเคราะห์ว่า อญฺเณสิ จ โส โกณฺทญฺเณ จาติ
อญฺเณโกณฺทญฺเณ (อัญญาโกณฑัญญะ คือ โกณฑัญญะผู้รู้แล้ว) และลบ สิ เพื่อย่อคำ

อุทาหรณ์ในเรื่องนี้ เช่นคำว่า มกฺขลิโคสาล ซึ่งสำเร็จรูปมาจาก มกฺขลิ ศัพท์ +
โคสาล ศัพท์ คำว่า โคสาล (คอกวัว) เป็นชื่อตัวเพราะเขาเกิดในคอกวัว คำว่า มกฺขลิ เป็น
บทอาขยาตที่แปลว่า “อย่าสิ้น” มาจาก มา + ขลิ (ขล ธาตุ + อี วิภคิต) มีเรื่องเล่า

ว่า วันหนึ่งนายโคสาลถือหม้อน้ำมันเดินไปบนพื้นโคลน เจ้านายบอกว่าอย่าลื่นล้ม แต่
เขาลื่นล้มทำให้หม้อน้ำมันแตกแตก จึงหนีออกจากเรือนไป ต่อมาเมื่อตั้งตนเป็นคณาจารย์จึง
มีชื่อว่า มกุขลิโคสาล คำว่า มกุขลิ (อย่าลื่น) เป็นบทอาขยาตที่ใช้เป็นบทนามแสดงชื่อจึง
เข้าสมกับคำหลังว่า โคสาล เป็นรูปว่า มกุขลิโคสาล (นายโคสาลที่เจ้านายพูดว่าอย่าลื่น)

บรรณานุกรม

- ญาณธชะ, พระ. **นิรุตติที่ปนี**. ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๑๓.
- _____. **ปรมัตถที่ปนี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๕๑.
- _____. **อนุที่ปนี**. ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์หังสาวดีปิฎกัต, ๒๕๖๓.
- เตโชที่ปะ, พระ. **ปริตตฎีกา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๑๗.
- ธนิต อยู่โพธิ์. **อานุภาพพระปริตต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา-
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ธัมมานันทะ, พระ. **อัครมหาบัณฑิตานุสรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- นิโครธะ, พระ. **วินยสมุหวินิจฉัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์ปยจีมันไท ปิฎกัตจาเป, ๒๕๒๐.
- ปากน้ำ, วัด. **สวดมนต์ฉบับวัดปากน้ำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๒๒.
- แย้ม ประพัฒน์ทอง, น.อ. (พิเศษ). **สวดมนต์เจ็ดตำนาน ฉบับกองทัพอากาศ**. พิมพ์
ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, ๒๕๓๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.
- วาเสฏฐาภิวงศ์, พระ. **พระปริตรแปลใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์หังสาวดี, ๒๕๑๑.
- วิสทญาณะ, พระ. **พระปริตรแปลพิเศษ**. ม.ป.ท., ๒๔๙๗.
- ศาสนโสภณ, พระ. **สวดมนต์แปล**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สีริมังกลาปริตตอ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๓๓.

สุเชาว์ นพอมัย. **ประวัติศาสดาชินบัญชร.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหามงกุฎ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุภาพรณ ฦ บางช้าง, รองศาสตราจารย์. **วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีพระสูตรตันตปิฎก
ที่แต่งในประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

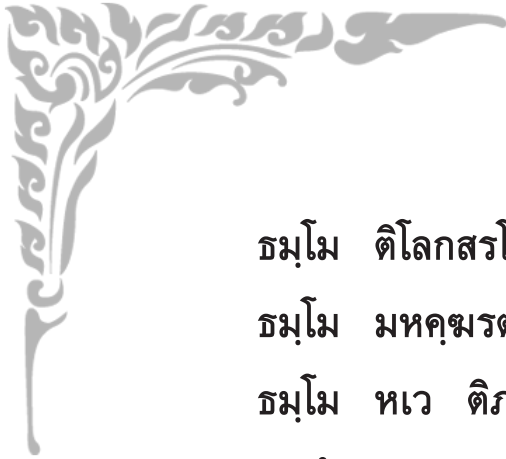
โสภณะ, พระ. (มหาสิสยาตอ) **ธรรมจักรเทศนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. ย่างกุ้ง: สมาคมพุทธศาสนา-
นุเคราะห์, ๒๕๓๗.

อัศวังสะ, พระ. **สัททนีติปกรณ์,** ๓ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิโละ-
ภิกขุ, ๒๕๒๑-๒๓.

อุตตมสิกชะ, พระ. “กัจจายนเภทนวกา.” ใน **สัททาแงฎีกาปาฐ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. ย่างกุ้ง:
โรงพิมพ์สุธัมมวดี, ๒๔๗๓.

Edward M. Stauffer (Bhikkhu Bodesako), **Theravada Buddhist Chants.** Mimeo-
graphed. 1990.

ธมฺโม ติโลกสรณํ ปรมํ รसानํ
ธมฺโม มหคฺขมรตโน รตเนสุ โลเก
ธมฺโม หเว ติภาวทุกฺขวินาสเหตุ
ธมฺมํ สมาจเรถ ชาคริกานุยุตฺตา.

พระธรรมเป็นสรณะในโลกสาม ยอดเยี่ยมกว่ารสทั้งหลาย
พระธรรมเป็นรัตนะทรงค่ากว่ารัตนะอื่นในโลก พระธรรม
เป็นเหตุแห่งการกำจัดทุกข์ในภพสามโดยแท้ ท่านทั้งหลาย
จงเป็นผู้มีสติชวนชวาย ประพฤติธรรมอยู่เสมอเถิด

